

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
KULTUURITEADUSTE JA KUNSTIDE INSTITUUT
TEATRITADUSE ÕPPETOOL

Heili Sibrits-Bondarenko

EESTI REPERTUAARITEATRIT
KOOSSEISULISED
NÄITLEJAD 2014. AASTA KEVADEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Anneli Saro

Tartu 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ETENDUSASUTUSED 2014. AASTAL	8
2. EESTI DRAAMATEATER. PÜSIV TRUPP	10
2.1 Eesti Draamateatri trupp koosneb EMTA lavakunstkooli lõpetajatest	10
2.2 Näitlejate koormus ja külalishäädlejad	15
2.3 Tunnustatud häädlejad	17
2.4 Kokkuvõte. Trupil on oht vananeda	18
2.5 Eesti Draamateatri peahäädlejuhi Priit Pedajase kommentaar	20
3. TALLINNA LINNATEATER. PEAHÄÄDLEJUHI ÕPILASED JA KURSUSEKAASLASED	22
3.1 Lavakunstkoolist on Tallinna Linnateatrisse palgatud 26 häädlejat	22
3.2 Külalishäädlejatega lavastused on erandid.....	27
3.3 Tallinna Linnateatris töötab 24 auhinnatud häädlejat	28
3.4. Kokkuvõte. Suurim väljakutse on leida kõigile piisavalt võimalusi	29
3.5 Tallinna Linnateatri peahäädlejuhi Elmo Nüganeni kommentaar.....	31
4. VANEMUISE DRAAMATRUPP. MUUTUSE OOTUS	33
4.1 Draamatrupis töötavad lavakunstkooli ja Vanemuise stuudiote vilistlased	33
4.2 Draamatrupi häädlejate koormus kasvab muusikalavastustes	37
4.3 Vanemuise draamatrupis üheksa laureaati	38
4.4 Kokkuvõte. Teater peab hoidma keskealisi ja vanemaid häädlejaid.....	38
4.5 Vanemuise draamajuhi Tiit Palu kommentaar	39
5. RAKVERE TEATER. VÕRDSELT LAVAKUNSTIKOOLI JA KULTUURIAKADEEMIA VILISTLASI	41
5.1 Noored häädlejad on õppinud Viljandis, vanemad Tallinnas	41
5.2 Neliteist lavastust valmisid koostöös külalistega	44
5.3 Preemiad on teatrijuhtidel.....	44
5.4 Kokkuvõte. Teatril on puudu igas eas häädlejad	45
5.5 Rakvere teatri kunstilise juhi Üllar Saaremäe kommentaar	46
6. UGALA. PALJU UUSI NÄIDLEJAJD	48
6.1 Trupis domineerivad TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia vilistlased	48
6.2 Külalisi kaks korda rohkem kui koosseisulisi	50

6.3 Kokkuvõte. Probleemiks on keskea piiri ületanud näitlejate vähesus.....	51
6.4 Ujala teatri juhtide kommentaar	52
7. ENDLA TEATER. LIIGA VÄHE VANU JA NOORI.....	54
7.1 Tallinn Ülikooli näitejuhid ja kultuuriakadeemia vilistlased	54
7.2 Külalishäädlejate arvu suurendasid õpilased	56
7.3 Kokkuvõte. Trupp vajab igas vanuses näitlejaid	57
7.4 Endla teatri kunstilise juhi Kalju Komissarovi kommentaar.....	58
8. TEATER NO99. ÜLEMINEKUAEG	60
8.1 Trupis ainult kaks meesnäitlejat	60
8.2 Tudengite ja külaliste aasta.....	62
8.3 Kokkuvõte. Trupp on jagunenud vanadeks ja noorteks	64
8.4 NO99 kunstilise juhi-direktori Tiit Ojasoo kommentaar.....	64
9. VAT TEATER. VANIM ERATEATER.....	67
9.1 Kuus näitlejat, neist neli lavakunstikoolist.....	67
9.2 Suure hõivatusega trupp	68
9.3 Kokkuvõte. Oht muutuda projektiteatriks	69
9.4 VAT Teatri juhtide kommentaar	70
10. VON KRAHLI TEATER. TÄIELIKULT UUENENUD	71
10.1 Ühe lennu vilistlaste teater	71
10.2 Vana trupp osaleb uue trupi lavastustes	72
10.3 Kokkuvõte. Vara on teha suuri järeldusi	73
10.4 Von Krahlil asutaja ja juhi Peeter Jalaka kommentaar.....	74
11. THEATRUM. ÜHE PEREKONNA KESKNE TEATER	76
11.1 Humanitaarinstituudist välja kasvanud teater.....	76
11.2 Kokkuvõte. Püsivuse taga on perekond.....	78
11.3 Theatrumi asutaja ja loomingulise juhi Lembit Petersoni kommentaar	79
KOKKUVÕTE	80
ALLIKAD	92
Summary.....	96
LISA 1. Eestis tegutsenud etendusasutused 2014. aastal	98
LISA 2 Koosseisuliste näitlejate koormus 2014. aastal aprillis.....	100

SISSEJUHATUS

Eestis on võimalik õppida näitlejaks kahes koolis – Voldemar Panso 1957. aastal rajatud Tallinna Konservatooriumi lavakunstkateedris, mis tänapäeval kannab nime Muusika- ja Teatriakadeemia lavakunstkool, ning 1993. aastast Viljandi Kultuuriakadeemias, mis on Tartu Ülikooli Viljandis asuvas kolledž. Varem on Eestis teatriharidust andnud Eesti Humanitaarinstituut, Tallinna Pedagoogiline Instituut / Tallinna Pedagoogiline Ülikool ehk nüüdne Tallinna Ülikool ning kutseliste teatrite kõrval tegutsenud õpestudiod. Lavakunstkooli ja kultuuriakadeemia õppeprogrammid on küll erinevad, kuid mõlemad koolid õpetavad eelkõige psühholoogilise teatri näitlejaid. Leidub õppejõude, kes on õpetanud mõlemas koolis, headeks näideteks on lavakunstkooli kunagine juht Kalju Komissarov ja praegune juht Peeter Raudsepp. Kuigi ametlikult annavad EMTA lavakunstkool ja TÜ Viljandi kultuuriakadeemia näitlejatele võrdse hariduse, on laialt levinud aramus, et Viljandi lõpetajad on teisejärgulised, sest sinna lähevad õppima need, kes lavakunstkooli sisse ei saanud.

Siinse uurimuse üheks fookuseks ongi küsimus, mis kooli on lõpetanud Eesti riigilt tegevustoetust saavates teatrites töötavad palgalised näitlejad. Lisaks huvitasid mind järgmised küsimused: milline on eesti repertuaariteatrites töötavate näitlejate sooline ja vanuseline koosseis; kui pikk on näitlejate staaž ühes teatris; milline on näitlejate tööalane hõivatus; milline on teatriga seotud lepinguliste ja vabakutseliste näitlejate suhe. Selgitamaks, mida peavad teatrid truppi koostamisel ja repertuaari valimisel oluliseks, tegin teatrijuhtidega intervjuud. Uurimistöösse on haaratud eestikeelseid sõnateatreid, kus on palgaline püsitrupp ja mis saavad tegevustoetust kultuuriministeeriumi kaudu ning millel on oma teatrisaal. Nendele tingimustele vastavateks teatriteks on Eesti Draamateater, Vanemuine, Rakvere teater, Tallinna Linnateater, Ugala, Endla, NO99, Von Krahli teater, VAT Teater ja Theatrum. Kuna Vanemuine on mitmežanriline teater, vaatlen selguse huvides vaid draamatrupi koosseisu kuuluvaid näitlejaid. Riigi osalusega teatritest jäid uuringust välja Rahvusoper Estonia, Eesti Nuku- ja Noorsooteater ja Vene Teater. Viimane (ja ka Ilmarine

Narvas) jäid uuringust välja seepärast, et tegemist pole eestikeelsete teatritega. Avalik-õiguslik Estonia on aga muusika-ja tantsuteater, sõnalavastusi Estonias ei tehta ning seetõttu pole ka palgal vastava haridusega näitlejaid. Eesti Nuku- ja Noorsooteatris (edaspidi NUKU) mängimine eeldab spetsiifilist haridust, mida kumbki Eesti teatrikool ei anna. See oli ka põhjus, miks jäi NUKU uurimistööst kõrvale. Uuringust on välja jäetud ka Tartu Uus Teater. Kuigi Eesti Teatri Agentuuri statistika väidab, et tegemist on püsitruppi omava etendusasutusega, kinnitati teatrist, et neil polnud 2014. aastal ühegi näitlejaga püsilepingut. Samal põhjusel jäi välja Kuressaare Linnateater, kus 2014. aastal polnud palgal ainsatki näitlejat. Vana Baskini Teater ja Tuuleveski jäid uurimusest välja seepärast, et neil puudub alaline mängupaik ehk saal.

Tõuke selle teemaga tegelemiseks sain kahe teatrijuhi ja ühe näitleja väljaütlemistest. 2013. aastal ilmus Postimehe lisas AK intervjuu Rakvere teatri peanäitejuht Üllar Saaremäega. Küsimusele, miks on 2010. aastal lavakunstkooli lõpetanud viiest noorest näitlejast Rakveres alles ainult üks, vastas ta: „Seda elu, mida tähendab töö väikelinna teatris, pealinna koolis – minu enda koolis, lavakas – ei valgustata.“ Saaremäe lisas, et valmisolekut teha seda nii vaimselt kui füüsiliselt kurnavat tööd on Viljandi lõpetanutel rohkem. Rakvere teatri juhi sõnul on lavakunstkooli lõpetanud noorel näitlejal jaksu provintsiteatris vastu pidada vaid poolteist hooaega. (Sibrits 2013)

2013. aasta kevadel põhjendas Tallinna Linnateatri näitleja Evelin Võigemast TV 3 menusaatesse „Su nägu kõlab tuttavalt“ minekut sellega, et oma koduteatris pole tal parasjagu tööd (Sibrits 2014a). 2012. ja 2014. aastal tegi Tallinna Linnateatri teine täht, Priit Võigemast, külalishäitlejana kaasa NO99 lavastustes „NO65. Suur õgimine“ ja „NO52. Muuseas ma armastan sind“, mõlemas oli tal kandev roll. 2012. aastal oli Tallinna Linnateatri trupp täienenud äsja lavakooli lõpetanud seitsme noore näitlejaga. See tähendas, et seni noorte rolle mängida saanud Evelin Võigemast ja Priit Võigemast muutusid keskealisteks näitlejateks, samas olid nad 2012. aastal vaid 32-aastased.

2014. aastal kevadel sai EMTA lavakunstkoolist kutselise näitleja diplomi 15 noort, kellest seitse asus tööle Vanemuisesse. Artiklis „Vanemuine teeb noortele ruumi“ kirjutas Jaan Olmaru nii: „Vanemuise draamatrupiga liituvad sügisel seitse noort näitlejat ning Palu sõnul on selge, et tähelepanu ja aega läheb rohkem uutele kui neile, kes on mingitel põhjustel kõrvale jäänud. Ei saa öelda, et üks asi põhjustab teist, aga kui truppi tuleb inimesi juurde, siis mõned ka lahkuvad (Olmaru 2014).“

Evelin Võigemasti ülestunnistus, Üllar Saaremäe ja Tiit Palu põhjendused ajendasidki uurima, kes olid 2014. aastal eesti repertuaariteatrites koosseisulised näitlejad.

Tähelepanuvääne on seegi, et 2014. aastal lõppes Eesti teatrites üks periood. Seoses kohustusega võtta täies ulatuses üle Euroopa Nõukogu direktiiv 1999/70/EÜ, mis käsitleb tähtajaliste töölepingute kasutamist, muudeti etendusasutuste seadust ning seetõttu pidid kõik teatrid 2015. aastast üle minema tähtajatutele töölepingutele (Sibrits-Bondarenko 2016a). Seega sobis 2014. aasta kevad olukorra kaardistamiseks vägagi hästi.

Töö ülesehitusest. Sissejuhatusele järgnevas peatükis annan konteksti loomiseks ülevaate Eestis 2014. aastal tegutsenud etendusasutustest ning rahastamismudelist. Järgnevas kümnes peatükis vaatlen uurimuses osalevaid teatreid. Olen iga teatri kohta koostanud mees- ja naisnäitlejate tabeli, kus on märgitud näitleja vanus, lõpetatud kool, lõpetamise aasta, olulised preemiad, staaž vaadeldavas teatris ning praegune koormus ehk lavastuste arv, kus näitleja mängib. Eesti teatriloos peetakse oluliseks EMTA lavakunstkooli kursuste juhendajaid, seetõttu toon tabelites eraldi välja lendude juhendajate nimed. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias puudub sarnane kursusejuhendaja traditsioon puudub, seetõttu ei too ma ka kedagi nimeliselt välja. Koormuse arvutamisel lähtusin hooajal 2013/2014 repertuaaris olevatest lavastusest. Pärast 30. maid esietendunud lavastustes tehtud rollid ei läinud arvesse, sest 2014. aasta suvel muutusid teatrite koosseisud, ent mind huvitas olukord just enne muutust. Preemiatest on tabelis ära toonud vaid olulisemad, teatrite kolleegipreemiad, sponsorite ja publiku tunnustus jäid tabelist välja võrdsuse huvides – kõik teatrid ei jaga kolleegipreemiaid ja kõikide teatrite sponsorid või publik ei vali omi lemmikuid. Samal põhjusel jäid kõrvale erinevad erafirmade ja riigi stipendiumid. Uurimuses pole oluline see, kui vanad on vaadeldavate teatrite näitlejad aprillis, vaid 2014. aastal, seetõttu olen vanuste arvutamisel lähtunud sünniaastast. Selguse huvides kasutan ülikoolide ja teatrite nimesid, mis olid kasutusel 2014. aastal (näiteks TRK lavakunstkateedrit nimetan EMTA lavakunstkooliks ja Tallinna Pedagoogilist Instituuti Tallinna Ülikooliks, Eesti Riiklikku Noorsooteatrit Tallinna Linnateatriks). Lisast 1 leiab 2014. aastal tegutsenud etendusasutuste nimekirja, omandivormi ning info riigitoetuse kohta. Lisas 2 on toodud teatrite koosseisuliste näitlejate osalemine vaadeldava perioodi lavastuses.

Kõik töös esitatud tabelid on minu koostatud ning põhinevad minu enda tehtud arvutustel. Informatsioon palgaliste näitlejate kohta on saadud teatritelt, lisaallikana olen kasutatud teatrite, ülikoolide ja Eesti Teatriliidu kodulehti, aga ka ajakirjanduses ilmunud intervjuusid, taustalugusid. Kahtluse korral olen esitanud täpsustavaid küsimusi teatrite

avalike suhete osakondadele, juhtidele ja ka näitlejatele endile. Teatrite külastust puudutavad andmed pärinevad Eesti Teatri Agentuuri kogutud statistikast. Mõistmaks, kuidas teatrid väldivad tippvormis näitlejate üle- või alakoormatust ja mis põhimõtete alusel on valitud repertuaar, koostasin teatrijuhtidele küsimistiku. Teatrijuhtidega tehtud intervjuudest valmis iga teatri peatüki alapeatükk „Teatrijuhi kommentaar“.

1. ETENDUSASUTUSED 2014. AASTAL

Eesti Vabariigi Riigikogu 2014. aasta alguses heaks kiidetud „Kultuuripoliitika põhialused 2020“, mis peamistes põhimõtetes ühtib 1998. aastast kehtiva kultuuripoliitika alusdokumendiga ning on viimase jätkuks, ütleb, et kultuuri rahastamine on läbipaistev, lähtudes ennekõike tegevuse sisust, mitte omandivormist. Etenduskunste käsitlevast peatükist saab lugeda järgnevat: „Etendusasutuste riigipoolne rahastamine toimub kuni kolm aastat vältavate rahastamislepingute alusel. Püsiva repertuaariga etendusasutusi toetatakse otse riigieelarvest valdkonnaga läbi arutatud põhimõtete alusel. Projektipõhiseid etendusasutusi ja üksikprojekte toetab Eesti Kultuurikapital. Samuti toetab riik olulisemate teatri- ja tantsuagentuuride tegevust, etenduskunstifestivalide korraldamist ja etendusasutuste rahvusvahelistumist. (Eesti kultuuripoliitika põhialused aastani 2020)“

2014. aastal arvestati teatrite rahastamisel viimast korda veel AITAd e süsteemi (arvestuslik inimtööaasta ehk kui palju töötajaid peab ühes teatris palgalistel ametikohtadel töötama selleks, et saaks anda etendusi ja samal ajal tuua välja teatav hulk uuslavastusi), kuid tegemist oli üleminekuperioodiga uuele süsteemile, kus etendusasutustel tuleb kultuuriministeeriumi kaudu riigieelarvest toetuse saamiseks esitada asjakohane taotlus. Ka 2014. aastaks tegevustoetuse saamiseks tuli teatritel kultuuriministeeriumile esitada taotlus, mis sisaldas etendusasutuse üldist arengukava, arengukava finantsplaani, repertuaarikaarti ja personali koosseisu struktuuri. 2015. aastast mindigi lõplikult üle AITAdelt uuele süsteemile. „Riigikontroll heitis ministeeriumile ette, et etendusasutuste seaduses pole mitte kusagil mainitud sõna „AITA“,“ põhjendas kultuuriministeeriumi toonane teatrinõunik Hillar Sein, miks AITAdest teatrite rahastamisel loobuti. Suurim muutus, mida uus süsteem kaasa tõi, oli see, et lisaks riigilt saadavale toetusele peab iga teater teenima vähemalt kolmandiku vajaminevast rahast ise. See tähendab, et kui teater on saanud komisjonilt jaatava otsuse, garanteerib ühe kolmandiku eelarvest riik, teise kolmandiku peab teater ise aga teenima. Viimase kolmandikuga soovis riik aga ellu viia kultuuripoliitikat – riik annab vastavalt riigi vajadusest lähtudes kas kogu summa või vaid osaliselt küsitud. Näiteks kui riik ei pea

mõistlikuks, et repertuaariteater toob lavale kommertsliku muusikali, siis teater selleks raha ei saa, kuid samas jääb teatrile alati võimalus see muusikal siiski publikuni tuua. (Sibrits 2014b) 2014. aastal toetasid riik ja omavalitsused teatreid kokku 30 863 704 euroga. Eesti Teatri Agentuuri andmetel tegutses aktiivselt etenduste andmisega 2014. aastal 28 alalise trupiga ja 9 trupita etendusasutust. Eesti Teatri Agentuuri 2014. aasta statistikas osales kokku 37 teatrit, neist üks oli avalik-õiguslik, munitsipaal-etendusasutusi oli kaks, riigi osalusega sihtasutusena tegutsevaid etendusasutusi kaheksa ning ülejäänud 26 etendusasutust olid eraetendusasutused. 37 etendusasutusest sai riigilt toetust 24 teatrit (*vt lisa 1, tabel 25*). Alaline saal oli 20 etendusasutusel, kusjuures trupi olemasolu ei tähendanud automaatselt alalise mängupaiga olemasolu. Kuus etendusasutust oli spetsialiseerunud tantsuteatrile, lisaks üks muusika- ja tantsuteatrile (Estonia), üks muusika-, tantsu- ja sõnateatrile (Vanemuine) ja üks muusika- ja sõnateatrile (NUKU). Kõik ülejäänud etendusasutused on Eesti Teatri Agentuuri statistika alusel sõnateatrid. (Teatrielu 2014: 239–244)

Eesti Teatri Agentuuri andmetel külastas 2014. aastal Eesti teatreid kokku 1 047 122 inimest, kusjuures eraetendusasutuste etendusi käis vaatamas 215 010 teatrikülastajat, mis on umbes viiendik kõigist teatrikülastustest. 2014. aastal statistikas osalevate teatrite repertuaaris oli kokku 525 lavastust, neist 206 uuslavastust, 12 kuu jooksul anti 6052 etendust. Vaadeldaval aastal oli repertuaaris 320 sõnalavastust, millega anti 4068 etendust. Eesti Teatri Agentuuri statistika alusel kogus 2014. aasta kõige suurema publikuarvu Estonia lavastus „Savoy ball“ (19 334 vaatajat), teisel ja kolmandal kohal olid samuti muusikalavastused, milleks olid Vanemuise „Evita“ (16 994) ning „Ooperifantoom“ (15 070). Esimese sõnalavastusena tõusis viiendale kohale Endla komöödia „Topeltelu“ (15 041). Samas puudub Eesti Teatri Agentuuri statistikas näiteks erateater POINT, mille kaks menulavastust kogusid rohkem vaatajaid kui „Ooperifantoom“ (Peeter Oja monotükki „Kui loll võib olla inimene“ vaatas 17 500 inimest, Ott Sepa lavastust „Ott Sepp tõuseb üles“ 15 500 vaatajat). Eesti Teatri Agentuuri statistika alusel, mis on siiski kõige ulatuslikum ja täpsem, oli kõige suurema publikuarvuga teater Vanemuine (159 993), talle järgnesid Estonia (137 670) ja Eesti Draamateater (117 308). (Sibrits 2015a)

2. EESTI DRAAMATEATER. PÜSIV TRUPP

2.1 Eesti Draamateatri trupp koosneb EMTA lavakunstkooli lõpetajatest

1920. aastal alustas Eestis tegevust esimene teatrikool, Paul Sepa erastudio, mille baasil tekkinud Draamastudio esimese lennu lõpetajad asutasid 1924. aastal Draamastudio Teatri, mis 1937 nimetati Eesti Draamateatriks. Teatri repertuaarist leiab nii maailmaklassikat kui kaasaegset dramaturgiat, suurt rõhku pööratakse eesti autoritele. Lisaks etendustele toimuvad draamateatris uute näidendite avalikud lugemised (sari „Esimene lugemine“) ja arutelud (sari „Link“). Lavastusi mängitakse klassikalise itaalia lavaga suures saalis (kohti 426), väikeses saalis (kohti 170), maalisaalis (kohti 70) ja kammersaalis (kohti 50). 2014. aastal oli Eesti Draamateatri repertuaaris 34 lavastust, millest 10 olid uuslavastused, kokku anti 521 etendust, mida vaatas 117 308 inimest. (Teatrielu 2014: 284–289)

37 palgalise näitlejaga oli Eesti Draamateater 2014. aasta aprillis suurima trupiga sõnateater Eestis. Naisnäitlejaid oli vaadeldaval ajal trupis 18 ja meesnäitlejaid 19.

Tabel 1. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Piret Krumm , 25 (1989)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	2	-
Marta Laan , 29 (1985)	EMTA lavakunstkooli XXIV lend (2006–2010), Hendrik Toompere	4 (2010)	8	Voldemar Panso nim preemia (2008)
Britta Soll (Vahur) , 30 (1984)	EMTA lavakunstkooli XXII lend (2002–2006), Priit Pedajas	8 (2006)	2	-
Mari-Liis Lill , 31 (1983)	EMTA lavakunstkooli XXII lend (2002–2006), Priit Pedajas	8 (2006)	4	Voldemar Panso nim preemia (2005)
Kersti Heinloo , 38 (1976)	EMTA lavakunstkooli XIX lend (1996–2000), Ingo Normet	7 (2007)	4	Voldemar Panso nim auhind (1998); Ants Lauteri nim auhind (2011); Eesti teatri aastaauhind naispeosatäitjale (2014)
Hilje Murel , 39 (1975)	EMTA lavakunstkooli XVIII lend (1994–1998), Priit Pedajas	6 (2008)	4	Ants Lauteri nim auhind (2004); Helmi Tohvelmanni nim auhind (2008)
Harriet Toompere , 39 (1975)	EMTA lavakunstkooli XVIII lend (1994–1998), Priit Pedajas	16 (1998)	4	-
Merle Palmiste , 44 (1970)	EMTA lavakunstkooli XV lend (1988–1992), Kalju Komissarov	22 (1992)	6	-

Maria Avdjuško , 46 (1968)	EMTA lavakunstkooli XIV lend (1986–1990), Kalju Komissarov	22 (1992)	5	Ants Lauteri nim auhind (2000)
Viire Valdma , 54 (1960)	EMTA lavakunstkooli X lend (1978–1982), Aarne Üksküla	18 (1996)	4	Noore näitleja preemia (1987); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2009)
Laine Mägi , 55 (1959)	EMTA lavakunstkooli X lend (1978–1982), Aarne Üksküla	15 (1999)	2	Helmi Tohvelmanni nim preemia (2000); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2012); Le Festival International des Jeunes Réalitateurs de Saint-Jean-de-Luz parima naisnäitleja preemia (2012); Eesti Kultuurkapitali aastapreemia (2012); alates aastast 2013 Velda Otsuse hõbepeekri hoidja
Ülle Kaljuste , 57 (1957)	EMTA lavakunstkooli IX lend (1976–1980), Merle Karusoo	16 (1998)	4	Teatriühingu aastapreemia (1986); parima naisnäitleja aastaauhind (1993); parim naiskõrvalosatäitja, Eesti filmide nädalal Pärnus (1996); Festivali Draama laureaat (2001); Eesti teatri aastaauhind naispeosatäitjale (2006); Raadioteatri näitlejapreemia (2009); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2011)
Maria Klenskaja , 63 (1951)	EMTA lavakunstkooli VI lend (1970–1974), Mikk Mikiver ja Grigori Kromanov	25 (1989)	2	Naisnäitleja aastapreemia (1975); naisosatäitja II preemia üleliidulisel filmifestivalil (1978); näitlejapreemia (1978); vabariikliku noorte lavajõudude ülevaatus preemia (1978; 1979); näitlejapreemia raadiotöö eest (1980), naisosatäitja preemia I üleliidulisel näitlejate festivalil (1989); ENSV teeneline kunstnik (1986); parim naisnäitleja (1987); Eesti teatri aastaauhind naispeosatäitjale; (1996); Eesti Kultuurkapitali aastapreemia (1996); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2002)
Kaie Mihkelson , 66 (1948)	EMTA lavakunstkooli VI lend (1970–1974), Mikk Mikiver ja Grigori Kromanov	26 (1988)	4	Kultuuriministeeriumi II preemia (1975); kultuuriministeeriumi laste- ja noorsoonäidendite ülevaatus I näitlejapreemia (1978); Ants Lauteri nimeline auhind (1983); alates 1987 Anna Tamme ja Lisl Lindau mälestuskõrvarõngaste hoidja; Eesti teatri aastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2002); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2008); Raadioteatri näitlejauhind (2012); Helmi Tohvelmani nimeline auhind (2012)
Kersti Kreismann , 67 (1947)	EMTA lavakunstkooli V lend (1968–1972), Voldemar Panso	42 (1972)	3	Hooaja näitlejapreemia (1973); ENSV noorte lavajõudude ülevaatus preemia (1974); aastapreemia (1977); Ants Lauteri nimeline auhind (1977); aasta III järgu näitlejapreemia (1978); ENSV teeneline kunstnik (1988); Eesti teatri aastaauhind naispeosatäitjale (2001; 2004); Riigivapi IV klassi teenetemärk (2006); Eesti teatri aastaauhind naispeosatäitjale (2013); Karl Adra nimeline auhind (2015)
Mari Lill , 69 (1945)	EMTA lavakunstkooli III lend (1964–1968), Voldemar Panso	37 (1977)	1	Aastapreemia (1970); aastapreemia (1972); ENSV noorte lavajõudude ülevaatus preemia (1974); ENSV teeneline kunstnik (1975); naisnäitleja aastapreemia (1975); parim naisnäitleja (1985); Suure Vankri auhind (1997); Valgetähe V klassi teenetemärk (2002)
Ester Pajusoo , 80 (1934)	Draamateatri õpestudio (1957)	55 (1959)	4	Valgetähe IV klassi teenetemärk (2004)
Ita Ever , 83 (1931)	Moskva Riiklik Teatriinstituut (GITIS) Eesti lend (1953)	61 (1953)	4	ENSV teeneline kunstnik (1966); ENSV rahvakunstnik (1973); hooaja näitlejapreemia (1973); näitlejatöö eest teleteatris (1978); Nõukogude Eesti I filmifestivali parim naisnäitleja (1980); NSV Liidu Rahvaste Sõpruse orden (1981); parim naisnäitleja (1984); teatriühingu aastapreemia (1984); festivali Balti teatrikevad parim naisnäitleja (1984); alates 1984 Liina Reimani mälestussõrmuse hoidja; ENSV riiklik preemia (1985); Eesti teatrikunsti aastaauhind (2000); Eesti Rahvuskultuuri Fondi elutööpreemia (2001); Valgetähe III klassi teenetemärk (2001); riigi kultuuripreemia (2007); Eesti teatri aastaauhind naispeosatäitjale (2011)

Tabel 2. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Päaru Oja , 25 (1989)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	4	Kristallkingakese auhind (2014); Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (2015)
Jüri Tiidus , 28 (1986)	EMTA lavakunstkooli XXIV lend (2006–2010), Hendrik Toompere	2 (2012)		-
Roland Laos , 28 (1986)	EMTA lavakunstkooli XXIV lend (2006–2010), Hendrik Toompere	4 (2010)	6	-
Robert Annus , 30 (1984)	EMTA lavakunstkooli XXIII lend (2004–2008), Ingo Normet	1 (2013)	2	Parima meesosa auhind IX Balti teatrifestivalil Kaunases (2013)
Märt Avandi , 33 (1981)	EMTA lavakunstkooli XXI lend (2000–2004), Ingo Normet	5 (2009)	4	Festivali Draama laureaat (2005; 2007)
Taavi Teplenkov , 39 (1975)	EMTA lavakunstkooli XVIII lend (1994–1998), Priit Pedajas	16 (1998)	5	Voldemar Panso nim auhind (1997); Eesti teatri aastaauhind meeskõrvalosatäitjale (2008)
Tiit Sukk , 40 (1974)	EMTA lavakunstkooli XVIII lend (1994–1998), Priit Pedajas	16 (1998)	4	Festivali Draama laureaat (2001); Ants Lauteri nim auhind (2007)
Indrek Sammul , 42 (1972)	EMTA lavakunstkooli XVI lend (1990–1994), Ingo Normet	2 (2012)	5	Festivali Draama parim meesnäitleja (1996; 1999); Eesti teatrikunstiaastaauhind meespeaosatäitjale (1997; 2000); Ants Lauteri nim auhind (2001); Helmi Tohvelmani nim auhind (2007)
Mait Malmsten , 42 (1972)	EMTA lavakunstkooli XVI lend (1990–1994), Ingo Normet	21 (1993)	3	Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (2001; 2003); Ants Lauteri nim näitlejaauhind (2002); Eesti Kultuurkapitali aastapremia (2002); Eesti teatri aastaauhind meeskõrvalosatäitjale (2013)
Ivo Uukkivi , 49 (1965)	EMTA lavakunstkooli XV lend (1988–1992), Kalju Komissarov	22 (1992)	5	-
Raimo Pass , 53 (1961)	EMTA lavakunstkooli XI lend (1980–1984), Mikk Mikiver	30 (1984)	4	Voldemar Panso nim auhind (1983); Hea Teatri auhind (2010)
Jaan Rekkor , 56 (1958)	EMTA lavakunstkooli X lend (1978–1982), Aarne Üksküla	9 (2005)	7	Eesti teatri aastaauhind meesnäitlejale (1988); Ants Lauteri nim auhind (1990); Eesti Kultuurifondi aastapremia (1995); Eesti teatri aastaauhind meeskõrvalosatäitjale (2002); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2014)
Tõnu Oja , 56 (1958)	EMTA lavakunstkooli IX lend (1976–1980), Merle Karusoo	11 (2003)	4	Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (1999); II preemia ja monoteatrite festivalide direktorite diplom rahvusvaheliselt monoteatrite festivalilt "MonoBaltija" (2009); Grand Prix monolavastuste festivalilt "Zvaigzne" (2009); parima näitlejatöö eripremia VIII rahvusvaheliselt soome-ugri rahvaste teatrite festivalilt (2010); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2012)
Guido Kangur , 58 (1956)	EMTA lavakunstkooli IX lend (1976–1980), Merle Karusoo	22 (1992)	2	Noorte lavajõudude ülevaatus II preemia (1982); Ants Lauteri nim auhind (1990); Hea Teatri Auhind (2002); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2011); Eesti teatri aastaauhind meeskõrvalosatäitjale (2011)
Ain Lutsepp , 60 (1954)	EMTA lavakunstkooli IX lend (1976–1980), Merle Karusoo	34 (1980)	6	Voldemar Panso nim auhind (1979); Sõnalavastuste aastapremia žürii eripremia (1982); Ants Lauteri nim auhind (1987); Teatriühingu aastapremia (1988); ENSV teeneline kunstnik (1989); Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (1990; 1991; 1994); Eesti Vabariigi kultuuripremia (1995; 2002); festivali Draama preemia (1997); Albert Üksipi ja Rudolf Nuude mälestustaskukella hoidja aastast 1998; Valgetähe V klassi teenetemärk (2001); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2006); Karl Adra nim auhind (2010)
Martin Veinmann , 64 (1950)	EMTA lavakunstkooli V lend (1968–1972), Voldemar Panso	42 (1972)	4	Hooaja näitlejapremia (1974); ENSV noorte lavajõudude ülevaatus mälestusmedal (1974); Ants Lauteri nim auhind (1980); ENSV teeneline kunstnik (1982); Suure Vankri auhind (1996)
Lembit Ulfsak , 67 (1947)	EMTA lavakunstkooli IV lend (1966–1970), Voldemar Panso	20 (1994)	3	Hooaja näitlejapremia (1973); II järgu näitlejapremia (1978); ENSV teeneline kunstnik (1989); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2006); Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (2007)

Tõnu Kark , 67 (1947)	Draamateatri õppestuudio 1970	18 (1996)	4	Hooaja ergutuspreemia (1973); ENSV noorte lavajõudude ülevaatusmälestusmedal (1974); Tammsaare-lavastuste festivali parim meesnäitleja (1978); Nõukogude Eesti I filmifestivali parim meesnäitleja (1980); parim meesnäitleja (1985); Nõukogude Eesti II filmifestivali parim meesnäitleja (1985); I Balti teatri festivali parim meesnäitleja (1986); ENSV teeneline kunstnik (1988); Läti filmi aasta parim meesnäitleja (1988); II Balti teatri festivali parim meesnäitleja (1989); teatriühingu aastapreemia (1989); Valgetähe III klassi teenetemärk (2009)
Tõnu Aav , 75 (1939)	EMTA lavakunstkooli I lend (1957–1961), Voldemar Panso	53 (1961)	1	Teatriühingu I preemia (1968); teatriühingu aastapreemia (1969); ENSV teeneline kunstnik (1971); Aastapreemia (1972); teatriühingu aastapreemia (1976); teatriühingu aukiri (1986); teatriliiu aukiri (1989); Riikliku Kultuurikomitee aukiri (1989); EKP Lenini Rajoonikomitee ja Täitevkomitee aukiri 50. a juubeli puhul (1989); Eesti teatrikunstiaastaauhind meespeaosatäitjale (1991); Valgetähe V klassi teenetemärk (2001); Eesti teatri aastaauhind meeskõrvalosatäitjale (2004)

Tabelist 1 ja 2 selgub, et 2014. aastal olid kõige nooremad koosseisulised näitlejad 25-aastased Päärü Oja ja Piret Krumm. Vanim näitleja oli 2014. aastal 83. sünnipäeva tähistanud Ita Ever. Draamateatri näitlejate nimekiri on võrreldes teiste uuringus osalevate teatritega mitmekesisem, sest selles teatris töötas vaadeldaval ajal nii noori, keskealisi kui ka eakaid näitlejaid. Eesti Draamateatri näitleja keskmine vanus oli 49,3; naistel oli see 50 ja meestel 48.

Eesti Draamateatri juhiks on 2006. aastast Rein Oja. Näitlejaharidusega Oja pole näitlemisest täielikult loobunud, näiteks 2014. aastal mängis ta enda juhitud teatri ühes lavastuses. 1999. aastast on peanäitejuhiks Priit Pedajas, kes lavastajana oli draamateatris töötanud 1992. aastast. Palgaliste lavastajatena olid 2014. aastal draamateatris tööl veel Hendrik Toompere, Uku Uusberg, Ingomar Vihmar ja Merle Karusoo (kuni 31.07.2014). Toompere ja Uusberg mängisid 2014. aasta kevadel Eesti Draamateatri lavastustes (*vt lisa 2, tabel 26.1*).

Eesti Draamateatri näitlejatest ainult Ita Ever, Ester Pajusoo ja Tõnu Kark ei ole EMTA lavakunstkooli vilistlased. Kuna lavakool asutati 1957. aastal, siis Everil ja Pajusool polnudki võimalik Panso koolis õppida. Tõnu Kark omandas erialased teadmised Draamateatri õppestuudiost. Tallinna Ülikooli või Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia haridusega näitlejaid selles teatris ei tööta. EMTA lavakunstkooli vilistlastest kõige suurema grupi moodustavad Priit Pedajase juhendatud XVIII lennu lõpetanud näitlejad, neid on trupis neli. Kokku töötab draamateatris kuus Pedajase õpilast. Peanäitejuht ise õppis koos Merle Karusoo VII lennus. Teatrijuht Rein Oja (VIII lend) ja lavastaja Hendrik Toompere (XIII lend) on selles teatris ainsad oma lennu esindajad. See-eest töötab draamateatris viis Karusoo

ja kolm Toompere õpilast. Lavastaja Ingomar Vihmari kursusekaaslasi (XV lend) on draamateatris tööl kaks ja lavastaja Uku Uusbergiga on ühel ajal kooli lõpetanud üks näitleja (XXII lend).

Eesti Draamateater on püsiva trupiga teater. *Tabelist 1* ja *tabelist 2* selgub, et 2014. aasta kevadel oli 23 näitleja tööstaaž pikem kui 15 aastat. Ita Ever liitus teatriga 1953. aastal, seega oli Ever 2014. aastal töötanud ühes teatris 61 aastat. Pikaajalised töötajad olid ka Ester Pajusoo (55 aastat) ja Tõnu Aav (53 aastat). Ita Ever, Ester Pajusoo ja Tõnu Aav olidki Eesti Draamateatri trupi kõige staažikamad ja vanemad liikmed. 40 aasta tööjuubelit võinuks 2014. aastal pidada ka Maria Klenskaja, kuid kuna ta 1988. aastal lahkus aastaks Vanalinnastuudiosse, siis tema staaž katkes.

Lavakoolist on teatrisse palgatud 17 näitlejat. Kui lisada juurde Ever ja Klenskaja, siis saab selleks arvuks 19 (kui lavastaja Uusberg, siis 20). Kuigi Ester Pajusool jäi õpestudio ja töölepingu sõlmise vahele kaks aastat, on ta siiski terve elu olnud seotud vaid Eesti Draamateatriga. Jüri Tiidus pole samuti ühegi teise teatri koosseisu kuulunud, see eest oli ta kaks aastat vabakutseline. Mõnes teises teatris töötamise kogemus oli 37-st näitlejast 16-l. Kõige suurema grupi moodustavad Tallinna Linnateatris palgal olnud näitlejad, neid on kokku kaheksa. Lavakunstikooli järel olid seal koosseisulised Guido Kangur (12 aastat), Mari Lill (11 aastat), Lembit Ulfsak (seitse aastat) ja Maria Avdjuško (kaks aastat). Ulfsak suundus linnateatrist lahkumise järel Eesti Draamateatrisse, kus seitse aastat hiljem asus tööle Tallinnfilmi. Tõnu Oja karjäär sai samuti alguse linnateatrist (17 aastat), kuid enne draamateatrisse tulekut oli ta viis aastat vabakutseline. Lisaks on vabakutselised olnud Kersti Heinloo, kes on töötanud ka Vanemuises (viis aastat), ning Jüri Tiidus. Vanemuise taustaga on Robert Annus (viis aastat). Indrek Sammuli esimene töökoht oli Tallinna Linnateatris (13 aastat), samas on ta töötanud Ugalas näitlejana (kaks aastat) ja peanäitejuhina (kolm aastat). Kaks aastat on Ugalas publikut rõõmustanud Hilje Murel. 11 aastat kuulus linnateatri koosseisu Kaie Mihkelson, kes lavakoolist suunati Endlasse, kuhu ta jäi kolmeks aastaks. Laine Mägi töötas Endlas 17 aastat. Märt Avandil on kogemus nii Rakvere kui ka Endla teatriga, mõlemas oli ta kaks hooaega. Tõnu Kark alustas Rakvere teatrist (üheksa aastat) ning siis suundus linnateatrisse (15 aastat). Vanalinnastuudiost on draamateatrisse liikunud Viire Valdma ja Ülle Kaljuste, esimene oli komöödiateatris tööl 14 aastat, teine kolm aastat vähem. Nagu eespool selgus, siis draamateatrist käis Vanalinnastuudios korraks ära Klenskaja. Kõige erilisem töösuhe Eesti teatritega on Jaan Rekkoril, kes suunati pärast EMTA lavakunstikooli Endlasse, kus ta tänagi töötab, ent 2005. aastast kuulub ta ka Eesti Draamateatri truppi.

19 aastat oli Tallinna Linnateatris näitlejana tööl Rein Oja, kaks aastat töötas samas ka Hendrik Toompere. Priit Pedajas alustas karjääri NUKUst, ent kuus aastat kuulus ta Ugalasse ja sama palju aastaid ka Endla koosseisu. Kusjuures ainsad draamateatri näitlejad, kellega Pedajas oli varem ühes teatris töötanud, on Jaan Rekkor ja Laine Mägi. See-eest Rein Oja töötas Tallinna Linnateatris koos Maria Avdjuško, Guido Kanguri, Tõnu Oja, Tõnu Kargi, Kaie Mihkelsoni ja Indrek Sammuliiga.

Eesti Draamateatri trupis on olulised ka sugulussidemed. Näitleja Tõnu Oja on teatrijuhi Rein Oja vend. Pääru Oja on Tõnu Oja poeg. Lavastaja Hendrik Toompere õde on näitleja Harriet Toompere, kes on abielus näitleja Mait Malmsteniga. 2014. aasta sügisel liitus Eesti Draamateatriga Hendrik Toompere poeg Hendrik Toompere jr. Märk Avandi ämm on Laine Mägi. Ivo Uukkivi on abielus Mari-Liis Lillega.

2014. aasta suvekuudel lõpetasid Eesti Draamateatriga lepingu Maria Avdjuško, Roland Laos ja Märk Avandi. Kui Avdjuško ja Laos on 2016. aasta kevadel endiselt vabakutselised, siis Märk Avandi uueks koduteatriks on 2015. aasta sügisest Endla. Hooajal 2014/2015 liitusid Eesti Draamateatriga Markus Luik (alates 01.09.2014) ja Hendrik Toompere jr (01.11.2014). Priit Pedajase juhendatud XXII kursuse lõpetanud Markus Luik oli eelnevalt kaheksa aastat töötanud Vanemuises. Hendrik Toompere jr on korra juba draamateatris koosseisuline olnud, pärast Hendrik Toompere juhendatud XXIV kursuse lõpetamist töötas ta kolm aasta Eesti Draamateatris, kuid siis suundus ta aastaks Venemaale õppima, mistõttu tööleping katkes.

2.2 Näitlejate koormus ja külalishäitlejad

2014. aastal jõudis publikuni 38 lavastust, neist kümme esietendus pärast 30. maid, seega vaadeldaval ajahetkel oli Eesti Draamateatri repertuaaris 28 lavastust (vt *lisa 2, tabel 26.1*). Naisnäitlejate keskmiseks koormuseks tuli 3,7 ja meesnäitlejatel 4,8 lavastust. Keskmiselt mängis Eesti Draamateatri näitleja 4,4 lavastuses. Eesti Draamateatri vanim näitleja, Ita Ever mängis toona neljas lavastustes — „Rahauputus“, „Teed juuakse kell viis“, „Augustikuu“ ja „Tuhk ja akvaviit“, viimases kolmes oli Ever peaosas. Ester Pajusoo mängis kolmes lavastuses — „Vana roosa maja“, „Teed juuakse kell viis“, „Aiamajas“ — kuid tema kehastada olid pigem kõrvaltegelased. Tõnu Aava koormus oli toona väikseim, ta osales vaid

lavastuses „Varastatud oranž jalgratas“, kus Aav mängis kahte rolli. Lavastajate silmis oli kõige populaarsem näitleja Marta Laan, kes mängis kaheksas lavastuses. 2014. aasta kevadel oli mängukavas kolm monolavastust: „Kõik on täis“ (Taavi Teplenkov), „Aabitsa kukk“ (Tõnu Oja) ja „Tund aega, et hinge minna“ (Viire Valdma). Ent Eesti Draamateatri repertuaari pigem iseloomustavad suure koosseisuga lavastused, mis tähendab, et näitlejate hõivatus on suur, kuid paljudel tuleb leppida kõrvalosadega, mis võimaldavad laval viibida vaid mõne minuti. Vaadeldaval ajal oli repertuaaris 13 lavastust, kus mängis seitse või enam koosseisulist näitlejat. Kõik need lavastused jõudsid publiku ette suurel laval. Näiteks 4. aprillil 2014. aastal esietendunud lavastuses „Wabadusrist“ osaleb 11 draamateatri näitlejat, lisaks Uku Uusberg ning kolm külalishäälset (Liisa Pulk, Liis Haab ja Lauri Kaldoja). 2002. aastal esietendunud ning endiselt publiku seas populaarses „Rahauputus“ on korraka laval üheksa näitlejat, samas proove on teinud 14 näitlejat — ühe ja sama rolli peal on Kaie Mihkelson, Kersti Kreismann ja Ita Ever; Jan Uuspõld ja Martin Veinmann; Ivo Uukkivi ja Margus Prangel.

Kõige rohkem, 21 näitlejat, oli korraka kaasatud Elmo Nüganeni lavastusega „Utoopia rannik. II osa. Laevahukk“. Ent tegemist on erandiga. 2013. aastal ühendasid Eesti Draamateater ja Tallinna Linnateater oma jõud ja tõi lavale Tom Stoppardi triloogia kaks esimest osa. Näidendi „Utoopia rannik. I osa. Teekond“ lavastas Tallinna Linnateater Priit Pedajas. Kuna tegemist oli koostöölavastustega, laenasid teatrid üksteisele ka näitlejaid, Eesti Draamateatri lavastuses tegi kaasa 12 Tallinna Linnateatri näitlejat (ja üheksa koduteatri näitlejat). Linnateatri lavastuses mängis aga kaheksa näitlejat draamateatrist. 2014. aastal oli repertuaaris ka teine erand, kahe suure teatri koostööna esietendus sama aasta märtsis Eesti Draamateatris „Varese valu...“ ja Tallinna Linnateatris „Harakale haigus...“, lavastajateks ja idee autoriteks Mari-Liis Lill (Eesti Draamateater) ja Paavo Piik (Tallinna Linnateater). Taas paiskasid teatrid trupid segi ning kahevaatuselise etenduse ajal vahetasid näitlejad teatrit. Piigi-Lille lavastuses mängisid Eesti Draamateatrist Britta Vahur, Piret Krumm, Robert Annus ja Tallinna Linnateatrist Ursula Ratasepp, Henrik Kalmet, Veiko Tubin.

Kui eelnimetatud erandid kõrvale jätta, siis kasutas Eesti Draamateater külalishäälseid 16 lavastuses. Mitmed külalised olid aga endised palgalised näitlejad, kes jätkasid rollilepingutega mängimist. Näiteks 2008. aastal esietendunud „Grönholmi meetodis“ mängis 2011. aastal Eesti Draamateatrist lahkunud Margus Prangel. Kõige suurema koormusega külalishäälse oli Jan Uuspõld, kes tegi vaadeldaval ajal kaasa viies lavastuses („Grönholmi meetod“, „Eesti matus“, „Leke“, „Rahauputus“, „Võlanõudjad“). Kolmes

lavastuses mängisid külalistena Kristo Viiding („Kontakt“; „Kuni inglid sekkuvad“; „Võlanõudjad“) ja Lauri Kaldoja („Wabadusrist“, „Leke“, „Kraepelini variatsioonid“). Kuna Hendrik Toompere lavastusi oli mängukavas kõige rohkem, kasutas ta sellest tulenevalt kõige rohkem külalishäitlejaid, sageli oma kursuse õpilasi (Lauri Kaldoja, Liis Haab, Liisa Pulk). Ingomar Vihmari viiest lavastusest kahes teeb külalisena kaasa tema abikaasa Kleer Maibaum-Vihmar („Külaline“, „Kontakt“). Külalishäitlejaid ei kasutanud Priit Pedajas, ent tema 2002. aastal esietendunud „Eesti matuses“ mängivad kaks draamateatri endist häitlejat – Jan Uuspõld ja Külli Reinumägi.

2.3 Tunnustatud häitlejad

2014. aasta loomingu eest nomineeris Eesti Teatriliidu aastaauhindade sõnalavastuse žürii meespeaosatäitja auhinnale Eesti Draamateatri häitleja Pääru Oja, kelle puhul tõsteti esile rollid lavastuses „Hõimud“ (esietendus 21. september 2014) ja „Vennas“. Ain Lutsepp pälvis „Keskmängustrateegias“ (esietendus 7. detsember 2014) tehtud rolli eest meeskõrvalosa nominatsiooni. Samas kategoorias tunnustati Tallinna Linnateatri häitlejat Henrik Kalmetit, kellele tõi nominatsiooni rollid draamateatri ja linnateatri koostöös valminud lavastustes „Varesele valu...“ ja „Harakale haigus...“ ning osalemine lavastuses „Imede aasta“ (projektiteater R.A.A.A.M.). Kaie Mihkelson pälvis naiskõrvalosatäitja auhinna nominatsiooni lavastuses „Vennas“ tehtud rolli eest. Laureaditiitlini jõudis neist vaid Pääru Oja. Arvestades, et Pääru Oja oli vaid kaks aastat tagasi lõpetanud lavakunstikooli, siis on tegemist suure võiduga. Võrreldes teiste teatritega on üks laureaditiitel rahuldav, aga mitte eriline tulemus, sest samaväärse tunnustuse noppisid Tallinna Linnateater, VAT, Endla, Ugala, Theatrum ja NO99, aga ka Rakvere ja Vanemuine.

Eesti Draamateatris on palgaliste ja staažikate häitlejate arv võrreldes teiste teatritega kõige suurem, seega on ootuspärane, et selles teatris töötab erinevate auhindadega pärjatud häitlejaid (vt tabel 1 ja 2). Samas ei saa väita, et pikk tööstaaž kasvataks aunimetuste nimekirja, sest Ester Pajusoo peab leppima vaid kolleegide tunnustusega (Eesti Draamateatri kolleegipremia naiskõrvalosatäitjale ehk Väike Ants 2001) ning riigilt saadud teenetemärgiga. Samas näiteks Tõnu Aava tunnustuste nimekiri on Eesti Draamateatri

kodulehel vägagi pikk, ära on toodud 23 preemiat/aukirja. Ita Everi nimega on Eesti Draamateatri kodulehel seostatud 27 erinevat tunnustust.

Tabelist 1 ja 2 selgub, et Eesti Draamateatri koosseisulisest näitlejatest olid 2014. aastal mõne olulise preemiata ainult seitse näitlejat (naistest Piret Krumm, Britta Soll, Harriet Toompere, Merle Palmiste ning meestest Jüri Tiidus, Roland Laos ja Ivo Uukkivi). Ants Lauteri auhinna saanud oli 11 ning kui nimekirja lisada peanäitejuht Priit Pedajas ja lavastaja Hendrik Toompere, siis on see arv 13. Voldemar Panso nimelise preemia laureaate töötas Eesti Draamateatris seitse. Helmi Tohvelmani nimelise auhinna laureaate oli neli, lisaks teatrijuht Rein Oja. Üleriigilised teatriauhinnad on läbi aegade kandnud erinevaid nimetusi, kuid parima naisnäitleja peaosas või kõrvalosa tiitli olid saanud 18-st Eesti Draamateatri naisnäitlejast seitse. Parima meespeaosas või kõrvalosa aunimetuse on 19 meesnäitlejast saanud 12

2014. aasta seisuga oli 17 Eesti Draamateatri näitlejat teenetemärgi kavalerid, kui siia lisada ka juhtidele antud teenetemärgid, siis on see 19. 2016. aastal said teenetemärgi ka näitleja Mait Malmsten ja Hendrik Toompere.

2.4 Kokkuvõte. Trupil on oht vananeda

Eesti Draamateatrisse otse lavakunstikoolist tulnud Ain Lutsepp vastas küsimusele, miks ta pole 34 aasta jooksul teatrit vahetanud, nii: „Kui te ütleksite mulle, kuhu siin minna on, siis ma mõtleksin selle peale. Aga eks mulle ole ka vihjatud, aga olen piisavalt mugav, ma ei soovi seda vahetust ette võtta. Mulle on tundunud, et siin on õigem.“ (Sibrits 2014c). Ain Lutsepp sõnastas vägagi hästi põhjused, miks tema koduteater on püsivama trupiga. Pikaajaline tööstaaž Eesti Draamateatris kui ka eelnevate tööandjate juures näitab, et Eesti Draamateatris töötav näitleja eelistab stabiilsust. Mitte ükski näitleja pole olnud seotud rohkem kui kolme teatriga (sh siis ka Eesti Draamateater). Vabakutselistena on töötanud ainult kolm näitlejat.

Teineteist tunnetav ja aastakümneid kokkumängimist harjutanud ansambel on kindlasti väärtus, eriti repertuaariteatris, kus prooviperiood on näitlejate hinnangul alati liiga lühike. Samas võib muutumatuna püsiv trupp kapselduda, mis võib kaasa tuua loominguise seisaku või mandumise, sest „kõik on ette teada“. Harjumuspäraseid mustreid võiks aidata murda

külalised, keda Eesti Draamateatris kasutatakse pigem harva. Parim viis truppi värskena hoida on liita teatriga uusi tugevaid näitlejaid. EMTA lavakunstkooli viimaselt viielt kursuselt (lõpetanud 2004 –2012) on Eesti Draamateatris tööl üheksa näitlejat, see näitab, et teatrijuhid on püüdnud truppi tuua noori ja ehk ka värskemad mõtlemist. Kolm noort on lõpetanud Toompere, kaks Pedajase, kaks Normeti ja kaks Nüganeni juhendatud kursuse. Seega viie noore näitleja mõttemaailm oli Eesti Draamateatri inimestele tuttav juba koolist. Kui lihtne on äsja lavakooli lõpetanud või väheste kogemustega näitlejal Eesti Draamateatris end kuuldavaks teha, on iseküsimus. Sest selle teatri trupp koosneb tuntud või väga tuntud näitlejatest, kes on Eesti ühiskonnas kõrge staatusega ning nende tööd on tunnustanud nii kolleegid kui ka riiklikud institutsioonid. Lihtsustatult öeldes on Eesti Draamateater staariteater.

Eesti teatripublik armastab teatris käia vaatamas tuntud näitlejaid ehk teatrisse ei minda seda või teist lavastust vaatama, vaid seda või teist näitlejat selles lavastuses. Draamateatris ei ole publiku puudus eriliseks probleemiks ning seetõttu on teatril/näitlejatel muutuda mugavaks. Draamateatri trupi teravamateks ohtudeks võibki muutuda mugandumine, iseendaga rahulolu ning vananemine. 2014. aastaks oli 37 koosseisulisest näitlejast 18 ületanud 50. eluaasta piiri. Alla 40-aastaseid näitlejaid oli palgal 14 ning vanuses 41–50 oli viis näitlejat. Seega oli kõige suurem rühm näitlejaid vanuses 50–83.

Näitleja vanuses 50+ on teatris vajalik mitmel põhjusel: lisaks eakamate tegelaste mängimisele kannab ta endas traditsioone ning võib olla eeskujuks ja õpetajaks noorematele. Probleemiks võib muutuda aga olukord, kus trupp on vanemate näitlejate poole liialt kaldu. Eesti Draamateatri nägu täna ongi suuresti 50+ näitlejate nägu. Esimest suurt juubelit pidanud näitlejatest vaid kaks on selles teatris töötanud vähem kui 15 aastat. Ülejäänute kohta võib öelda, et nad on selle teatriga seotud peaaegu kogu oma professionaalse karjääri ja kui nad ise ei tüdine, siis ei ole oodata, et nad lähematel aastatel teatrist lahkuksid. Seega Eesti Draamateater vananeb armastatud ja tunnustatud näitlejatega. Kui trupp suudab vastu võtta uusi andeid ja neile pakkuda arenemiseks võimalusi, siis pole vananemine probleem. Eesti Draamateatril on pakkuda praegu üks hea ja üks halb näide. 2012. aastal draamateatriga liitunud Piret Krumm on teatrisse „ära kadunud“, oma tähelepanuväärsemad rollid on ta teinud projektiteatris Kinoteater. „See on praegu puhas juhus. Küll ta nüüd saab teha. /---/. Küll ta hakkab tegema. Meil oli siin noortest puudus käes,“ vastas Priit Pedajas 2014. aasta kevadel, miks lavakoolist teatrisse palgatud Krumm varju on jäänud (Sibrits 2014d). Kaks aastat hiljem pole olukord muutunud. Pääru Oja ei ole pidanud oma kursusekaaslase saatust

õnneks jagama, tema on saanud Eesti Draamateatri lavastajatelt ka kandvate rollide pakkumisi ning tema tööd on tunnustatud juba parima meesnäitleja tiitliga.

Trupi püsivus ning näitlejate tuntus on väärtused, mida Eesti Draamateater peab hoidma, kuid need ei tohiks saada peamisteks eesmärkideks. Teatrijuhtide suurimaks väljakutseks ongi hoida õiget ja just sellesse teatrisse sobivat tasakaalu vanade ja noorte vahel.

2.5 Eesti Draamateatri peanäitejuhi Priit Pedajase kommentaar

Uurimistöö küsitlusele vastates arvas peanäitejuht Priit Pedajas, et Eesti Draamateatri trupis võiks olla 35–40 näitlejat, sest siis saab teater ühes hooajas välja tuua 12–14 uuslavastust. 2014. aasta aprillis oli Eesti Draamateatris tööl 37 näitlejat, draamateatri töötajatest tegid lavastuses rolle ka lavastajad Uku Uusberg, Hendrik Toompere ja Ingomar Vihmar ning teatrijuht Rein Oja. Priit Pedajase hinnangul võiks trupis olla umbes kaks kolmandikku mehi, sest selle tingib Eesti Draamateatri repertuaari dramaturgia. 2014. aastal oli trupis mehi ja naisi peaaegu võrdselt, täpsemalt naisi 18 ja mehi 19. Kui 1990-ndate alguses Eesti Draamateatris korrigeeriti truppi jõuliselt, siis viimastel aastatel on eelistatud ideaalse trupi suunas liikuda tasapisi. Millises vanuserühmas või millisest soost näitlejaid kõige rohkem teatrisse juurde oleks vaja, seda Pedajas ei nõustunud kommenteerima. Näitlejate mõistlikuks koormuseks peab Pedajas hooajal 2–3 rolli. Samas mõonab peanäitejuht, et mõne nõutud näitleja puhul kujuneb see suuremaks, kuna repertuaaris on teatril üle 20 lavastuse, seetõttu leiab näitlejaid, kes on hõivatud 7–10 lavastuses. 2014. aastal oli kõige suurema koormusega näitleja Marta Laan, kellel oli korruga tööd kaheksas lavastuses. Eesti Draamateatri repertuaar kujuneb Pedajase sõnul lavastajate pakkumistest, kuid teater pakub lavastajatele ka omalt poolt materjale. „Kõige olulisem on alati ikka see, mida teha. Sealt edasi pakuvad lavastajad välja näitlejad, kellega teha. Et meil on korruga töös mitu lavastust, siis räägitakse omavahel läbi – tavaliselt on võimalikud variandid, näiteks kõrvalosade puhul. Et kogu info jookseb minu juurde, siis saan soovitada näitlejaid, kellel koormus sel hetkel väiksem. Paaril erandjuhtumil oleme ka otsinud repertuaari, et näitlejad töös oleksid. Näiteks viimastel hooaegadel kujunes meil repertuaar, kus naiste rolle oli vähem kui tavaliselt. Otsisime siis materjali naisnäitlejatele, näiteks „Aiamajas“.“ Priit Pedajase lavastatud „Aiamajas“

esietendus 23. veebruaril 2014. aastal ning selles lavastuses mängivad valdavalt keskeas või keskea ületanud näitlejad – Ülle Kaljuste, Jaan Rekkor, Maria Klenskaja, Laine Mägi, Viire Valdma, Ester Pajusoo, Mari Lill jt. (Sibrits-Bondarenko 2014)

Eesti Draamateatris lepingu lõpetamise peamine argument on näitlejate vähene koormus. Näitleja koormus on aga lavastajate teha, sest repertuaari ja koosseisu kujundavad lavastajad. Kui lavastajad pole ühe või teise näitlejaga koostööst huvitatud, siis see võibki Pedajase sõnul tuua arutluse alla lepingu lõpetamise. Külalishäid tohib Eesti Draamateatris kasutada juhul, kui oma maja näitlejatest ei jätku. Palgaline näitleja võib teha rolle väljaspool Eesti Draamateatrit siis, kui tal oma teatrit vaba aega jääb. Kuna draamateatris on hooaja tööd ette teada, teavad Pedajase sõnul näitlejad ise, kas neil on võimalik mujal kaasa teha, kuid siiski tuleb neil koduteatrit saada nõusolek. Pedajase sõnul kooskõlastavad teised teatrid Eesti Draamateatriga mängukava, et nad saaksid kutsuda oma lavastustesse draamateatri näitlejaid. Kinorollide puhul võib näitleja end siis ajutiselt töölt lahti võtta, kuid Pedajase kinnitusele püüavad kõik näitlejad võimaluse korral lavastusi siiski edasi mängida. (Sibrits-Bondarenko 2014)

3. TALLINNA LINNATEATER. PEANÄITEJUHI ÕPILASED JA KURSUSEKAASLASED

3.1 Lavakunstikoolist on Tallinna Linnateatrisse palgatud 26 näitlejat

Eesti Riiklik Noorsooteater, tänane Tallinna Linnateater asutati 1965. aastal. Tallinna Linnateatri repertuaarist leiab maailmadramaturgia klassikat, aga ka uut näitekirjandust. Tallinna vanalinnas asuva teatri omapäraks on suure saali puudumine. Kõige rohkem vaatajaid, täpsemalt 320 inimest, mahutab Lavaauk, mida saab kasutada ainult suviti. Suuruselt teine saal on 182 kohaga Põrgulava, Taevalaval saab etendusi vaadata 169 ning Hobuveskis 142 inimest. Väikeses saalis on 87 ja kammersaalis 71 kohta. Seega on teatril kasutada kuus mängupaika, lisaks antakse etendusi 618 vaatajat mahutavas Salme Kultuurikeskuses. 2014. aastal oli Tallinna Linnateatri repertuaaris 27 lavastust, neist 7 uuslavastused. Kokku anti 2014. aastal 415 etendust, mida vaatas 68 376 inimest. (Teatrielu 2014: 279–284) Majas tegutseb aktiivselt Teatrisõprade klubi, mis korraldab kohtumisi näitlejatega, avalike arutelusid jms. Rahvusvahelise festivali Talveöö Unenägu korraldajateks on samuti linnateatri rahvas.

2014. aasta aprillis töötas linnateatris koosseisuliste näitlejatena 34 näitlejat, neist 21 oli mehed ja 13 naised. *Tabelitest 3 ja 4* selgub, et trupis domineerib kaks vanuserühma – alla 30-aastaseid näitlejaid oli trupis kümme, vanuses 30–45 oli 13 näitlejat. Seega kaks kolmandikku näitlejaist kuulusid vaadeldaval perioodil vanuserühma „45 või noorem“ (34st 23). Kui alla 45-aastaseid meesnäitlejaid oli trupis 14, siis 45+ vanuses mehi vaid kuus, naisnäitlejate osas olid need arvud vastavalt kaheksa ja viis. Üle 65-aastaseid näitlejaid oli trupis täpselt 1 + 1 ehk Helene Vannari ja Aleksander Eelmaa. Keskmiselt oli linnateatri näitleja vanuseks 39,4, mehed olid 38,4 ja naised keskmiselt 41-aastased.

Tabel 2. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Liis Lass , 25 (1989)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	6	-
Sandra Uusberg , 28 (1986)	EMTA lavakunstkooli XXIV lend (2006–2010), Hendrik Toompere	4 (2010)	7	Kristallkingakese auhind (2012)
Maiken Schmidt , 29 (1985)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	6	Parim näitlejanna filmifestivalil Blue Sea Baltic Herring (2013)
Ursula Ratasepp , 32 (1982)	EMTA lavakunstkooli XXII lend (2002–2006), Priit Pedajas	8 (2006)	4	-
Hele Kõrve , 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	12 (2002)	6	Eesti teatri aastaauhind naispeaosatäitjale (2007), Ants Lauteri nim preemia (2012)
Evelin Võigemast , 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	12 (2002)	5	Eesti teatri aastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2007); TV3 saate "Su nägu kõlab tuttavalt" võitja (2013); Balti Teatri Festivali parima naispeaosatäitja preemia (2013)
Külli Teetamm , 38 (1976)	EMTA lavakunstkooli XVIII lend (1994–1998), Priit Pedajas	16 (1998)	6	Ants Lauteri nim preemia (2008)
Elisabet Reinsalu , 38 (1976)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	12 (2002)	4	Voldemar Panso nim (2001); Kristallkingakese auhind (2002)
Piret Kalda , 48 (1966)	EMTA lavakunstkooli XIII lend (1984–1988), Kalju Komissarov	26 (1988)	5	Ants Lauteri nim preemia (1999)
Anne Reemann , 52 (1962)	EMTA lavakunstkooli XIII lend (1984–1988), Kalju Komissarov	26 (1988)	5	Ants Lauteri nim preemia (1995); festivali Draama parim naisnäitleja (1999); Eesti teatri aastaauhind naisnäitlejale (2015)
Epp Eespäev , 53 (1961)	EMTA lavakunstkooli XIII lend (1984–1988), Kalju Komissarov	26 (1988)	5	Voldemar Panso nim preemia (1987); Ants Lauteri nim preemia (1996); Eesti teatri aastaauhind naispeaosatäitjale (2004)
Anu Lamp , 56 (1958)	EMTA lavakunstkooli X lend (1978–1982), Aarne Üksküla	32 (1982)	4	Ants Lauteri nim preemia (1989); Eesti teatri aastaauhind naispeaosatäitjale (1990; 1996); Aleksander Kurtna nim preemia (1993; 2002); festivali Draama parim naisnäitleja (1996; 1996); Eesti teatri aastaauhind kõrvalosatäitjale (2000); Valgetähe V klassi orden (2001); Karl Adra nim preemia (2003); Priit Põldroosi nim preemia (2006); Raadioteatri näitlejaauhind (2007); parima lavastuse preemia lavastusele "Keskööpäike" Balti Teatri Festivalilt (2010); Eesti Vabariigi kultuuripreemia (2012); Venemaa filmifestivali KINOŠOK naispeaosatäitja preemia (2013); Prantsuse riiklik teeneteorden (2015)
Helene Vannari , 66 (1948)	EMTA lavakunstkooli IV lend (1966–1970), Voldemar Panso	38 (1976)	5	Eesti teatri aastaauhind naispeaosatäitjale (1989); Eesti Raadio näitlejapreemia (2000); Valgetähe IV klassi orden (2005); parima naiskõrvalosatäitja Balti Teatri Festivalil (2010); Eesti Teatri aastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2011)

Tabel 4. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Priit Pius , 25 (1989)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	6	Voldemar Panso nim preemia (2010)
Märt Pius , 25 (1989)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	4	Voldemar Panso nim preemia (2010)
Kaspar Velberg , 25 (1989)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	6	-
Karl-Andreas Kalmet , 25 (1989)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	3	-
Mikk Jürjens , 27 (1987)	EMTA lavakunstkooli XXIV lend (2006–2010), Hendrik Toompere	4 (2010)	8	-
Kristjan Üksküla , 27 (1987)	EMTA lavakunstkooli XXIV lend (2006–2010), Hendrik Toompere	4 (2010)	6	-
Henrik Kalmet , 28 (1986)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	4	-
Tõnn Lamp , 31 (1983)	EMTA lavakunstkooli XXII lend (2002–2006), Priit Pedajas	8 (2006)	7	-
Mart Toome , 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	12 (2002)	8	Stanislavski preemia "Usun!" festivalil Baltiiski Dom (2012)
Priit Võigemast , 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	7 (2007)	5	Voldemar Panso nim preemia (2001); Kristallkingakese auhind (2004); Ants Lauteri nim preemia (2010)
Argo Aadli , 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	12 (2002)	8	Kristallkingakese auhind (2003); "Väike auhind" festivalilt Draama (2007); meesnäitleja preemia festivalilt Draama (2009); Ants Lauteri nim preemia (2011)
Alo Kõrve , 36 (1978)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	12 (2002)	7	Kristallkingakese auhind (2001); meesnäitleja preemia festivalilt Draama (2009); Ants Lauteri nim preemia (2013)
Indrek Ojari , 37 (1977)	MTA lavakunstkooli XXI lend (2000–2004), Ingo Normet	10 (2004)	8	Eesti Teatri Eriauhind "Valgelaev ja taevakäijad" trupile (2004); "Väike auhind" festivalilt Draama (2007); meesnäitleja preemia festivalilt Draama (2009); Ants Lauteri nim preemia (2014)
Andero Ermel , 38 (1976)	EMTA lavakunstkooli XVIII lend (1994–1998), Priit Pedajas	16 (1998)	8	Parima meeskõrvalosa preemia festivali Banaanikala (2001)
Andres Raag , 44 (1970)	EMTA lavakunstkooli XV lend (1988–1992), Kalju Komissarov	22 (1992)	6	Ants Lauteri nim preemia (2002)
Rain Simmul , 49 (1965)	EMTA lavakunstkooli XIII lend (1984–1988), Kalju Komissarov	15 (1999)	3	Ants Lauteri nim preemia (1994); festivali "Baltiiski Dom" parim meesnäitleja (2000); Anapa filmifestivali parim meesosatäitja (2002); Eesti teatri aastaauhind meeskõrvalosatäitjale (2006; 2009)
Allan Noormets , 50 (1964)	EMTA lavakunstkooli XIII lend (1984–1988), Kalju Komissarov	20 (1994)	5	-
Margus Tabor , 52 (1962)	EMTA lavakunstkooli XI lend (1980–1984), Mikk Mikiver	7 (2007)	5	-
Andrus Vaarik , 56 (1958)	EMTA lavakunstkooli X lend (1978–1982), Aarne Üksküla	5 (2009)	5	Voldemar Panso nim preemia (1980); Ants Lauteri nim preemia (1988); Eesti Näitlejate Liidu aastapreemia (2000); Eesti teatri aastaauhind meeskõrvalosatäitjale (2010); Raadioteatri preemia (2010); Helmi Tohvelmani nim preemia (2014)
Kalju Orro , 62 (1952)	EMTA lavakunstkooli VII lend (1972–1976), Voldemar Panso	36 (1978)	5	Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (1998); Priit Põldroosi nim preemia (1999); Eesti Raadio näitlejapreemia (1999); Valgetähe IV klassi orden (2005); Karl Adra nim preemia (2007)
Aleksander Eelmaa , 68 (1946)	ETÜ pantomiimistuudio, 1969	7 (2007)	4	Teatriühingu aastapreemia (1977); Ants Lauteri nim preemia (1984); Suure Vankri auhind (1996); Valgetähe IV klassi orden (2004); Hea Teatri Auhind (2004); Eesti Kultuurkapitali aastapreemia (2005); Helmi Tohvelmani nim preemia (2006)

1992. aastast töötab Tallinna Linnateatri direktorina Raivo Põldmaa, kes alustas karjääri lavamonteerija ja administraatorina. 1992. aastast suunab teatri loomingulist nägu Elmo Nüganen. EMTA lavakunstikooli XIII lennu 1988. aastal näitlejana lõpetanud Nüganen on olnud Tallinna Linnateatri peamine lavastaja. 2014. aasta kevadel olid dramaturg-lavastajatena palgal veel Paavo Piik ja Diana Leesalu. Mõlemad liitusid teatriga 2012. aastal, kohe pärast EMTA lavakunstikooli lõpetamist. Nad õppisid XXV lennus, mida juhendas Nüganen. Näitlejana teeb lavastustes kaasa ka Veiko Tubin, kes paberite järgi on etenduse juht ja trupijuht. XXII lennu lõpetamise järel 2006. aastal linnateatris tööd alustanud Tubin mängis vaadeldaval ajal lausa seitsmes lavastuses, kusjuures kõige suurema koormusega koosseisulised näitlejad teevad kaasa kaheksas lavastuses (vt lisa 2, tabel 26.2).

Tabelitest 3 ja 4 selgub, et Tallinna Ülikooli või Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia lõpetajaid selles teatrist ei leia. Ainsana pole lavakunstikoolis käinud Aleksander Eelmaa, kõik teised on õppinud Panso koolis (11 erineva lennu vilistlased). Teatris domineerivad kolm lennu – XIII, XX ja XXV. Kui kaks viimast on olnud peanäitejuhi juhendatud kursused, siis esimene on tema enda kursus. Nüganeni kursusekaaslasi töötab peanäitejuhi alluvuses viis. Arvuliselt kõige suurema grupi moodustavad peanäitejuhi õpilased – seitse näitlejat õppis XX ja seitse XXV lennus (Piik ja Leesalu ning etenduse juht-dramaturg Kristiina Jalasto on samuti XXV lennust). Linnateatris ei saa mööda vaadata perekondlikest sidemetest, sest selles teatris töötab kolm abielupaari – Elmo Nüganen on abielus näitleja Anne Reemanniga, abikaasad on näitlejad Priit ja Evelin Võigemast ning Alo ja Hele Kõrve. Anu Lamp on näitleja Tõnn Lambi ema. Sandra Uusberg ja Kristjan Üksküla on õde ja vend. Vennad on Märt ja Priit Pius ning ka Karl-Andreas ja Henrik Kalmet.

2014. aastal 49. sünnipäeva tähistanud Tallinna Linnateatri staažikamad näitlejad olid vaadeldaval ajal Helene Vannari (38 aastat), Kalju Orro (36 aastat) ja Anu Lamp (32 aastat). EMTA lavakunstikoolist on teatisse palgatud 26 näitlejat. Naisnäitlejatest on teises teatris töötamise kogemus vaid Helene Vannaril, kes töötas neli aastat Ugalas. Vanemuise õpestudios õppimise ajal mängis Kalju Orro Vanemuise lavastustes, ent lavakunstikooli lõpetamise järel ja enne Tallinna Linnateatrisse tulekut töötas ta kaks aastat Eesti Draamateatris. Vanemuises töötamise kogemus on ka Rain Simmulil, kes töötas seal 11 aastat. Andrus Vaariku esimene töökoht oli Tallinna Linnateater (1982–1992), kust ta suundus kümneks aastaks Eesti Draamateatrisse (1992–2002) ning enne linnateatrisse naasmist oli Vaarik seitse aastat vabakutseline näitleja. Varasem linnateatris töötamise kogemus on ka Aleksander Eelmaal, kes oli selle teatri näitleja viis aastat, mispeale oli ta 24

aastat Eesti Draamateatris koosseisuline. Margus Tabor on linnateatri näitlejatest ainsana töötanud kolmes teatris – Rakvere teatris (1984–1988), NUKUs (1988–1992; 1994–1998) ja Vanalinnastudios (2002–2004), lisaks on ta olnud ka vabakutseline näitleja. Vabakutselise kogemus ongi ainult Taboril ja Vaarikul.

Enne Tallinna Linnateatri peanäitejuhiks saamist töötas Elmo Nüganen neli aastat Ujala teatris näitlejana, sellest ajast on tal koostöökogemus kursusevend Allan Noormetsaga, kes liitus Tallinna Linnateatriga kaks aastat peale Nüganeni Tallinnasse tulekut.

2014. aasta suvel ei toimunud trupis muutusi, ent 2016. aasta aprillis ei leia koosseisuliste näitlejate nimekirjast enam Aleksander Eelmaa, Priit Võigemasti ja Karl-Andreas Kalmeti nimesid. Viimase kahel aastal pole teatriga uusi näitlejaid liitunud. 2016. aastal on Elmo Nüganeni ja Raivo Põldmaa juhitud teater 31 koosseisulise näitlejaga suuruselt teine sõnateater, jäädes alla ainult Eesti Draamateatrile.

Näitlejate eelnevaid töökogemusi analüüsides ei saa välja tuua teatrit, kust kõige sagedamini linnateatrisse liigutakse. Kui Eesti Draamateatri trupist leidis kaheksa näitlejat, kes omasid töökogemust Tallinna Linnateatrist, siis vastupidiselt on see arv ainult kaks. Täpselt sama palju ehk kaks näitlejat olid tulnud Tallinna vanalinnas asuvasse teatrisse Vanemuisest ja Ugalast. Linnateatri trupp kuulus 2014. aastal 10 alla 30-aastast näitlejat, vanuses 30–40 oli 12 näitlejat, seega oldi kaldu noorte suunas. Kusjuures alla 40-aastaseid mehi oli 14. Tegemist on teatriga, kuhu tullakse otse koolist (eelkõige Nüganeniga seotud kursustelt) ning kus on kõige suurem konkurents enne keskiga.

Kahe viimase aasta jooksul toimunud näitlejate liikumine viitab sellele, et teatriga võivad lepingu katkestada tuntud ja väljaspool koduteatrit aktiivselt tegutsevad näitlejad, nagu seda tegi Priit Võigemast. Aga ka näitlejad, kes pidid leppima „härä, teile on kiri“ tüüpi rollidega (Karl-Andreas Kalmet). Kaheldav on, kas linnateatrist lahkunud keskealised või nooremad näitlejad leiaksid vanemate kolleegide eeskujul tööd Eesti Draamateatrist. Pärnu maanteel asuvas teatris on antud vanusegrupis näitlejaid võrreldes keskea ületanutega vähem, kuid siiski piisavalt (2014. aastal oli draamateatris alla 40-aastaseid näitlejaid 14) ja pigem täiendatakse trupp noortega. Seega on linnateatrist lahkujatel kaks valikut – elu vabakutselisena või töö maakonnateatris. Samas näitab fakt, et Aleksander Eelmaa palgati Eesti Draamateatrisse, kus 50+ meesnäitlejaid oli trupis üheksa, et näitlejate liikumine ühest teatrist teise ei allu Exceeli-tabelile, vaid ennekõike inimestevahelistele suhetele. Mille heaks kinnituseks on ka Tallinna Linnateatri trupp, kus domineerivad Nüganenile lähedased mõtte- ja teekaaslased.

3.2 Külalishäitlejatega lavastused on erandid

Tabelitest 1 ja 2 näeb, et kõik Tallinna Linnateatri näitlejad on tööga hõivatud. Kuna vaadeldaval perioodil oli repertuaaris 11 lavastust, kus tööd oli korraga vähemalt üheksale näitlejale, siis probleemiks osutus eelkõige suur hulk kõrvalrolle, mis näitlejate eneseteostuse vajadust ei rahulda. Vaadeldaval ajal kõige väiksema koormusega meesnäitleja oli Karl-Andres Kalmet, kes osales kolmes lavastuses. Naisnäitlejatest oli väikseima koormusega Hele Kõrve, kes mängis kahes lavastuses, kuid madala koormuse põhjuseks oli äsjane emapuhkus. Kõige suurema koossisuga oli „Utopia rannik. I osa. Teekond“, kus kokku mängis 25 näitlejat (kaheksa Eesti Draamateatrist ja 17 Tallinna Linnateatrist, nende seas ka Veiko Tubin). Monolavastusi repertuaaris polnud, kuid see-eest oli kaks kahe näitlejaga lavastust – „Neli aastaaega“ ja „Kivid sinu taskutes“. Viimases mängisid vaid meessoost näitlejad, nagu ka lavastustes „Hecuba pärast“ ja „Päl-tänava poisid“ (*vt lisad 2, tabel 26.2*). Näitlejatest olid lavastajana kätt proovinud Alo Kõrve („Neli aastaaega“) ja Priit Võigemast („Hamlet“, „Hecuba pärast“ ja „Keti Lõpp“). On rolle, millest unistatakse ja mis tõusevad maailma dramaturgias eriliselt esile. Shakespeare'i „Hamletis“ on neid mitu – nimiosa, Ophelia, aga ka Claudius ja Polonius. Sest need rollid näitavad näitlejate küpsust. Tallinn Linnateatris said end proovile panna Alo Kõrve, Evelin Võigemast, Rain Simmul ja Andrus Vaarik.

Linnateatri repertuaari võib jagada kaheks – ühe osa moodustavad enne ja teise osa pärast 2012. aastat esietendunud lavastused ehk enne ja pärast XXV lennu näitlejate liitumist esietendunud teosed. Kuna mängukava vanimad lavastused pärinevad 2005. ja 2007. aastast, näib esmapilgul jagunemine ajaloolise paratamatusena. Siiski ei saa põhjuseid otsida esietenduse aastaarvust, sest näiteks Piigi ja Leesalu „Lantimiskunstnikes“ (2012) teevad rolle ainult noored (*vt lisad 2, tabel 26.2*), Nüganeni „Igatsuses“ (2014) annavad tooni staažikad näitlejad. Samas on Leesalu 2014. aasta veebruaris esietendunud „Aju jaht“ „vanade“ ja „uute“ näitlejate koostöö heaks näiteks.

Kui jätta kõrvale koostöö Eesti Draamateatriga („Harakale haigus...“ / „Varesele valu...“ ja „Utopia rannik I. Teekond“ / „Utopia rannik II. Laevahukk“), siis külalishäitlejaid vajati kolmes lavastuses. Lavastuses „Kes kardab Virginia Woolfi“ mängis vabakutseline näitleja Kristiina-Hortensia Port, kes 2010. aastal toimunud esietenduse ajal oli Elmo Nüganeni juhendatud XXV lennu üliõpilane. Lavastuses „Tõde ja õigus. Teine osa“ mängisid külalistena Vanemuise näitleja Aivar Tommingas ja Ago Roo, kes aastatel 1978–2009, sh ka „Tõde ja õigus. Teine osa“ esietenduse ajal oli Tallinna Linnateatri koosseisuline

näitleja. „Igatsuses“ osales külalisena Kuressaare Linnateatris lavastajana töötanud Peeter Tammearu. Repertuaaris oli ka lavastusi, kus tegid kaasa lapsed („Kassirabal“, „Aeg ja perekond Conwey“, „Koletis kuu peal“, „Tõde ja õigus. Teine osa“). Seega linnateatris kasutatakse külalishäitlejaid harva, enamjaolt vajatakse lapsi või vanemaid mehi – Tammearu oli 2014. aastal 50-aastane, Tommingas 59-aastane ja Roo 68-aastane. Linnateatri kaks vanimat meesnäitlejat, 68-aastane Aleksander Eelmaa mängis lavastustes „Tõde ja õigus. Teine osa“, 62-aastane Kalju Orro tegi kaasa nii „Igatsuses“ kui ka „Tões ja õiguses“ (vt lisa 2, tabel 26.2).

Aleksander Eelmaa lahkumine süvendab Tallinnas Linnateatris vanemate meesnäitlejate puudust. Sest Orro kõrval tõusid nüüd trupi vanimateks Andrus Vaarik ja Margus Tabor. Samas ei ole osanud Tallinna Linnateater eakatele näitlejatele huvitavat tööd leida, näiteks Kalju Orro oli 2014. aastal hõivatud viies lavastuses, ent tema tegelastel oli öelda vaid paari repliiki. Tallinna Linnateatri vanim naisnäitleja, Helene Vannari tunnistas 2016. aastal antud intervjuus, et tõine olukord on nukker ja vähese töö tõttu on ta kaalunud teatrist lahkumist, aga kuna midagi muud ta ei oska ka teha, siis on ta teatris tööl edasi. „Oma teatris on see paus, kui ei ole midagi uut, olnud kuskil poolteist või kaks aastat. Seda on küll palju võitu. Vanainimeste rolle lihtsalt pole kõikides näidendites. Aga ega Tallinna Linnateater pole selleks ka suurt vaeva näinud, et otsida lugusid, kus oleks vanainimesi (Nõu 2016).“

3.3 Tallinna Linnateatris töötab 24 auhinnatud näitlejat

Tallinna Linnateatrile oli 2014. aasta teatriauhinnade nominatsioonide poolest rikas. Eesti Teatriliidu aastaauhinnade sõnalavastuste žürii nomineeris meespeaosatäitja auhinnale lavastuses „Hiirtest ja inimestest“ tehtud rolli eest Indrek Ojari ja lavastuses „Surnud hinged“ tehtud rolli eest Priit Võigemasti. Võigemasti nominatsioonis toodi välja ka tema roll NO99 lavastuses „Muuseas: ma armastan sind“. Meeskõrvalosatäitja auhinnale nomineeriti Henrik Kalmet rollidega lavastustes „Harakale haigus ...“ ja „Varesele valu ...“ (Eesti Draamateater) ning rolliga lavastuses „Imede aasta“ (R.A.A.A.M). Naiskõrvalosatäitja auhinnale nomineeriti Külli Teetamme roll lavastuses „Armastus ja raha“. Naispeaosatäitja auhinnale nomineeriti Anne Reemann rolliga lavastuses „Igatsus“, tema oli ka ainus, kes kuulutati laureaadiks.

Tallinna Linnateatri naisnäitlejatest polnud vaid kahel ette näidata mõnda olulist

auhinda, meesnäitlejate seas oli see arv suurem, täpsemalt kaheksa (vt tabel 3 ja tabel 4). Üleriigilised teatriauhinnad on läbi aegade kandnud erinevaid nimesid, ent parima naisnäitleja peaosa või kõrvalosa tiitli oli saanud kuus Tallinna Linnateatri näitlejat. Meestest oli parima peaosa või kõrvalosa eest tunnustatud nelja näitlejat.

Tallinna Linnateatri neljal näitlejal on Eesti Vabariigi teenetemärk. Valgetähe IV klassi teenetemärgi on saanud ka teatrijuht Priit Põldmaa, Valgetähe V klassi teenetemärgi muusikajuht Riina Roosel. Peanäitejuhi Elmo Nüganeni tööd on president tunnustanud Valgetähe III klassi teenetemärgiga. Nüganen on kolmel korral (1996 ja 1999, 2009) saanud Eesti Vabariigi Kultuuripreemia. Kõige rohkem, täpsemalt 13 on Tallinna Linnateatris Ants Lauteri nimelise auhinna laureaate. Lisaks on Ants Lauteri nimelise auhinnaga tunnustatud ka Elmo Nüganeni tööd. Voldemar Panso nimelise preemia laureaate on näitlejate seas kuus, pluss Elmo Nüganen ja Diana Leesalu. Kristallkingakese auhinna saanud töötavad Tallinna Linnateatris kolm.

Preemiate ja aunimetuste nimekiri on Tallinna Linnateatril kahvatum kui Eesti Draamateatril, kuid võrreldes teiste teatritega muljet avaldav. Seega töötavad neis kahes pealinna teatris kõige rohkem auhinnatud näitlejad, millest omakorda saab järeldada, et tegemist on tugevate ja väga heade näitlejatega.

3.4. Kokkuvõte. Suurim väljakutse on leida kõigile piisavalt võimalusi

Näitlejate väljaütlemistest, uuslavastuste temadest ning koosseisudest tuleb selgelt välja, et Tallinna Linnateatris toimub suurem pööre. 2012. aastal teatriga liitunud Piik ja Leesalu on tõusnud Nüganeni kõrval teatri olulisemateks lavastajateks. Loomingulist poolt suunab ka Veiko Tubin, kes liitus linnateatriga juba 2006. aastal. Neist kolmest on räägitud kui Tallinna Linnateatri noorest kaardiväest, kellele Elmo Nüganen ja Raivo Põldmaa teatri edasi annavad. Linnateatris on märgata muutusi loominguilistes valikutes – senise näitekirjandusekeskse repertuaarivaliku kõrval leiab mängukavast ka autorilavastusi, trupi ühisloomingut, psühholoogilise teatrikeele kõrval katsetatakse ka teiste väljendusvahenditega. Lihtsustatult öeldes ongi teater jagunenud kaheks – ühe grupi moodustavad Nüganeni kursusekaaslased ja XX lennu vilistlased, teised grupi noored, mille tuumikuks on XXV lend. Kuigi vastandumise või ka eraldumise soovi ei ole märgata kummagi grupi juures, on olukord siiski sarnane

ämma-äiaga koos elava noorpaariga – maailmavaatelised erimeelsused pakuksid huvitavaid õhtusöögivestlusi, kui oleks piisavalt ruumi laua tuppä mahutamiseks ja raha toidu ostmiseks. Tallinna Linnateatri juhtide suurimaks väljakutseks ongi küsimus, kuidas kitsastes oludes leida kõigile piisavalt võimalusi, sest trupp koosneb võimekatest ja väga andekatest näitlejatest, kes võiksid koos lavale tuua erakordseid lavastusi.

See, et Tallinna Linnateater on liialt kaldu noorte poole, peegeldub ka repertuaaris. Kuna vanemad näitlejad tunnevad end ses teatris liigsena, on nende lahkumine (või lahkumise soov) üsna ootuspärane. Kui eakad näitlejad aga lepivad olukorraga, kus nende ainus ülesanne on lavastustes aastaarve seinale naelutada (Kalju Orro, lavastus „Utopia rannik. I osa. Teekond“) ehk teha tööd, mida võiksid teha lavatöölised, siis suure tõenäosusega ei suuda nad noortega kogemusi jagada. Ent just see on repertuaariteatri vanuselise mitmekesisuse üheks boonuseks, lisaks siis võimalusele võtta mängukavva dramaturgiat, kus leiab rolle ka vanematele. Olukord, kus vanematele näitlejatele usaldatakse ainult kõrvaltegelaste kehastamine, pole jätkusuutlik, sest nii võivad teatrisse jääda alles need, kelle kunstilised ambitsioonid pole kuigi kõrged. Eakas näitleja ei tohi tunda, et tema töökoht on sotsiaalabi või et tema nimi on uhke trofee, millega antakse koosseisuliste näitlejate nimekirjale vajaliku väärikut ning sära. Aga just see on Tallinna Linnateatris juhtumas. Kui loominguliselt põnevamaid või avalikkuses rohkem vastukajavaid teatrirolle tehakse eelkõige väljaspool oma teatrit, siis ei näi ka see korrektne. Tallinna Linnateatri suurimaks probleemiks võib kujuneda olukord, kus koosseisuline näitleja (vanusest olenemata) hoiab kinni palgalisest töökohast, mis teda ei rahulda. Eriti teravaks probleemiks võib see saada? noortele ja keskea piiril olevatele näitlejatele, sest selle teatri võimaluste juures on trupis liiga palju selles vanusegrupis näitlejaid, ent lahkumist takistab hirm vabakutselisuse ebakindluse eest. Kõik see omakorda võib kaasa tuua kunstilise mandumise, seda nii üksikisku kui ka trupi tasandil. Kuna linnateatri saalid mahutavad vähem, kui on soovijaid, siis piletite defitsiidi tingimustes ei suuda publik pakkuda adekvaatset tagasisidet – läbi raskuste teatripääsme omandanud vaataja on tänulik võimaluse eest istuda Tallinna Linnateatri saalis ja vaadata nimekaid näitlejaid mõne meetri kauguselt.

3.5 Tallinna Linnateatri peanäitejuhi Elmo Nüganeni kommentaar

1992. aastal Tallinna Linnateatri peanäitejuhina tööd alustanud Elmo Nüganen sõnastas toona repertuaari koostamise põhimõtted, millest ta lähtub tänagi. „Esiteks, et tegemist oleks hea dramaturgiaga, ja siin pole vahet, kas on see kaasaegne või klassikaline materjal, kas kirjutatud Eestis või mujal. Oluline on, et seda materjali lavastades saaksime ise kasvada ja et seda poleks häbi vaatajaga jagada. Teine põhimõte oli see, et lavastajad ei peaks tegema lavastusi, mida nad tegelikult teha ei taha. Neist kahest punktist ja lavastajate soovidest lähtuvalt sünnibki Tallinna Linnateatri repertuaar ehk meil on kõigepealt olemas lavastaja ja siis temaga läbirääkimisel jõuame materjalini,“ selgitas Elmo Nüganen teatrijuhtide seas läbi viidud intervjuus. Samas nentis Nüganen, et igal õhtul etendusi andvas repertuaariteatris on oluline, et näitlejad oleksid kindlustatud tööga ja et neil oleks uusi ja arendavaid rolle. Näitleja mõistlik koormus sõltub Nüganeni arvates eest, vanemal võib keskmine koormus olla väiksem. „Kümme etendust kuus võiks olla keskmises eas näitleja keskmine koormus. Keskmiselt teeb see kaks-kolm etendust nädalas. Noorem näitleja kannatab ühes kuus ka viisteist etendust välja. Suurema koormuse kannatab iga näitleja välja teatud perioodil, aga mitte väga pikalt, sest näitlejal on vaja taastuda. Kahjuks või õnneks käibki töö teatris lainetena, mõnel perioodil on rohkem tööd ja teisel perioodil väiksem.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Nüganen tunnistas, et talle meeldiks töötada teatris, kus näitleja mängib ühel õhtul Hamletit ja teisel õhtul hellerbardi-meest. Tema arvates oleks hea, kui teatris on mitu näitlejat, kes suudaksid Hamletit mängida. „Sest eksport on impordist alati kasulik. Aga kui ikka pole Hamletit, siis võib-olla on targem kasvatada oma teatris Hamlet ja alles siis võtta „Hamlet“ repertuaari. Mina olen püüelnud sinnapoole, et kui teatrisse tuleks kolm lavastajat, kes kõik soovivad „Hamletit“ lavastada, siis neil kõigil oleks võimalik valida oma näitleja Hamletit mängima. Meie eesmärk on kasutada eelkõige oma teatri näitlejaid, külalishäid näitlejaid kasutame vaid üliharva ja me ei tee seda kergekäeliselt. Olen just sunnitud kasutama külalishäid näitlejaid, sest puhtfüüsiliselt meie trupis pole selles eas meesnäitlejat („Igatsuses“ mängib Peeter Tammearu, sündinud 1964) ja me teater ei saa endale lubada luksust mängida ühel õhtul vaid ühes saalis.“ Linnateatri näitleja peab küll väljaspool koduteatrit mängimiseks küsima luba, kuid see on Nüganeni sõnul rohkem formaalus. „See on eksport!“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Tallinna Linnateatri truppi võiks Nüganeni arvates kuuluda umbes 37 näitlejat. 2014. aastal oli see arv 34. „Meil võiks olla rohkem rahalisi võimalusi rohkemate lavastuste väljatoomiseks. Saame praegu hooajas lubada kuus-seitse uuslavastust. Sest 37–38 näitlejaga saab mängida ühel õhtul kolme lavastust – ühte Shakespeare'i näitemängu, lisaks saab teha ühte viie-kuue näitlejaga lavastust ning ühte kammerlikku lugu. Ehk siis ühel õhtul oleks väljas 25 näitlejat. Sest alati peab olema varu. Eesti naisel, olgu ta või näitlejanna, peab olema õigus sünnitada!“ põhjendas Elmo Nüganen (Sibrits-Bondarenko 2014).

Nüganen toob välja, et ideaalses trupis võiks olla kaks kolmandikku mehi ja üks kolmandik naisi, sest maailmadramaturgia on niimoodi kirjutatud. „Selge on see, et vanema põlvkonna näitlejaid võiks teatris olla ja meilgi võiks neid olla rohkem. Võimalik, et varsti jõuame sinna. Noori peab ka olema. Sest muidu teater vananeb koos oma publikuga. Et teater ei jääks seisma, siis on vaja truppi noorendada. See on ka põhjus, miks linnateatrisse tuli kaks aastat tagasi suur hulk noori tegijaid, kes on toonud kaasa ka oma publiku. Eesti teatripildis tunnen puudust üle 65-aastastest ja vanematest meesnäitlejatest. Aga see on läbi aegade niimoodi olnud, mäletan, et sellest räägiti juba 20 aastat tagasi. Kui olin päris noor, siis räägiti sama juttu, aga siis peeti põhjuseks küüditamist ja sõda, kas inimesed lahkusid liiga vara või siis jõid end põhja vms.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Põhjused, miks linnateater lõpetab mõne näitlejaga lepingu, on Nüganeni sõnul erinevad. „Teater pole kummist. Aga ma olen püüdnud vältida otsest seost, et see inimene sai teatrisse tulla teise inimese lahkumise hinnaga. Kuigi see võib nii olla.“ See, et hinnatud näitlejal pole ühel, võib-olla isegi kahel hooajal ühtegi uut rolli, võib Nüganeni arvates olla põhjendatav. „Hea näitleja puhul ei tohiks see olla lepingu lõpetamise põhjus. Tuleb rahulikult mõelda, et miks see nii on, võib-olla oli tal enne seda väga suur koormus ja nüüd vajab aega taastumiseks? Aga kui tegemist pole hea näitlejaga, siis pole ka ju etenduste arv määrav.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

4. VANEMUISE DRAAMATRUPP. MUUTUSE OOTUS

4.1 Draamatrupis töötavad lavakunstikooli ja Vanemuise stuudiote vilistlased

Vanemuine on Eesti vanim teater, kes alustas 1870. aastal laulu- ja mänguseltsina. Kutselisena tegutsetakse aastast 1906. Vanemuise suures saalis on 676 kohta ning seal pakutakse publikule nii muusika-, sõna- kui ka tantsulavastusi. Väikese maja suurde saali mahub 440 ja ovaalsaali 50 vaatajat ja neis näeb eelkõige sõnateatrit. 159 kohaga Sadamateater on samuti sobiv sõnalavastuste mängimiseks. Lastetükke mängitakse Teatri Kodus, kuhu mahub 100 vaatajat. Muusikalavastustega annab Tartu teater sageli külalislavastusi Tallinnas, kus on nende kodulavaks 1775-kohaline Nordea Kontserdimaja, mis on Eesti suurim siseruumides asuv etenduspaik. 2014. aastal oli Vanemuises repertuaaris kokku 51 lavastust, neist 28 sõnalavastused. Uuslavastusi oli repertuaaris 12, neist kaheksa sõnalavastused ja neist omakoda kuus esietendus pärast 30. maid 2014. aastal ehk pärast seda, kui Vanemuise draamatrupi koosseis oli oluliselt täienenud. Kokku anti kaheteistkümmne kuu jooksul 517 etendust, neist 339 olid sõnalavastused. 2014. aastal külastas Vanemuist 159 993 inimest, kellest 73 007 ehk 45,6% vaatas sõnalavastusi. 2014. aasta aprillis sai Vanemuise draamatrupis näitlejana palka kaheksa naisnäitlejat ja 13 meesnäitlejat, kokku 21 inimest. 2014. aasta sügisel oli see arv 27, sest teatriga oli liitunud EMTA lavakunstikooli XXVI lennu lõpetanud seitse noort näitlejat. (Teatrielu 2014: 313–320)

Vanemuises töötas 2014. aastal ka Eesti kõige vanem palgaline näitleja – Herta Elviste (12.05.1923–29.10.2015), kes tähistas 12. juunil 91. sünnipäeva. Elviste oli toona ka Vanemuise staažikam näitleja, kel täitis 2014. aastal Tartu teatris 56. tööaasta. Ent aktiivsest näitlejatööst oli Elviste loobunud mõned aastad varem. Tema osalusega viimane lavastus esietendus 2009. aastal, mil Elviste mängis Vanaema Robert Annuse lavastuses „Lood Viini metsadest“. Peaaegu 50 aastat on Vanemuises töötanud Kais Adlas, pisut vähem Raivo Adlas.

Tabel 5. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Sõnalavaste arv	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Ragne Pekarev, 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XXII lend (2002–2006), Priit Pedajas	8 (2006)	2	4	-
Marja Soomets, 35 (1979)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	6 (2008)	8	9	Kristallkingakese auhind (2003); festivali Draama laureaat (2003)
Marika Barabanštšikova, 42 (1972)	EMTA lavakunstkooli XVII lend (1992–1996), Kalju Komissarov	18 (1996)	3	3	-
Eva Püssa, 43 (1971)	EMTA lavakunstkooli XIX lend (1996–2000), Ingo Normet	4 (2010)			-
Merle Jääger, 49 (1965)	EMTA lavakunstkooli XIII lend (1984–1988), Kalju Komissarov	26 (1988)	5	8	Voldemar Panso nim preemia (1988); Ants Lauteri nim preemia (1997); Eesti teatri aastaauhind naispeosatäitjale (1998); Eesti teatri aastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2004)
Külliki Saldre, 62 (1952)	EMTA lavakunstkooli VII lend (1972–1976), Voldemar Panso	16 (1998)	4	6	Eesti Näitlejate Liidu kolleegipreemia (2014)
Kais Adlas, 69 (1945)	Vanemuise teatri õpestudio, 1965	49 (1965)	4	5	Tunnustamata näitleja auhind (2009)
Herta Elviste, 91 (1923-2015)	Putini balletistuudio (1939-1945)	56 (1958)	0	0	Eesti NSV teeneline kunstnik (1970); Eesti NSV rahvakunstnik (1978); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2001); Eesti Vabariigi kultuuripreemia (2004)

Tabel 6. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Sõnalavaste arv	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Priit Strandberg, 25 (1989)	EMTA lavakunstkooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	4	5	-
Martin Kõiv, 30 (1984)	EMTA lavakunstkooli XXII (2002–2006), Priit Pedajas	8 (2006)	4	4	-
Ott Sepp, 32 (1982)	EMTA lavakunstkooli XXI lend (2000–2004), Ingo Normet	8 (2006)	5	5	-
Markus Luik, 33 (1981)	EMTA lavakunstkooli XXII lend (2002–2006), Priit Pedajas	8 (2006)	3	4	-
Tanel Jonas, 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XXI lend (200–2004), Ingo Normet	10 (2004)	4	6	
Karol Kuntsel, 35 (1979)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	4 (2010)	4	7	Festival Draama laureaat (2003); „Banaanikala“ festivali parim näitleja (2007)
Andres Mähar, 36 (1978)	EMTA lavakunstkooli XIX lend (1996–2000), Ingo Normet	3 (2011)	6	7	-
Riho Kütsar, 44 (1970)	EMTA lavakunstkooli XVI lend (1990–1994), Ingo Normet	20 (1994)	6	6	-
Margus Jaanovits, 44 (1970)	EMTA lavakunstkooli XVI lend (1990–1994), Ingo Normet	20 (1994)	5	6	-
Jüri Lumiste, 57 (1957)	Evald Hermaküla stuudio, 1979	36 (1978)	3	4	-
Hannes Kaljujärvi, 57 (1957)	Evald Hermaküla stuudio, 1979	35 (1979)	5	7	Eesti Teatriliidu eripreemia (1990); festivali Draama preemia (2001); Helmi Tohvelmanni nim preemia (2003); Eesti Vabariigi kultuuripreemia (2003); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2013)
Aivar Tommingas, 59 (1955)	EMTA lavakunstkooli VIII lend (1974–1978), Kaarin Raid	36 (1978)	4	7	Eesti Teatriliidu muusikateatri auhind ja Salme Reegi nim auhind (2004)
Raivo Adlas, 74 (1940)	Vanemuise teatri õpestudio, 1965	46 (1968)	3	4	ENSV teeneline kunstnik (1976)

Tartu Ülikooli majandusteaduskonna lõpetanud Toomas Peterson on Vanemuisega seotud juba 2003. aastast, mil ta astus ametisse finantsjuhina, teatrijuhina töötab ta 2013. aastast. Samast aastast on Vanemuise draamajuhina ametis Tiit Palu, kes varem töötas Endla teatri peanäitejuhi ja lavastajana. Ent Palu on ka varem Vanemuises töötanud, kohe pärast lavakooli lõpetamist oli ta viis aastat Tartu teatris ametis näitleja ja lavastajana. 1994. aastal, kohe pärast EMTA lavakunstkooli XVI lennu lõpetamist asus Vanemuises tööle ka lavastaja Ain Mäeots, kes on erinevatel aegadel olnud ametis ka näitleja ja draamajuhina. 2014. aasta 30. juunini oli Vanemuises lavastajana tööl ka Rein Pakk. Tallinna Ülikoolis filmikunsti eriala lõpetanud Rein Pakk on õppinud EMTA lavakunstkooli XIV lennus, kuid ta õpingud katkesid. Vanemuises töötas ta 2011. aastast. Paku vahetas Vanemuises välja Andres Noormets, kes 2014. aasta kevadel oli veel Endla palgal.

Tabelitest 5 ja 6 selgub, et EMTA lavakunstkoolist oli Vanemuisesse palgatud 21 koosseisulisest näitlejast 11. Kogu oma karjääri on Vanemuises töötanud Kais Adlas, Jüri Lumiste ja Raivo Adlas. Seega teistes teatrites töötamise kogemus oli Vanemuise trupi näitlejatest vaid seitsmel, kusjuures neist neljal on ka vabakutselise kogemus. Näiteks lavakooli järel NUKUs aasta aega töötanud Eva Püssa oli enne Vanemuisega liitumist seitse aastat vabakutseline. Maria Soomets suundus lavakooli lõpetamise järel viieks aastaks Ugalasse, ent Ugalast lahkumise ja Vanemuise vahel oli ta aasta vabakutseline. Lavakooli ja Vanemuise vahel oli Ugalas kuus aastat tööl Karol Kuntsel, ent enne Tartu teatriga liitumist oli temagi kaks aastat vabakutseline. Külliki Saldre töötas pärast kooli lõpetamist Eesti Draamateatris (1976–1983), siis Ugalas (1984–1996) ning ka tema oli enne Vanemuisesse minekut aasta vabakutseline. Kõige suurema grupi moodustavadki Ugala taustaga vanemuislased. Draamateatri kogemusega on Vanemuises tööl kaks näitlejat, lisaks Saldrele ka Ott Sepp, kes pärast lavakooli töötas aasta aega Eesti Draamateatris. Elviste oli aastatel 1940–1950 ja 1952–1958 Pärnu Endlas näitleja, Vanemuisega liitus ta 1958. aastal. Andres Mähari esimene töökoht oli kuus aastat Vanemuises, kust ta suundus viieks aastaks teatrisse NO99, Tartusse naases ta 2011. aastal. Kusjuures Andres Mähar ja Eesti Draamateatriga liitunud Inga Salurand on NO99s töötanud näitlejatest ainsad, kes pärast sealt lahkumist pole jäänud vabakutseliseks. Tallinna Linnateatrist ega ka Rakvere teatrist pole Vanemuisesse tulnud ainsatki näitlejat.

Vanemuises töötab neli koduteatris teatrihariduse saanud näitlejat – Kais Adlas ja Raivo Adlas on lõpetanud 1965. aastal Vanemuise teatri õppestuudio; Hannes Kaljujärv ja

Jüri Lumiste õppisid Evald Hermaküla studios. *Tabeleid 5 ja 6* analüüsid selgub, et trupis puudub domineeriv lend lavakunstikoolist. Kolm näitlejat on õppinud XXII lennus, kaks XVI ja kaks XIX lennus. Vanemuise draamajuhi Tiit Paluga on ühel ajal lavakooli lõpetanud vaid Marika Barabanštšikova, mõlemad on XVII lennust (juh. Kalju Komissarov). Lavakunstikooli asutaja, legendaarse lavastaja ja näitleja Voldemar Panso õpilane on Külliki Saldre. Vanemuises on kõige rohkem Ingo Normeti õpilasi, täpsemalt kuus, Elmo Nüganeni juhendatud kursustel õppinud on kolm ning Kalju Komissarovi õpilasi vaid kaks.

Vanemuine on ainus teater väljaspool pealinna, kus ei tööta mitte ühtegi TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias või ka Tallinna Ülikoolis õppinud näitlejat.

Vanemuise draamatrupi keskmine vanus oli 2014. aastal 46,9; naiste keskmine vanus 53,1 ja meeste keskmine vanus 43,0. Kui arvestada, et Herta Elviste oli 2014. aastal tegelikult vaid paberite järgi Vanemuise näitlejana tööl, siis tõuseb vanimaks naisnäitlejaks 69-aastane Kais Adlas. Vaadeldava aasta kevadel puudusid trupist alla 30-aastased naisnäitlejad, selles vanuserühmas töötas teatris vaid üks meesnäitleja (Priit Strandberg). Vanuses 45–60 oli trupis üks naisnäitleja (Merle Jääger). Vanuses 45–74 oli Vanemuises tööl ainult kolm naissoost ja neli meesoost draamanäitlejat. Seega vajas Vanemuise draamatrupp kindlasti noorendamist, aga ka vanemate näitlejate lisandumist. 2014. aasta juulis liitusidki Vanemuisega kevadel EMTA lavakunstikooli lõpetanud noored näitlejad: Veiko Porkanen, Markus Dvinjaninov, Marian Heinat, Linda Kolde, Kärt Tammjärv, Reimo Sagor, Jaanika Arum. Nad kõik olid toona alla 27-aastased. Lisaks liitusid Vanemuisega 30-aastane Sten Karpov ja 43-aastane Piret Laurimaa (Palu). Seoses uute näitlejate palkamisega lõpetas Vanemuine lepingud Martin Kõivu, Eva Püssa, Markus Luigega (Olmaru 2014). Vabakutselisuse kasuks otsustas ka Ott Sepp.

Karpovi ja Laurimaa eelnev töökoht oli Endlas, nagu ka samal suvel Vanemuisega liitunud lavastajal Andres Noormetsal. Kusjuures ka Palu töötas varem Endlas. Palu ja Laurimaa on abikaasad. Vanemuise draamatrupist leiab veel ühe paari, Kais ja Raivo Adlas on abikaasad.

2014. aasta kevadel Vanemuisest lahkunud näitlejatest pole 2016. aasta kevadel ainsana vabakutseline Markus Luik, kes töötab sügisest 2014 Eesti Draamateatris. Kõik 2014. aastal Vanemuisesse tööle suundunud näitlejad jätkavad tööd ka 2016. aasta aprillis, kuna uusi inimesi pole draamatruppi lisandunud, siis on koosseis alates 2014. aasta suvest kuni 2016. aasta kevadeni püsinud peaaegu muutumatuna. 2015. aastal suri Herta Elviste.

4.2 Draamatrupi näitlejate koormus kasvab muusikalavastustes

Vanemuise repertuaaris oli 2014. aasta kevadel 24 sõnalavastust (vt lisa 2, tabel 26.3.2), millest kaks olid monotükid: „Rumm ja viin“ Ott Sepaga ning „Härrasmees“ Robert Annusega. Palgaliste näitlejate koormusest aimu saamiseks tuleb arvesse võtta ka muusikalid (vt lisa 2, tabel 26.3.1). Vaadeldaval perioodil mängisid draamatrupi liikmed kaheksas muusikalavastuses, seega olid Vanemuise draamanäitlejad hõivatud 32 lavastuses. Kõige suurema koormusega oli 2014. aastal Maria Soomets, kes mängis kaheksas sõnalavastuses ja ühes muusikalavastuses.

Mitmed draamatrupi näitlejad on Vanemuises lavastanud – Ott Sepp tõi välja komöödia „Kalendritüdrukud“, Maria Soometsalt oli Vanemuise mängukavas lavastus „Härrasmees“, Merle Jäägerilt lavastus „Kaks vana naist“. Tanel Jonas oli lisaks näitlejana Vanemuises ametis ka lavastajana ja näitlejate intendandina. Tema oli lavale seadnud komöödia „Minu järel, seltsimees!“, monotüki „Rumm ja viin“ ja draama „Üksildane lääs“. Sõnalavastustest kõige suurema koosseisuga oli Vanemuise ja Ugala koostöös valminud „Utopia rannik III. Kaldale heidetud“, kus mängis 23 näitlejat, ent kus Vanemuise näitlejatest osales vaid viis. Lavastusega „Fanny ja Alexander“ oli seotud 21 esinejat, kellest kümme olid Vanemuise draamatrupi koosseisulised näitlejad, lisaks tegi kaasa üks Vanemuise töötaja, neli last ja ning vabakutselised näitlejad (Liina Tennosaar, Kaia Skoblov, Elina Purde (Pähklimägi)) ja toona teistes teatrites palgal olevad näitlejad (Sten Karpov Endlast, Mait Malmsten Eesti Draamateatrist). „Kalendritüdrukutes“ mängisid lisaks 14 koosseisulisele näitlejale vabakutselised Ene Järvis, Veikko Täär, Liina Tennosaar. Muusikalis „Evita“ laulsid aga Evelin ja Priit Võigemast Tallinna Linnateatrist. Lavastused, kus 2014. aasta kevadel ei osalenud külalishäälajad, olid: „Elling“, „Madisoni maakonna sillad“, „Musta pori näkku“, „Paplid tuules“, „Pettson ja Findus“, „Remondimees“, „Rumm ja viin“ ja „Minu järel, seltsimees“. Kuna 2013. aastani oli Vanemuises tööl Robert Annus ning 2014. aasta alguseni Liisa Pulk, siis teatava mööndusega saab siia nimekirja lisada ka lavastused „Härrasmees“, „Karjäär“ ja „Tappa laulurästast“, sest kõik need esietendusid enne nimetatud näitlejate Vanemuisest lahkumist. Seega nn oma näitlejatega saadi 23 sõnalavastusest hakkama vaid 11 puhul. Siit saab järeldada, et Vanemuise draamatrupi koosseis polnud vaadeldaval perioodil piisavalt suur. Kaheteistkümnes sõnalavastuses osales 22 vabakutselist / teises teatris palgal olevat näitlejat. Kahes lavastuses tegid kaasa lapsed, lisaks oli repertuaaris üks koostöölavastus Ugala, Tom Stoppardi „Utopia rannik III. Kaldale heidetud“.

4.3 Vanemuise draamatrupis üheksa laureaati

2014. aasta loomingu eest nomineeriti Eesti Teatriliidu sõnalavastuste aastaauhindade žürii poolt naispeaosatäitja auhinnale Vanemuise näitleja Külliki Saldre. Žürii hinnangul vääris esile tõstmist Saldre roll Vanemuise lavastuses „Madisoni maakonna sillad“. Vanemuises 19. septembril 2014. esietendunud lavastus „Deemonid“ koos Endlas lavastatud „Mandli ja merihobuga“ ning Rakvere teatris tehtud „3 õega“ tõi 2015. aasta märtsis Andres Noormetsale parima lavastaja laureaadi tiitli. Seega ei olnud 2014. aasta Vanemuisele päris nulliring, kuid samas ihaldatud tunnustust tuleb jagada Endla ja Rakvere teatriga. Kui arvestada, et Vanemuise draamatrupp on Eesti Draamateatri ja Tallinna Linnateatri järel suuruselt kolmas, siis võrreldes eespool nimetatud teatritega jagus Tartusse nominatsioone vähe.

Tabelist 5 ja 6 näeb, et vaadeldaval perioodil Vanemuise draamatrupis töötanud näitlejaist oli üheksal ette näidata aunimetusi ja preemiaid. Teatriliidu aastapreemia vääriliseks on tunnustatud kahel korral Merle Jääger, teistel näitlejatel Eestis kõige olulisem erialane tunnustus puudub. Valgetähe IV klassi ordeni on saanud Hannes Kaljujärv ja Herta Elviste, kes lisaks oli nimetatud Eesti NSV teeneliseks kunstnikuks ning Eesti NSV rahvakunstnikuks. Vanemuises töötas 2014. aasta kevadel teinegi ENSV teeneline kunstnik – Raivo Adlas.

4.4 Kokkuvõte. Teater peab hoidma keskealisi ja vanemaid näitlejaid

2014. aasta oli Vanemuises taas uue alguse aasta, sest teatriga liitusid äsja lavakooli lõpetanud näitlejad. Uut algust, ent ka vana säilitamist lubas aasta varem draamajuhina ametisse astunud Tiit Palu. Kaks aastat hiljem korraldab teater konverentsi pealkirjaga „Vanemuise draama seisust ja väljavaadetest“, teatriga liitunud seitsmest noorest lõpetavad lepingu kaks. Vägisi jääb mulje, et Vanemuises on draamatrupiga suured probleemid. Kui vaadata 2014. aastat kevadet, hetke enne EMTA lavakooli XXVI lennu lõpetajate tulekut, siis trupi sooline ja vanuseline koosseis polnud sugugi katastroofiline, kuid oli sihikindlalt selles suunas liikumas. Kaks aastat hiljem on olukord palju parem, seda tänu trupi jõulisele uuenemisele. Kuid endiselt on Vanemuises liialt vähe nimekaid keskealisi ja vanemaid näitlejaid, kes veaksid lavastusi ning tuleksid toime psühholoogiliselt nüansirikkamate rollidega. Merle Jääger,

Külliki Saldre, Hannes Kaljujärv, Aivar Tommingas vajaksid enda kõrvale teisi tugevaid tegijaid. Vanemuise külalishäitlejad ei küüni ka alati vajalikkude kõrgusse. Kuigi noorte häitlejate lahkumine on teatrile ebaumugav, siiski ei ole tegemist lahendamatu probleemiga, sest lavakunstikooli kursustelt on alati leidunud mõni, kes katsetab töötamist Eesti vanimas teatris. Suur hoop tabaks Vanemuist aga siis, kui teatriga sooviks lõpparve teha eespool nimetatud neli häitlejat. Trupi seest neile asendajate kasvatamine võtab aega ja nagu antud uurimistöö väga selgelt näitab, siis kogunud ja professionaalselt hinnatud häitlejad on väga harva liikunud pealinnast maakonnateatritesse.

4.5 Vanemuise draamajuhi Tiit Palu kommentaar

Selle töö käigus teatrijuhtide seas tehtud küsitlustele vastates väitis draamajuht Tiit Palu, et repertuaari koostamisel jälgitakse nii publiku huvi kui teatri sisemise arengu vajadusi. Küsimusele, kui suureks argumendiks on koosseisulisele häitlejatele mõistliku koormuse pakkumine, vastas Palu, et hea trupi puhul pole vaja teha ühtki järeleandmist. Palu rõhutas, et tänapäeva teatris on tähtis trupitunne ning lavastaja ja häitlejate koostöö. Roll kui näidendisse kirjutatud osa on vaid üks viis teatrit teha, selle kõrval on tähtis kohalolek ja sõnumi jagamine. Seepärast näeb Palu, et palgalise häitleja kui „häitlemise teenuse pakkuja“ osa on ka repertuaariteatris vähenemas. Lisaks andele ja kogemustele on tähtis ka valmisolek osaleda protsessides. Draamajuht tunnistas, et viimastel hooaegadel on Vanemuises külalishäitlejate osa olnud suur. Kuid juba trupi uuendamise üheks eesmärgiks oligi soov olukorda muuta ning keskenduda peamiselt oma trupi arengule. Palgalise häitleja koormuse piirid on teatrijuhi arvates suhtelised, sest noorele häitlejale tuleb kasuks mängida võimalikult palju. Suurimad raamid seab mängukava, sest Vanemuises mängitakse korraga viies mängupaigas. „Häitleja amet on raskeim teatris, seda ei saa mõõta ei aja ega energia mõõdikutega. Kaks või kolm rolli aastas on juba tubli koormus,“ arvas Palu. (Sibrits-Bondarenko 2014)

Vanemuises tohib lavastaja külalishäitlejaid kasutada alati, kui see soov on hästi põhjendatud, sest külalishäitleja võib elavdada trupi sisemist tööd, tuues endaga kaasa teistsuguseid oskusi ja kogemusi, millest jääb midagi alati teatrisse alles. Ka Vanemuises näeb hea komme ette, et häitleja kooskõlastab teatriga oma lepinguvälised teatritööd. Kui aeg

sobib, teater takistusi ei tee. Enamgi veel, kui on tegemist näitleja arenguks olulise tööga, näiteks peaosas pakkumisega või olulise rolliga filmis, siis võimaluse korral püüab teater plaane ümber seada nii, et näitleja saaks kõrvaltööd teha. Vanuselise ja soolise mitmekesisuse kõrval peab Palu oluliseks ka seda, et trupis oleks näitlejaid eri koolidest, eri taustaga. „Teater vajab noori näitlejaid iga 5–7 aasta tagant, sõltuvalt trupi suuruselt on uute inimeste tulekul erinev mõju. Väga tähtis on hoida teatri juures väärikas eas näitlejaid; nende kogemused ja mõju on hindamatud,“ sõnas Palu. Kõige keerulisem on Palu sõnul pidevalt hea tööga varustada parimas loomejõus näitlejaid, vanuses üle neljakümne. Samas ta mõonab, et see ei peaks nii olema, sest head dramaturgiat leidub. (Sibrits-Bondarenki 2014)

Tavaliselt ei pikendata Vanemuises lepingut vähese koormusega näitlejatega. Kui väike peaks koormus olema, sellele Palu ühest vastust anda ei saanud, sest iga inimese puhul on põhjused ja lahendused erinevad, ent kõige taga on kindlasti näitleja panuse ja perspektiivi analüüs. „Lavastajatel on õigus koostada oma töögrupid. On näitlejaid, kellega soovitakse koos töötada, ja on neid, kellele esmajärjekorras ei mõelda. Truppi arendades on võimalik teha eri põhjustel kõrvalejääjate hõlvamisega tööd, kuid selle piir on hooaeg või kaks. Sageli on lahkumise põhjuseks ka näitleja enda nihkunud fookus või elukorraldus, millele lepingu lõpp ainult oodatud hoo annab.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

5. RAKVERE TEATER. VÕRDSELT LAVAKUNSTIKOOLI JA KULTUURIAKADEEMIA VILISTLASI

5.1 Noored näitlejad on õppinud Viljandis, vanemad Tallinnas

Rakvere teatri sünniaasta on 1940, kuigi teatrimaja ehitusega alustati juba 1927. aastal. Virumaal asuva etendusasutuse repertuaarist leiab nii eesti autorite näidendeid, maailmadramaturgia klassikat kui ka kaasaegset dramaturgiat. Teatrikohvikus toimuvad kultuuriüritused (luuleõhtud, loengud, kontserdid, kohtumised näitlejatega jms) ning teatrimajas tegutseb ka väärtfilmikino. Üle aasta korraldab teater rahvusvahelist festivali Baltoscandal. Lavastusi mängitakse 411 kohalises suures saalis ning 118 vaatajat mahutavas *black-box*'is. Võrreldes teiste oma maja omavate teatritega annab Rakvere teater ohtralt etendusi väljaspool statsionaari. 2014. aastal võis Rakvere teatri repertuaaris kokku lugeda 31 lavastust, millest 26 olid sõnalavastused. Uuslavastusi jõudis publikuni 12, neist sõnalavastusi oli kaheksa. Kaheteist kuu jooksul anti 411 etendust, mida vaatas 67 100 inimest. 2014. aasta aprillis töötas Rakvere teatris 18 näitlejat, täpsemalt kümme nais- ja kaheksa meesnäitlejat. (Teatrielu 2014: 300–305)

Tabel 7. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrts-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Sõnalavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Saara Kadak, 24 (1990)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IX lend (2009–2013)	1 (2013)	4	-
Natali Lohk, 29 (1985)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VII lend (2005–2009)	4 (2010)	5	-
Maarika Mesipuu–Veebel, 31 (1983)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VII lend (2005–2009)	4 (2010)	4	-
Silja Miks, 32 (1982)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia V lend (2001–2005)	6 (2008)	4	-
Marin Mägi–Efert, 32 (1982)	EMTA lavakunstkooli XXI lend (2000–2004), Ingo Normet	9 (2005)	5	-
Anneli Rahkema, 35 (1979)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia III lend (1997–2001)	2 (2012)	6	-
Liisa Aibel, 42 (1972)	EMTA lavakunstkooli XVI lend (1990–1994), Ingo Normet	10 (2004)	5	-
Ülle Lichtfeldt, 44 (1970)	Rakvere III Keskkool, 1988; Rakvere teatri stuudio	24 (1990)	7	Karl Adra nim auhind (2009)

Tiina Mälberg , 44 (1970)	EMTA lavakunstkooli XV lend (1988–1992), Kalju Komissarov	17 (1997)	5	-
Helgi Annast , 69 (1945)	EMTA lavakunstkooli V lend (1968–1972), Voldemar Panso	42 (1972)	4	Eesti NSV Teatriühingu aastapremia (1979)

Tabel 8. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Sõnalavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Imre Õunapuu , 24 (1990)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IX lend (2009–2013)	1 (2013)	1	-
Mait Joorits , 29 (1985)	EMTA lavakunstkooli XXIV lend (2000–2010), Hendrik Toompere	4 (2010)	6	-
Peeter Rästas , 36 (1978)	Rakvere Gümnaasium 1997; Rakvere teatri stuudio	10 (2004)	5	-
Tarmo Tagamets , 36 (1978)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia III lend (1997–001)	0 (2014)	0	Eesti Raadio näitlejapremia (2005); Philip Morris Eesti läbilöögiuhind kaasaegse tantsu kategoorias (2007)
Margus Grosnõi , 36 (1978)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia III lend (1997–2001)	11 (2003)	5	-
Tarvo Sõmer , 41 (1973)	EMTA lavakunstkooli XVII lend (1992–1996), Kalju Komissarov	18 (1996)	6	-
Eduard Salmistu , 52 (1962)	EMTA lavakunstkooli XI lend (1980–1984), Mikk Mikiver	30 (1984)	7	-
Toomas Suuman , 58 (1956)	EMTA lavakunstkooli VIII lend (1974–1978), Kaarin Raid	34 (1980)	7	Karl Adra nim auhind (2009)

Rakvere teatri kunstiline juht on alates 1996. aastast Üllar Saaremäe. 1992. aastal EMTA lavakunstkooli XV lennu lõpetanud Saaremäe on kunstilise juhi ja lavastaja ameti kõrval ka alati näidelnud. 2014. aasta kevadel oli repertuaaris viis lavastust, kus Saaremäe mängis (*vt lisa 2, tabel 26.4*). Rakvere teatri juhib 2013. aastast Velvo Väli. Näitlejaks palgati ta Rakverre 1996. aastal ehk EMTA lavakunstkooli XVII lennu lõpetamise järel. Seoses uue ametiga ei loobunud Väli näitlemisest, 2014. aastal kevadel oli repertuaaris neli lavastust, kus teatrijuht näitlejana kaasa tegi. Palgalisi lavastajaid 2014. aastal Rakvere teatris ei olnud. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia näitleja eriala III lennu 2001. aastal lõpetanud Erni Kask oli aastatel 2005–2013 teatris palgal näitlejana, 2013. aastast tegeleb ta aga välissuhete korraldamisega, ent näitlemisest pole ta loobunud. 2014. aasta kevadel mängis Kask viies lavastuses.

Rakvere teatri näitleja keskmine vanus oli vaadeldaval aastal 38,5; meeste keskmine vanus 39,0 ja naistel 38,2. *Tabelitest 7 ja 8* on näha, et Rakvere teatri trupis oli üle 45aastaseid naisnäitlejaid vaid üks (Helgi Annast), meesnäitlejaid aga kaks (Eduard Salmistu ja Toomas Suuman). Noori, alla 30-aastaseid näitlejaid on trupis neli (Saara Kadak, Natali Lohk, Imre Õunapuu ja Mait Joorits). Kõige staažikam näitleja on Helgi Annast, kel 2014. aastal täitus Rakveres töötamise 42. aasta.

18 näitlejast kaheksa on lõpetanud EMTA lavakunstkooli, kaheksa näitlejat aga TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia. Kõige suurema grupi moodustasid Viljandi kooli III lennu vilistlased, neid oli trupis kolm (lisaks Erni Kask ja õpingud lõpetamata jätnud Peeter Rästas). Kõik kultuuriakadeemias hariduse saanud näitlejad olid 2014. aastal 24–36-aastased. *Tabelist 8* selgub, et naisnäitlejatest kõige noorem lavakunstkooli vilistlane oli Marin Mägi-Efert, kes pidas 2014. aastal 32. sünnipäeva. *Tabel 8* näitab, et lavakunstkooli haridusega noorim meesnäitleja oli Mait Joorits (29), ent 2014. kevade jäigi tal Rakvere viimaseks. Jooritsa lahkumise järel tõusis noorimaks EMTA lavakunstkoolis hariduse saanud Rakvere teatri meesnäitlejaks Tarvo Sõmer, kes oli toona 42-aastane.

EMTA lavakunstkooli kursusekaaslasi näitlejate seas ei leidu. Ent Rakvere teatri kunstiline juht Üllar Saaremäe on lõpetanud lavakunstkooli XV lennu, seega on ta Tiina Mälbergi kursusekaaslane. Lavakooli VII lennu on aga lõpetanud tänane Rakvere teatri direktor Velvo Väli, kelle kursusevennaks on Tarvo Sõmer. Kõige rohkem oli vaadeldaval perioodil Rakveres tööl Kalju Komissarovi õpilasi — Tiina Mälberg ja Tarvo Sõmer ning siis ka teatrijuhid. Helgi Annast on aga õppinud Voldemar Panso juhendataval kursusel. Erialase kõrgharidusega on Ülle Lichtfeldt ja Peeter Rästas, kes on õppinud Rakvere teatri stuudios.

Otse teatrikoolidest on Rakveresse palgatud viis näitlejat. Kooli lõpetamise ja teatrisse tööle asumise vahel on kuni kolme aastane paus kuuel näitlejal, kõik nad oli vahepealse aja vabakutselised. Vabakutseline on olnud ka Peeter Rästas. Samuti oli viis aastat pärast kooli lõpetamist vabakutseline Tarmo Tagamets. Lisaks on ta olnud näitleja Võru Teatriateljees (2006–2009) ning Võru Linnateatri juht (2009–2012). Liisa Aibel töötas pärast lavakunstkooli ja enne Rakvere teatrisse tööle asumist kümme aastat (1994–2004) Endlas. Toomas Suumann alustas näitlejakarjääri Vanemuisest, kus ta töötas kaks aastat ning 1980. aastast on ta Rakvere teatri näitleja. Juba lavakooli viimasel kursusel alustas Tiina Mälberg tööd Ugalas, kust ta pärast kuut aastat 1997. aastal Rakverre läks. Aasta varem oli Viljandi Rakvere vastu vahetanud tänane Üllar Saaremäe. Ka Rakvere teatris on lisaks kolleegidevahelistele töistele suhetele olulised eraelulised sidemed. Tiina Mälberg ja Üllar Saaremäe on eksabikaasad. Elukaaslased on Natali Lohk ja Velvo Väli.

Kui 2014. aasta selgus, et Rakverest lahkub Mait Joorits, siis kinnitas Saaremäe, et teater palkab uue näitleja. 2016. aasta aprilliks polnud Rakvere teatriga liitunud ühtegi näitlejat. 2016. aasta suvi kahandab Rakvere teatri näitlejate ridu, sel korral on siiski tegemist ajutise lahkumisega. Natali Lohk ja Maarika Mesipuu-Veebel valmistuvad emaks saama.

5.2 Neliteist lavastust valmisid koostöös külalistega

Rakvere teatri koosseisuline näitleja tegi 2014. aasta kevadel kaasa keskmiselt 4,7 lavastuses. 1. aprillil teatriga liitunud Tarmo Tagametsal polnud 2014. aasta kevadel Rakveres ainsatki rolli. Kõige suurema koormusega Rakvere teatri näitlejad on seitsme rolliga Ülle Lichtfeldt, Eduard Salmistu ja Toomas Suuman. Teatri repertuaaris oli kaks lavastust Tiina Mälbergilt („kevad ja suvi ja...“ ja „Talvehotell“), üks Mait Jooritsalt („Suvi ja suits“) ning üks Toomas Suumanilt („Meie, mehed“) (vt lisad 2, tabel 26.4).

Vaadeldaval perioodil oli repertuaaris 24 lavastust, millest kümnes ei olnud Rakvere teater kasutanud abijõude. Kusjuures kahes lavastuses oli palgaliste näitlejate kõrval kasutatud muusikuid („kevad ja suvi ja...“ ja „Mina olin veel väikene“), kolm olid koostöölavastused („Kaasavaratus“ tegid kaasa näitlejad teatrist Tuuleveski, „Köök/kiettiö“ ja „Petroskoi!“ valmisid koostöös Soome teatritega Teatteri Telakka ja Teatteri Vanha Juko). Vabakutselistest näitlejatest osales kahes lavastuses — „8 armastavat naist“ ja „Leenane'i kaunitar“ — 2014. aastal 75. sünnipäeva pidanud Ines Aru. Lavastustes „Meie, mehed“ ja „Leping“ mängis aastatel 1964–2011 Rakvere teatris näitlejana töötanud Volli Käro, kes tähistas 2014. aastal 74. sünnipäeva. „Meie, mehed“ jõudiski esmakordselt publiku ette 2009. aastal, seega siis, mil Käro polnud veel teatrist pensionile läinud. „Leping“ esietendus pärast Käro lahkumist, 2013. aastal ja selles lavastuses ei mängi ühtegi Rakvere teatri koosseisulist näitlejat, Käro partneriks on seal Märt Avandi. Mõne teise teatri koosseisulistest näitlejatest tegi vaadeldaval perioodil Rakvere lavastustes kaasa lisaks Avandile ka Hannes Kaljujärv, kes mängis „Jane Eyre'is“. Vabakutselistest näitlejatest olid Rakvere teatris hõivatud Anne Veesaar, Elina Pählimägi, Terje Pennie, Mihkel Kabel, Kristo Viiding, Lauri Kaldoja, Alo Kurvits.

5.3 Preemiad on teatrijuhtidel

2014. aasta loomingu eest nomineeriti Eesti Teatriliidu sõnalavastuste aastaauhinnade žürii poolt lavastajaauhinnale Raivo Trass. Tunnustuse tõi talle Rakvere teatris septembris esietendunud „Viimase öö õigus“. Osatäitmine „3 õe“ lavastuses päädis naispeaosatäitja auhinna nominatsiooniga Marin Mägi-Efertile. Naiskõrvalosatäitja auhinna nominatsiooni vääriliseks hinnati Ines Aru töö lavastuses „Üks pealuu Connemaras“, mis esietendus suvel.

Rakvere teatris detsembris esietendunud „3 õde“ viis Andres Noormetsa (lisaks tema lavastused „Deemonid“ Vanemuises ja „Mandel ja merihobu“ Endlas) lavastajaauhinna nominatsiooni ja ka laureaadi tiitli.

Eesti Teatriliidu aastaauhindadest kõige ihaldatuma preemia — meespeaosa laureaadi tiitli on saanud Velvo Väli (2013) ja Üllar Saaremäe (2008). Seega on kõige tugevamad Rakvere teatri näitlejad teatrijuhid. Üllar Saaremäe on ka Karl Adra, Voldemar Panso ja Ants Lauteri nimeliste auhindade laureaat, lisaks on ta ainsana Rakvere teatrist saanud Eesti Kultuurkapitali aastapremia ning Vabariigi Presidendi Valgetähe IV klassi teenetemärgi.

5.4 Kokkuvõte. Teatril on puudu igas eas näitlejaid

Kui Vanemuise draamatrupp oli 2014. aasta kevadel kunstilise languse teel, siis Rakvere teater elab mõõnas – puudu on nii noori, keskealised kui vanu näitlejaid. Üheteistkümnest Rakveres töötavast alla 40-aastasest näitlejast olid uurimuse läbiviimise ajal vaid kaks lõpetanud lavakunstkooli (Marin Mägi-Efert ja Mait Joorits), ülejäänud noored on Viljandi kooli vilistlased (Saara Kadak, Imre Õunapuu, Maarika Mesipuu-Veebel, Natali Lohk, Silja Miks, Anneli Rahkema, Margus Grosnõi ja Tarmo Tagamets). Viimasel kuuel aastal on lavakunstkooli lõpetanud noored näitlejad Rakveres vastu pidanud vaid paar hooaega. Rakvere teatri kunstiline juht Üllar Saaremäe on peamise süüdlasena näinud lavakunstkooli mentaliteeti. „Lavakas õpetatakse näitlema, aga teatris töötamist mitte. Viljandi omad on teistsugused, neid valmistatakse ette hommikul lastetükki mängima ja õhtul suudavad nad teha suurema rolli. See kõlab küll ironiliselt, aga Viljandi kool on maakonnateatrite kool.“ (Sibrits-Bondarenko 2014) Võib juhtuda, et Saaremäel on mingis osas õigus. Aastaid Eesti maakonnateatrite edumudelina esitatud Rakvere teatri töökorraldus pole uue põlvkonna silmis lihtsalt jätkusuutlik, sest see on liialt kurnav ning kunstilises plaanis saadakse liiga vähe vastu. Lavakoolis on teatriõppes oluliseks peetud kunstilise täiuse poole püüdlemist, mitte aga võimalikult suurele hulgale vaatajatele teatrietenduste pakkumist. Näitlejad, kes suudavad vabakutselisena leida enda jaoks loominguiliselt põnevat tööd, ei rahuldu rutiiniga „hommikul lasteetendus, päeval proov, õhtul ringreisibuss“. Eravestlustes on nad tunnistanud, et see oli

neile vaimses kui ka professionaalses plaanis nürstav, nad ei taha olla keskpärased näitlejad, milleks nad varem või hiljem oleksid enda arvates muutunud.

Teatrijuht on ka ise möönnud, et Rakvere teatrimudel pole parim, kuid see on majanduslikult toimiv. Nii kaua, kui teater suudab nina veepeal hoida ja alamehitatud trupi ja külalishäitlejatega eelarve tasakaalus hoida, ei pääsetagi sellest nõiarattast välja.

Rakvere teatri peanäitejuhil on võrreldes pealinna suurte teatrite juhtidega üks oluline puudujääk – ta pole lavakoolis juhendanud oma kursust. Sest nii Elmo Nüganen, Priit Pedajas (aga ka Hendrik Toompere), Tiit Ojasoo on lavakoolis enda teatritele ette valmistanud uusi näitlejaid. Siia nimekirja saab lisada ka Kalju Komissarovi, kelle õpilasi on kõikides teatrites ning ta ise on juhtinud linnateatrit, Ugalat ja Endlat. Võib oletada, et see võib olla üks põhjus, miks Rakverre, aga ka Vanemuisesse pole noored lavakooli lõpetajad pidama jäänud. Neil puudub nende teatrite-teatrijuhtidega isiklik ja õpinguteaega ulatuv side.

Kuid võib-olla isegi olulisem põhjus võib peituda puuduva(te)s lavastajas(tes). Suurte truppidega repertuaariteatrites olid palgal lavastajad, ainult Rakvere teater jäi külalislavastajate meelevalda. Ent näitleja areng sõltub ennekõike sellest, kas lavastajad panevad teada tähele või ei. Kusjuures 2014. aasta kevadel oli Rakvere teatri repertuaaris neli lavastust, mille lavale seadjateks olid sama teatri näitlejad. Kui Rakvere soovib tugevamat ja mitmekesisemat truppi, siis tuleb kõigepealt leida teatrisse ta lavastajad.

5.5 Rakvere teatri kunstilise juhi Üllar Saaremäe kommentaar

Töö käigus teatrijuhtide seas tehtud intervjuu küsimustele vastates leidis Rakvere teatri kunstiline juht Üllar Saaremäe, et väikelinnateatrina peab Rakvere teater palju külalishäitlejate andma ja seetõttu peab repertuaar olema väga lai. „Me ei saa spetsialiseeruda. Peame pakkuma teatrit võimalikult laiale sihtrühmale. Seega kahjuks on palgalisele näitlejale mõistliku koormuse pakkumine teisejärguline. Meie teatri probleem on pigem liiga palju uusi rolle. Trupp on väike ja tempo on kiire, seega tuleb mängida hooajas kolme-nelja uut rolli, pluss mängukavas olevad lavastused,“ rääkis Saaremäe. (Sibrits-Bondarenko 2014)

Saaremäe arvates võiks Rakvere teatri truppi kuulda 25 näitlejat. 2014. aasta kevadel oli ideaalist puudu seitse näitlejat. „Täna oleme sunnitud tegema väga väikese koosseisuga lugusid. Meie jaoks on juba kuus-seitse tegelast ühes lavastuses keeruline olukord. Kuna

anname ühes päevas keskmiselt kolm etendust, mõnikord mängime isegi rohkem, siis trupi väiksuse tõttu ei saa me klassikat teha, sest Shakespeare'i või Tšehhovi näidendite tegelaste arv algabki kümnest.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Trupi sooline ja vanuseline koosseis on Saaremäe sõnul vägagi oluline. „Keskealiste, see on siis 30–50-aastaste kaader võiks moodustada trupi põhiosa, sest neile on kõige rohkem rolle kirjutatud. Loomulikult võiks olla trupis kolm-neli noort. Vanemaid näitlejaid peaks ka samuti trupis olema. Täna on Rakvere teatris puudu vanuses 50+ naisnäitleja, pärast Marika Vaariku lahkumist pole me kedagi leidnud. Selles vanuses näitlejaid peame tihtipeale importima.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Külalisenäitleja kasutamisega nõustubki Rakvere teater vaid sel juhul, kui omas majas pole või on hõivatud vastavas vanuses või vastava eeldusega inimesed, näiteks vedurnäitlejaid. „Selliseid näitlejaid, kes etendust veaksid, neid pole Eestis palju. Aga eelkõige palume lavastajatel arvestada meie näitlejatega,“ selgitab Saaremäe. Rakvere teatris töötav näitleja peab teistes teatrites tehtavad tööd kooskõlastama juhtkonna ja trupijuhiga, sest mänguajad võivad kattuda. Kuid kui koduteatri tööd on tehtud, siis Saaremäe sõnul takistusi ei tehta. Seriaalides ja filmides mängimisest ei pea näitleja teatrit teavitama, sest neid töid teeb näitleja enda vabast ajast, seega pole teatril siin sõnaõigust. Arvutused on näidanud, et Rakvere teatril on rahaliselt kasulikum kolme rolli tegevale näitlejale pakkuda palgalist kohta. Saaremäe tunnistab, et viimastel aastatel pole ta pidanud paluma ühelgi näitlejal andevaesuse tõttu teatrist lahkuda, ent paljud noored on ise Rakvere teatrist lahkunud. „Nad kas pole selle väikese linnaga hakkama saanud või on meie töötempo liiga kiire.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

6. UGALA. PALJU UUSI NÄITLEJAJD

6.1 Trupis domineerivad TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia vilistlased

1920. aastal asutatud Ugala sai professionaalse teatri staatuse kuus aastat hiljem. Täna pakub Viljandis asuv etendusasutus mitmekesist dramaturgiat, nii klassikat kui ka kaasaegset näitekirjandust. 2015. aastal alanud suure remondi eel mahutas Ugala suur saal 487 ja väike aga 160 vaatajat. 2014. aastal oli repertuaaris 28 lavastust. Uuslavastusi jõudis sel aastal lavale kümme, neist kuus pärast 30. maid. Kokku anti 290 etendust, mida vaatas 63 621 inimest. (Teatrielu 2014: 308–313)

Ugalas töötas 2014. aasta kevadel 22 näitlejat, täpsemalt üheksa naist ja 13 meest. Trupi keskmine vanus oli 41,0, meestel oli see 44 ja naistel 39,3. Staažikaim oli toona Arvo Raimo (13.12.1940–14.10.2015), kel 2014. aastal täitus 54. tööaasta. Vanim näitleja, 75-aastane Peeter Jürgens töötas Viljandi teatris aastatel 1965–94, kuna ta kuueks aastaks loobus näitlemisest, siis tema staaž katkes.

Tabel 9. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Klaudia Tiitsmaa , 24 (1990)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IX lend (2009–2013)	1 (2013)	5	-
Adeele Sepp , 25 (1989)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IX lend (2009–2013)	1 (2013)	5	-
Marika Palm , 26 (1988)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IX lend (2009–2013)	1 (2013)	5	-
Carita Vaikjärv , 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	12 (2002)	6	-
Kadri Lepp , 35 (1979)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	12 (2002)	0	Ants Lauteri nim auhind (2012); Eesti teatri aastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2004)
Kata-Riina Luide , 41 (1973)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia II lend (1995–1999)	13 (2001)	6	Kristallkingakese auhind (2002)
Triinu Meriste , 42 (1972)	EMTA lavakunstkooli XVI lend (1990–1994), Ingo Normet	12 (2002)	4	-
Vilma Luik , 55 (1959)	EMTA lavakunstkooli X lend (1978–1982), Aarne Üksküla	32 (1982)	7	-
Luule Komissarov , 72 (1942)	EMTA lavakunstkooli II lend (1961–1965), Voldemar Panso ja Vello Rummo	18 (1996)	9	Eesti NSV teeneline kunstnik; Valgetähe IV klassi teenetemärk (2004)

Tabel 10. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Rait Õunapuu , 24 (1990)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IX lend (2009–2013)	1 (2013)	7	-
Vallo Kirs , 27 (1987)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IX lend (2009–2013)	1 (2013)	4	Kristallkingakese auhind (2015)
Kristian Põldma , 26 (1988)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IX lend (2009–2013)	1 (2013)	7	-
Martin Mill , 31 (1983)	EMTA Lavakunstkooli XXIII lend (2004–2008), Ingo Normet	6 (2008)	8	-
Janek Vadi , 35 (1979)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IV lend (1999–2003)	9 (2005)	5	-
Tanel Ingi , 38 (1976)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia II lend (1995–1999)	16 (1998)	6	-
Meelis Rämmeld , 39 (1975)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia I lend (1993–1997)	17 (1997)	6	-
Tarvo Vridolin , 40 (1974)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia I lend (1993–1997)	18 (1996)	6	-
Aarne Soro , 40 (1974)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia I lend (1993–1997)	18 (1996)	4	-
Andres Tabun , 60 (1954)	Türi Keskkool, 1973; erialane haridus puudub	13 (2001)	8	Eesti Teatriliidu loovtöötaja preemia (1988)
Margus Vaher , 64 (1950)	EMTA lavakunstkooli VI lend (1970–1974), Mikk Mikiver ja Grigori Kromanov	40 (1974)	6	-
Arvo Raimo , 74 (1940–2015)	Viljandi 1. Keskkool; Ugala õpestuudio, 1960	54 (1960)	4	-
Peeter Jürgens , 75 (1939)	Ugala õpestuudio (1968); Tallinna Polütehniline Instituut (1973–1975, tööstus- ja tsiviilehitus)	14 (2000)	6	ENSV teeneline kunstnik (1986); Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (2014)

2014. aasta 25. jaanuaril võttis Ugala teatri juhtimise Heiti Pakult üle Kristiina Alliksaar. Sama aasta jaanuari viimasel päeval pani kunstilise juhi ameti maha Margus Kasterpalu. Uue kunstilise juhina asus Ott Aardam ametlikult tööle 1. augustist, kuid juba kevadkuudel tegeles ta Ugala loominguliste küsimustega. 2014. aasta kevadel töötas Ugalas lavastajana Taago Tubin, kes 1994. aastal lõpetas Viljandi Kultuurikolledži teatrikateedri näitleja ja näitejuhina ning 2008. aastal lõpetas EMTA lavakunstkooli magistrantuuri lavastaja erialal. Teatrijuht Kristiina Alliksaar on samuti lõpetanud nii EMTA kui ka Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia. Mõlemas kõrgkoolis õppis ta kultuurikorraldust, EMTAs omandas ta magistrikraadi, lisaks on ta lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli ärijuhtimise eriala.

Tabelid 9 ja 10 näitavad, et vaadeldaval perioodil domineerisid Ugalas TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia vilistlased, keda oli kokku 12. Suurima, kuuese grupi moodustasid IX lennu lõpetanud, kes liitusid teatriga 2013. aastal. Viimane EMTA lavakunstkoolist Viljandisse läinud näitleja oli Martin Mill, kes sõlmis teatriga lepingu 2008. aastal. Õpingute järel oli Ugalas tööd alustanud 22 näitlejast 16. Kui siia lisada korraks lahkunud Peeter Jürgens ja Andes Tabun, kes aastatel 1999–2002 tegi põike Kuressaare Linnateatrisse, siis on

koolipingist teatrisse tulnud 18 näitlejat. Ugala minevikuga on ka Ott Aardam, kes EMTA lavakunstkooli lõpetamise järel töötas kuus aastat Viljandis näitlejana. Aardam lõpetas lavakunstkooli 2002. aastal, nii tema kui ka Carita Vaikjärv ja Kadri Lepp on XX lennust, mida juhendas Elmo Nüganen.

Kata-Riina Luide töötas Ugala eel kaks aastat Kuressaare Linnateatris. Triinu Meriste läks lavakooli lõpetamist järel tööle Tallinna Linnateatrisse, kust 2002. aastal liikus Ugalasse. Luule Komissarov alustas näitlejakarjääri tänases Tallinna Linnateatris, kus töötas 27 aastat. Enne Ugalaga liitumist oli Komissarov neli aastat vabakutseline. Kaks aastat vabakutselise elu on proovinud Janek Vadi.

2014. aasta suvel Ugala koosseisuliste näitlejate nimekirjas suuri muutusi ei toimunud, Carita Vaikjärv jäi emapuhkusele ning Kadri Lepp naasis emapuhkuselt. 2014. aastast on näitleja ja grimeerijana palgal ka Jaana Kena, kes Ugalas on töötanud 1998. aastast. 2015. aastal lahkus Ugalast Endla teatrisse Meelis Rämmeld. 2015. aastal suri Ugala staažikaim näitleja Arvo Raimo. Eraelulistest suhetest saab Ugalas välja tuua Andres Tabuni ja Kata-Riina Luide kooselu.

6.2 Külalisi kaks korda rohkem kui koosseisulisi

Ugala repertuaaris oli 2014. aasta kevadel 22 lavastust. Suurima koormusega oli näitleja Luule Komissarov, kes mängis üheksas lavastuses (*vt lisad 2, tabel 26.5*). Lisaks Ugala koosseisulistele näitlejatele, keda oli 22, osales 48 külalist (kellest neli olid lapsed). Lisaks tegi neis lavastuses kaasa neli Ugala töötajat — liikumisjuht, kaks lavameistrit ja teatri majandusjuht. Tuntuimad vabakutselised näitlejad olid Raivo E. Tamm („Ladu“), Rita Raave („Kalmistuklubi“), Andres Lepik („Rosencrantz ja Guildenstern on surnud“), Kiiri Tamm („Sajand“, „Ukuaru“, „Utopia rannik III. Laevahukk“), Elle Kull („Kalmistuklubi“), Arvi Mägi („Kalmistuklubi“). Külalisenäitlejate suure osakaalu põhjustas kaks lavastust. Vanemusega koostöös valminud lavastuses „Utopia rannik III. Kaldale heidetud“ mängis viis Vanemuse näitlejat (Külliki Saldre, Raivo Adlas, Kais Adlas, Marika Barabanštšikova, Margus Jaanovits), üks Endla näitleja (Indrek Taalmaa) ning esietenduse ajal TÜ VKA teatrikunsti X lennus õppinud ning 2014. suvel Endlaga liitunud Sander Rebane ja Fatme

Helge Leevald. Lisaks veel vabakutselised näitlejad Kiiri Tamm, Janek Joost ja laps Marta Soro. Teine lavastus, mis kasvatas oluliselt külaliste osakaalu, oli „Arabella“, mis Ugala toonase kunstilise juhi Margus Kasterpalu lavastusena valmis algselt Birgitta festivali tellimusel ning hiljem kohandati Ugala lavale. „Arabellas“ mängis 11 Ugala näitlejat ja 11 külalist, nende seas Vanemuisest Maria Soomets ja Hannes Kaljujärv, Rain Simmul Tallinna Linnateatrist, kaks TÜ VKA teatrikunsti X lennu toonast õpilast ning veel kuus külalist.

Tähelepanuväärne lavastus oli „Meeste kodu“, kus ei mängi ainsatki 2014. aasta kevadel Ugala koosseisu kuulnud näitlejat. Selles 2011. aastal esietendunud tükis näeb laval Ago Andersoni Endla teatrist, Riho Kütsarit Vanemuisest, Mait Malmsteni Eesti Draamateatrist ja 2012. aastal Ugalast Eesti Draamateatrisse suundunud Indrek Sammuli. Samas seitsmes lavastuses („Bassein (vett ei ole)“, „Duetid“, „Lovesong“, „Mee hind“, „Suur maalritöö“, „Vana õngitseja“ ja „Y-generatsioon“) mängisid ainult Ugala inimesed.

Eesti Teatriliidu aastaauhindade sõnalvastuse žürii ei tõstnud 2014. aastal Ugalas tehtud loomingut eest esile ühtegi rolli või lavastust. Kuid 2015. aasta rahvusvahelisel teatripäeval anti Ugala näitlejale Vallo Kirsile üle Kristallkingakese auhind (lavastuste „Idioot“, „Vanad ja noored“ ja „Kahe isanda teener“ (kõik Ugala teatris) ning „Hiirtest ja inimestest“ (Tallinna Linnateatris) lavastamise eest). *Tabelitest 9 ja 10* selgub, et Eesti teatri aastaauhinna parima meespeosa eest on saanud pärjatud Peeter Jürgens, kes on ka ENSV teeneline kunstnik. Kadri Lepa tööd on tunnustatud Eesti teatri aastaauhinna parima naisnäitleja kõrvalosa ja Ants Lauteri nimeline auhinnaga. Ugala näitlejatest on Valgetähe IV klassi teenetemärgi saanud Luule Komissarov, kes on ka Eesti NSV teeneline kunstnik.

6.3 Kokkuvõte. Probleemiks on keskea piiri ületanud näitlejate vähesus

Et rohkem kui pooled Ugala näitlejad on kultuuriakadeemia vilistlased, on ootuspärane, sest teater ja kool asuvad ühes linnas. Teatriharidust antakse Viljandis 1991. aastast, seega selle kooli esimeste lendude lõpetajate vanus jääb 40. eluaasta piiresse. Ugala „eakaim“ kultuuriakadeemias õppinud näitleja oli 2014. aastal Kata-Riina Luide (41). *Tabelid 9 ja 10* kinnitavadki, et 41+ näitlejad on erialase kõrghariduseta või lavakoolis õppinud ning nooremad (kolme erandiga) omandasid teadmisi kultuuriakadeemias. Rohkem kui pooled,

täpsemalt 22-st 14 olid kuni 40-aastased. Ugala trupi suurimaks probleemiks võibki pidada keskea piiril olevate näitlejate puudust. Sest teatris töötas küll kuus meesnäitlejat vanuses 30–40 ja neli meest vanuses 60+, kuid puuduvad vahepeelses vanuses mehed. Naiste vanuses nii suurt lõtku polnud, vanemaid naisi oli lihtsalt liiga vähe – kaks näitlejat oli toona vanuses 41–54, üks oli 55 ning üks 70+. Kui vaadata eakamate näitlejate osalemist lavastustes, siis on selgelt näha, et teater vajab neid, sest näiteks Luule Komissarov ja Andres Tabun olid vaadeldaval perioodil hõivatud kaheksas, Vilma Luik seitsmes, Margus Vaher ja Peeter Jürgens kuues lavastuses. Koosseisuliste keskealiste meeste puudust kinnitavad aga külalishäälsete nimed. Viimase kahe aastaga pole Ugala vanemate näitlejate osakaal kasvanud, vaid vähenenud, sest 2015. aastal suri Arvo Raimo. Keskea piiril olevate meeste osas on samuti olukord halvenenud, sest Meelis Rämmeld läks Endlasse.

Kui vaadata antud uurimuses osalevate teatrite koosseisuliste näitlejate varasemaid töökohti, siis endisi ugalasi leiab nii Eesti Draamateatrist (Hilje Murel, Indrek Sammul), Vanemuisest (Maria Soomets, Karol Kuntsel), Tallinna Linnateatrist (Allan Noormets ja Helene Vannari), Rakvere teatrist (Tiina Mälberg), NO99 teatrist (Gert Raudsep) kui ka Endlast (Indrek Taalmaa). Mõistlik rotatsioon repertuaariteatrites mõjub trupi elujõule positiivselt, seega ühest teatrist lahkumine mõnda teise teatrisse on tervitatav. Kuid küsimus on, miks Ugala pole leidnud uusi näitlejaid, kes täidaksid lahkujatest jäänud tühimiku.

6.4 Ugala teatri juhtide kommentaar

Kuna Ugala teatris oli 2014. aasta kevadel toimunud juhtkonna vahetus, siis vastasid teatrit puudutavatele küsimustele ühiselt Ugala uus teatrijuht Kristiina Alliksaar, loomingulise juhi kohusetäitja Taago Tubin ja toona tulevane loominguline juht Ott Aardam. Vastajate arvates võiks Ugala trupi suuruseks olla 20–22 näitlejat, seda arvestuses, et hooajas mängitakse 12–13 lavastust. 2014. aasta kevadel töötaski Ugala 22 näitlejat. Ugala juhid peavad vägagi oluliseks, et trupi vanuseline spekter oleks lai. „Loomulikult peab arvestama seda, et repertuaari peamised kandjad on 23–50-aastased näitlejad, mistõttu peab see ring olema võimalikult tugev. Vanemad ja tippvormi säilitada suutvad näitlejad muutuvad teatrile aga

järjest ja järjest väärtuslikumateks. Kuidas vanused kõik trupisiseselt jaotuda võiks, on nii matemaatika kui keemia (trupi sünergia) küsimus.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

2014. aasta kevadel oli Ugala trupis kõige rohkem noori ja varases keskeas näitlejaid, seega leidsid teatrijuhid, et ühest küljest ollakse proportsioonist väljas. „Aga see on õigustatud siis, kui niisugused ühealised näitlejad moodustavad tugeva loomingulise keskme, mis kannab ja annab elujõudu kogu trupile. Sellisel juhul ei teki ka vanuselisi mitteklaapimisi, kuna ka repertuaar ehitub trupikeskme ümber.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Ugala juhid sooviksid, et repertuaari koostamisel oleks peamiseks lähtekohaks aja- ja asjakohasus ning vaatajale pakutav võimalus samastada end probleemistiku või tegelastega, et laval käsitletav teema oleks publikule oluline ja juhiks teda uutele mõtetele. Loomulikult peaks sellega kaasnema ka teatriestetiiliselt kaasaegne mõte ja vorm. Oluliseks peetakse repertuaari võimalikult mitmekesiste ülesehitust. Palgalistele näitlejatele mõistliku koormuse pakkumine võiks olla Ugala juhtide sõnul argument ning teater võiks nii palju kui võimalik sellega arvestada. Mõistlikuks koormuseks peetakse Ugala kaks kuni neli uut rolli hooajas, näitlejal võiks olla repertuaaris neli kuni kuus lavastust, aga see oleneks muidugi ka rollimahtudest. Kõik tööd väljaspool Ugala teatrit tuleks näitlejatel esmalt kooskõlastada teatri loomingulise juhiga ja kui kõrvaltöö põhitööd ei sega, siis juhtkond näitlejatele takistusi ei tee. Külalishäälse kasutamine peab lavastajatel olema veenvalt põhjendatud ning kui eelarve seda võimaldab, siis püüab teater lavastaja soovi ja valikut järgida. Küsimusele, et kui väike peaks olema Ugala näitleja koormus, et temaga leping lõpetada ja pakkuda talle asemele rollilepingut, vastavad teatrijuhid: „Ilmselt ei ole niivõrd küsimus koormuses, vaid ka sobivuses kollektiivi ja loomingulisse koosseisu. Küllap enamasti on tõesti põhjuseks trupi profiili täiustamine.“ (Sibrits-Bondarenko 2014).

7. ENDLA TEATER. LIIGA VÄHE VANU JA NOORI

7.1 Tallinn Ülikooli näitejuhid ja kultuuriakadeemia vilistlased

1875. aastal tuli Pärnus kokku laulu- ja näitemänguselts Endla. Kutselise teatrina tegutsetakse 1911. aastast. Endla mängukavast leiab nii kaasaegset dramaturgiat maailmast kui ka Eestist ning ka teatriklassikasse kuuluvaid näidendeid. Suurde saali mahub 573, Küüni 120 ja väikesesse saali 100 vaatajat. 2014. aastal oli Endla repertuaaris 28 lavastust, millest uuslavastusi 12. Kaheteistkümne kuu jooksul anti 312 etendust, mida vaatas 77 214 inimest. 2014. aasta aprillis töötas Endlas 17 koosseisulist näitlejat (11 meest ja kuus naist) (Teatrielu 2014: 290–295).

Keskmiselt oli Ugala näitleja vanuseks 41 aastat, naistel oli see arv 39 ja meestel 42. Kõige kauem oli Endlas töötanud Jüri Vlassov, kes tähistas 2014. aastal 45. tööjuubelit. Staažikas oli ka Jaan Rekkor, kes kuulub korraka nii Endlas kui ka Eesti Draamateatri koosseisu.

Tabel 11. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	
Kaili Viidas , 30 (1984)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VI lend (2003–2007)	7 (2007)	5	Salme Reegi nim auhind (2012)
Triin Lepik , 31 (1983)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VI lend (2003–2007)	7 (2007)	7	-
Ireen Kennik , 37 (1977)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia II lend (1995–1999)	14 (2000)	9	-
Karin Tammaru , 43 (1971)	EMTA lavakunstikooli XVII lend (1992–1996), Kalju Komissarov	8 (2006)	7	-
Piret Laurimaa , 43 (1971)	Tallinna Ülikool, näitejuhtimise eriala 1995	18 (1996)	4	Eesti teatri aastaauhind naispeaosatäitjale (2008); Eesti teatriaastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2009)
Carmen Mikiver , 50 (1964)	Tallinna Ülikool, näitejuhtimise eriala 1989	12 (2002)	5	-

Tabel 12. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	
Priit Loog , 30 (1984)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VI lend (2003–2007)	7 (2007)	7	-
Sten Karpov , 30 (1984)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VI lend (2003–2007)	7 (2007)	7	Kristallkingakese auhind (2008); Ants Lauteri nim preemia (2015)
Bert Raudsep , 32 (1982)	EMTA lavakunstkooli XXI lend (2000–2004), Ingo Normet	3 (2011)	7	-
Tambet Seling , 34 (1980)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia IV lend (1999–2003)	11 (2003)	8	-
Lauri Kink , 38 (1976)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia II lend (1995–1999)	14 (2000)	6	-
Ago Anderson , 42 (1972)	EMTA lavakunstkooli XVI lend (1990–1994), Ingo Normet	20 (1994)	7	Helmi Tohvelmani nim preemia (2009); Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (2010)
Sepo Seeman , 43 (1971)	Tallinna Ülikool, näitejuhtimise eriala 1993	21 (1993)	8	Eesti Näitlejate Liidu aastapreemia (2005)
Indrek Taalmaa , 47 (1967)	Viljandi 4. Keskkool, 1986; erialane haridus puudub	8 (2006)	4	-
Ahti Puudersell , 51 (1963)	Tallinna Ülikool, näitejuhtimise eriala 1985	24 (1990)	5	-
Jaan Rekkor , 56 (1958)	EMTA lavakunstkooli X lend (1978–1982), Aarne Üksküla	32 (1982)	1	Eesti teatri aastaauhind meesnäitlejale (1988); Ants Lauteri nim auhind (1990); Eesti Kultuurifondi aastapreemia (1995); Eesti teatri aastaauhind meeskõrvalosatäitjale (2002); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2014)
Jüri Vlassov , 66 (1948)	Pärnu töölisnoorte keskkool, 1966; erialane haridus puudub	45 (1969)	2	-

2013. aastast juhtis Endla teatri kunstilise Kalju Komissarov, kes tervislikel põhjustel pani ameti maha 2014. aastal sügisel. Komissarov lõpetas 1968. aastal EMTA lavakunstkooli III lennu, samas koolis juhendas ta XIII, XIV, XV ja XVII lende. Komissarov on juhtinud nii lavakunstkooli kui ka Viljandi Kultuurikolledži lavakunstide osakonda. Peanäitejuhina on ta asju korraldanud Tallinna Linnateatris (1974–1986) ja Ugalas (1989–1991). Viimases on ta kahel korral töötanud ka lavastajana (1986–1988 ja 1991–2000). Teatri majanduspool eest kandis 1995. aastast hoolt Ain Roost. Lavastajatena töötasid 2014. aasta aprillis Endlas Enn Keerd ja Andres Noormets, viimase vahetas augustis välja Laura Mets. Enn Keerd liitus Endlaga EMTA lavakunstkooli VIII lennu lõpetamise järel 1978. aastal. Ka Noormets on sama kooli vilistlane, ta õppis XIII lennus, mida juhendas Kalju Komissarov. Enne 2005. aastal Endlaga liitumist töötas Noormets seitse aastat lavastajana Ugalas.

Tabelitest 11 ja 12 selgub, et Endla näitetrupist vaid neli näitlejat õppisid EMTA lavakunstkoolis. Sama palju töötas vaadeldaval perioodil Pärnus teatris Tallinna Ülikooli vilistlasi. Viljandi Kultuurikolledži vilistlasi oli 2014. aasta kevadel Endla trupis kõige rohkem, täpsemalt seitse. Domineerivaks lennuks tõusis kultuuriakadeemia VI lend, mille lõpetajaid töötas Endlas neli. Erialase haridusteta on Indrek Taalmaa ja Jüri Vlassov. Viimane alustas 1969. aastal tööd lavatöölise, näitleja töölepingu sõlmis ta viis aastat hiljem.

Rohkem kui kakskümmend aastat oli Pärnu teatris töötanud kokku viis näitlejat, kolm näitlejat oli töötanud üle kümne aasta. Vaadeldaval perioodil oli uusim trupiliige 2011. aastal teatriga liitunud Bert Raudsep. 17 koosseisulisest näitlejast palgati koolist teatrisse üheksa: Kaili Viidas, Triin Lepik, Piret Laurimaa, Priit Loog, Sten Karpov, Tambet Seling, Ago Anderson, Sepo Seeman ja Jaan Rekkor. Lauri Kink ja Ireen Kennik olid aasta enne Endlasse minekut vabakutselised. Karin Tammaru läks lavakunstikooli lõpetamise järel kaheks aastaks Rakvere teatrisse, kaheksa aastat on ta töötanud ka Vanemuises. Carmen Mikiveril on kogemus Eesti Draamateatrist (1987–1993 ja 1996–1999), enne Endlaga liitumist oli ta kolm aastat vabakutseline. Vabakutselise näitlejana tegutses neli aastat Bert Raudsep, kelle esimene töökoht pärast lavakooli lõppu oli Tallinna Linnateater. Indrek Taalmaa karjäär algas Ugallas, kus ta oli kaks aastat, mispeale töötas ta viis aastat Rakveres ja seitse aastat Vanemuises. Ahti Puudersell töötas Endla eel viis aastat NUKUs.

Perekondlikest sidemetest saab Endlas ära nimetada ühe – Indrek Taalmaa ja Karin Tammaru on elukaaslased.

7.2 Külalishäitlejate arvu suurendasid õpilased

2014. aasta kevadel on Endla teatri repertuaaris 22 lavastust. Ireen Kennik ja Tambet Seling mängisid üheksas lavastuses. Kõige väiksema koormusega oli Jaan Rekkor, kes mängis vaid ühes lavastuses (vt lisad 2, tabel 26.6). Vaadeldaval perioodil oli repertuaaris ka kaks monolavastust: „Eesti mees ja tema poeg“ Sepo Seemaniga ja „Dussaert'i kaasus“ Kaili Viidasega. Lavastustes „Hüvastijätt juunis“ ja „Totaalselt sinust üle“ ei mängi ühtegi Endla koosseisulist näitlejat seepärast, et esimene on EMTA lavakunstikooli XXVI lennu diplomilavastus ja teises mängisid Endla Noortestudio õpilased. Kui jätta koolitöodes osalenud nn külalishäitlejad kõrvale, siis selgub, et Endla mängukavas olnud lavastustes tegid külalistena kaasa 13 näitlejat. Tuntumad vabakutselised olid Feliks Kark („Topeltelu“), Raivo Rüütel („Testosteron“), Helle Kuningas (10.10.1949–10.10.2014; „Uhkus ja eelarve“, „Sinilind“, „Nähtamatu maja“), Egon Nuter („Mandel ja merihobu“), Liina Tennosaar („Topeltelu“, „Koht sigade seas“), Lii Tedre („Mandel ja merihobu“), lisaks mängisid tol perioodil mängukavas olnud lavastuses ka Tanja Mihhailova („Viimane kauboi“) ja Koit

Toome („Boyband“). 8.02.2014 esietendunud „Eedeni aias“ mängis esialgu vabakutselisena, kuid 27. augustist juba koosseisulise näitlejana Kati Ong.

2014. aasta loomingu eest tunnustas Eesti Teatriliidu sõnalavastuste aastaauhindade žürii Endla teatri lavastajat Andres Noormetsa, lavastajaauhinna nominatsiooni tõi talle Endlas lavastatud „Mandel ja merihobu“ ja Vanemuises tehtud „Deemonid“ ja Rakvere teatris lavastatud „3 öde“. Meespeaosatäitja ja naispeosa nominatsiooniga tõsteti esile Tambet Selingu tööd lavastuses „Eedeni aed“ ja Karin Tammaru rolli lavastuses „Mandel ja merihobu“. 2015. aasta märtsis kuulutati pidulikult laureaadiks Andres Noormets.

Tabelist 11 ja 12 selgub, et Endla koosseisulistest näitlejatest olid kuus laureaadiid. Pea- või kõrvalosas tehtud rolli eest olid aastaauhinna saanud Piret Laurimaa, Ago Anderson ja Jaan Rekkor. Näitlejatest oli Valgetähe IV klassi teenemärgi saanud ainult Jaan Rekkor. Valgetähe III klassi teenemärgi kavaler on ka Kalju Komissarov.

7.3 Kokkuvõte. Trupp vajab igas vanuses näitlejaid

Uurimistöös vaadeldavatest teatritest tõuseb Endla esile Tallinna Ülikoolis teatrihariduse saanud näitlejate poolest. Teistes maakonnateatrites selle kooli vilistlasi pole. Pealinna teatritest leiab endise Pedagoogilise Ülikoolis lõpetanud NO99st (Marika Vaarik) ja VAT Teatrist (Tanel Saar ja Margo Teder). Selle ülikooli vilistlane on ka teatridirektor Ain Roots, kes lõpetas näitejuhtimise ja režii eriala 1980. aastal. Tallinna Ülikoolis ühel kursusel õppinuid Endlast aga ei leia.

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias õppinute suure arvu võib põhjustada lavastaja Andres Noormets, kes oli aastatel 1990–2001 sealse kooli lavakõne ja näitlejameisterlikkuse õppejõud ning aastate 1994–1999 teatrikateedri juhendaja. Sel perioodil õppisid Viljandi koolis Ireen Kennik, Lauri Kink, Tambet Seling. Samas kõige suurema, neljase grupi moodustavad 2003–2007 kultuuriakadeemias õppinud, sel perioodil Noormets koolis ei töötanud, kuid kontakt säilis. Naisnäitlejatest on EMTA lavakunstkooli haridus vaid Karin Tammarul, kes oli Kalju Komissarovi õpilane (XVII lend). Ingo Normeti kursusel on õppinud Bert Raudsep (XXI) ja Ago Anderson (XVI) ning Jaan Rekkori juhendaks oli Arne Üksküla (X lend). Seega ei saa lavakooli lõpetajate puhul Endlas rääkida domineerivast lennust.

Pärnu teatris puudusid 2014. aasta kevadel alla 30-aastased näitlejaid, 50+ naisnäitlejaid ja 67. eluaasta ületanud meesnäitlejaid (vt *tabeleid 11 ja 12*). Kõige rohkem näitlejaid oli vanuses 40–50, neid oli kuus. Samas kõige suurema koormusega, üheksas lavastuses mängisid alla 40-aastased Ireen Kennik, Tambet Seling. Üheksas lavastuses mängisid eelpool analüüsitud teatritest vaid Luule Komissarov Ugalas, Maria Soomets Vanemuises ning peatükis 9 vaadeldavas VAT Teatris Ago Soots ja Tanel Saar. Seega on üheksa lavastust erakordselt suur arv ning see omakorda näitab, et Endlas on puudu ka alla 40-aastaseid. Endla koosseisuliste näitlejate koormus ongi võrreldes teiste teatriga vaadeldaval perioodil üks kõrgemaid.

Seega vajas trupp kindlasti noorendamist, aga ka vanemate ning eakamate näitleja teatrisse meelitamist. Seda kinnitas ka külalishäälsete nimekiri, kus annavad tooni keskeas ja vanemad inimesed. 2014. aastal toimuski Endlas suurem muutus koosseisus, näitlejatest lahkusid Laurimaa, Lepik, Karpov, Vlassov, Kink, Raudsep, Puudersell. 2014. aastal suvel liitusid Endla teatriga lavastaja Laura Mets, näitlejad Kati Ong ja Kadri Adamson, samuti toona veel TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias õppinud Fatme Helge Leevald, Sander Rebane ja Lauri Mäesepp. 2015. aastast on Endla loominguliseks juhiks Ingomar Vihmar, teatriga on 2016. aasta aprilliks liitunud näitlejad Märt Avandi ja Kleer Maibaum-Vihmar. Seega töötab 2016. aasta kevadel Endlas 18 näitlejat (kaheksa naist ja kümme meest), võrreldes 2014. aasta kevadega on neist kaheksa uued. Kui nooremate näitlejate vähesuse probleemi lahendasid teatriga liitunud kultuuriakadeemia äsjased vilistlased, siis eakate näitlejate puudus on Endlas endiselt päevakorras.

7.4 Endla teatri kunstilise juhi Kalju Komissarovi kommentaar

Kalju Komissarov arvas teatrijuhtide seas tehtud küsitlusele vastates, et Endla ideaalse trupi suurus võiks olla 22–25 näitlejat, siis saaks teater anda etendusi vähemalt kahes saalis paralleelselt. 2014. aasta kevadel oli Endla palgal 17 näitlejat. Komissarov möönis, et trupist on puudu eakatest ja noortest näitlejatest. Repertuaari koostamisel lähtutakse Endas eeskätt esteetilis-kontseptuaalsetest printsiipidest, aga ka sellest, et mängukavas oleks Eesti dramaturgiat ja maailmadramaturgiat; et oleks klassikat ja tänapäeva dramaturgiat; et oleks draamat ja komöödiat. Et palgalistel näitlejatel oleks mõistlik koormus ehk kaks-kolm uut

rolli hooajas, pole teatrile repertuaari koostamisel argumendiks. Komissarovi sõnul ei lavastata Tammsaaret-Shakespeare'i-Tolstoid selleks, et pakkuda näitlejale mõistlikku koormust. Kindlasti polevat mõistlik eesmärk kõigi palgaliste võrdne koormus. Külalishäitlejate kutsumine Endlasse peab olema sisuliselt põhjendatud, kuid esmajärjekorras peavad saama tööd palgalised näitelejad. Kui aga näitlejal jääb koduteatri kõrvalt vaba aega, siis ta võib mängida väljaspool Endla teatrit, ent kõik tööd tuleb kooskõlastada teatri juhtkonnaga. „Siis, kui ilmneb arengu peatumine, kui näitleja ei hoolitse piisavalt oma vaimse ja füüsilise vormi eest,“ vastas Komissarov küsimusele, millised on palgalise näitlejast loobumise sagedasemad põhjused. Kuna näitleja ei vali ise oma koormust ja kui juba pikemat aega ei leidu lavastajat, kes antud näitlejat rakendada soovib, võidakse võtta päevakorda näitleja vallandamise kaalumise. Komissarov ei eita, et lepingu lõpetamise põhjuseks võib olla ka soov palgata võimekam, töökam, aga sama vana ja samast soost näitleja. Ka trupi vanuselise proportsiooni muutmine on teatri kinnitusele arukas põhjus koondamisteks. Rollilepingut pakub teater aga näiteks pensionieas näitlejale, kel on veel soovi ja jõudu lavastuses osaleda. Suurimaks riskirühmaks nimetas ta aga keskealisi naisnäitlejaid. „Noorte plikade mängimiseks juba vana, eitede mängimiseks veel noor,“ põhjendas 2014. aasta kevadel Endla teatri kunstilise juhina töötanud Kalju Komissarov. (Sibrits-Bondarenko 2014)

8. TEATER NO99. ÜLEMINEKUAEG

8.1 Trupis ainult kaks meesnäitlejat

Teater NO99 on vaadeldavatest teatritest noorim. 2004. aastal Vanalinnastuudio likvideerimise järel asutatud etendusasutuse repertuaar on sotsiaalselt terav, sageli poliitiline ning ühiskonnakriitiline. Suur osa lavastusi valmivad trupi ühistööna, mida suunavad teatri kunstilised juhid Tiit Ojasoo ja Ene-Liis Semper. Esimene lavastus „NO99. Vahel on tunne, et elu saab otsa ja armastust polnudki“ esietendus 2005, number pealkirjas viitas tegijate kunstilisele otsusele, et tegemist on esimese lavastusega 99 lavastusest koosnevas reas. 2014. aasta lõpuks jõuti numbrini 47. Lisaks repertuaaris olevatele lavastustele korraldab teater ühekordseid lavastuslike aktsioone. Tallinna kesklinnas tegutseval teatril on *black-box*'i tüüpi teatrisaal, kuhu mahub 196 vaatajat. Kammersaalis on 120 kohta. 2014. aastal oli NO99 repertuaaris 15 lavastust, millest 8 olid uuslavastused. Kaheteistkümne kuu jooksul anti 219 etendust, publikuarvuks loeti 30 400 (Teatrielu 2014: 305–308). Teatrit NO99 iseloomustab lühike repertuaari nimekiri ja lavastuste intensiivne mängimisperiod. 2014. aastal oli repertuaaris tavapärasest rohkem lavastusi, kahel eelneval aastal oli neid ainult 13, millest kuus olid uuslavastused (Teatrielu 2012: 262; Teatrielu 2013: 295).

2014. aasta oli teatris NO99 erandlik ning seda aastat saab nimetada üleminekuaastaks. Mitmed viimase kuue aasta tuumiktrupi meesnäitlejad (Risto Kübar, Tambet Tuisk, Sergio Vares, Jaak Prints) olid otsustanud vabakutselisuse kasuks ning NO99 lavastustes hakkasid tooni andma noored – teatrijuht Tiit Ojasoo EMTA lavakunstikooli XXVI lennu üliõpilased, kes 2014. aasta suvel said kätte kutsediplomi. XXVI lennust liitusid NO99ga kuus näitlejat. Juba 1. märtsil sõlmiti tööleping Helena Pruuliga, mais liitusid Jõrgen Liik ja Rea Lest ning septembrist Simeoni Sundja, Jarmo Reha ja Ragnar Uustal.

Enne noorte tulekut kuulusid teatri koosseis vaid kuus näitlejat (vt *tabel 13*; *tabel 14*). Aprillis oli NO99 trupi keskmine vanus 36,8, naistel oli see number 36 ja meestel 38,5. Kõige vanem NO99 näitleja oli Marika Vaarik, kel 2014. aastal pidas 52. sünnipäeva.

Tabel 13. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Helena Pruuli, 23 (1991)	EMTA lavakunstkooli XXVI lend (2010–2014), Tiit Ojasoo	1 (2014)	3	
Mirtel Pohla, 32 (1982)	EMTA lavakunstkooli XXI lend (2000–2004), Ingo Normet	8 (2006)	3	Kristallkingakese auhind (2005); Eesti teatri aastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2009; 2011); Ants Lauteri nim auhind (2009)
Eva Klemets (Koldits), 37 (1977)	EMTA lavakunstkooli XXI lend (2000–2004), Ingo Normet (lavastaja õppesuund)	4 (2010)	4	Eesti teatri aastaauhind, parim lavastus (2014)
Marika Vaarik, 52 (1962)	Tallinna Ülikooli kultuuriteaduskond, näitejuhtimine 1991	5 (2009)	5	Suur Vanker, parim naisnäitleja (1999); Eesti teatri aastaauhind naispeaosatäitjale (2000); Hea Teatri Auhind (2005); festival Drama, parim naisnäitleja (2009); Balti Teatريفestival, parim naisnäitleja (2009); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2013); Eesti teatri aastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2014)

Tabel 14. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Rasmus Kaljujärv, 33 (1981)	EMTA lavakunstkooli XXI lend (2000–2004), Ingo Normet	8 (2006)	4	Voldemar Panso nim preemia (2002)
Gert Raudsep, 44 (1970)	EMTA lavakunstkooli XV lend (1988–1992), Kalju Komissarov	9 (2005)	4	-

Teater NO99 direktori-loomingulise juhina töötab teatri asutamisest alates Tiit Ojasoo, kelle kõrval on teatri peakunstnikuks ja loomingujuhiks Ene-Liis Semper. Nemad ongi NO99 teatrikontseptsiooni autorid ning teatri peamised lavastajad. Ojasoo õppis EMTA lavakunstkoolis XIX lennus lavastajaks. Aastatel 2000–2004 töötas ta Eesti Draamateatris. Ene-Liis Semper lõpetas 1995. aastal Eesti Kunstiakadeemia stsenograafina. Enne NO99 tunti ja tunnustati teda eelkõige *performance*'i- ja videokunstnikuna.

Teatris NO99 töötab Semperi-Ojasoo kõrval kaks dramaturgi, kelle panus lavastuste õnnestumisse nähtamatu, kuid määrav. Laval öeldavate kui trükisõnas leitavate teravalt tabavate teatritekstide sõnastajateks on Tartu Ülikooli kunstiteadlase haridusega ja mitmete kunstiraamatute toimetaja-koostaja Eero Epner ning EMTA lavakunstkoolis XXI lennus lavastajaks õppinud Laur Kaunissaare. Epner on teatriga seotud esimesest aastast.

Kuna NO99 alustas nn puhtalt lehelt, siis 2014. aastal ei saanudki ühegi näitleja staaž selles teatris olla pikem kui kümme aastat. *Tabelitest 13 ja 14* on näha, et teatri staažikam näitleja oligi üheksa aastat NO99s töötanud Gert Raudsep. NO99 esimesel tegutsemisaastal teatriga liitunud Raudsep töötas enne Tallinnasse tulekut seitse aastat Ugalas (1992–2005). „Vanad“ olijad olid ka Mirtel Pohla ja Rasmus Kaljujärv, neil täitus NO99s kaheksas tööaasta. Pärast lavakooli lõppu töötasid mõlemad kaks aastat Eesti Draamateatris (2004–

2006). Eva Koldits suundus lavakooli lõpetamise järel Tallinna Linnateatrisse, kus ta aastatel 2004–2006 töötas lavastajana. Kolm aastat enne Semperi-Ojasoo teatriga liitumist tegutses ta aga Vanemuises. Koldits, Pohla ja Kaljujärv (ning Kaunissaare) on kursusekaaslased XXI lennust. NO99 näitlejatest pole ainsana lavakunstikooli vilistlane Marika Vaarik, kes omandas teatrihariduse tänases Tallinna Ülikoolis. Vaarik kuulus VAT Teatri asutajaliikmete sekka ning aastatel 1987–1994 mängiski ta Eesti esimeses erateatris. Enne NO99ga liitumist jõudis Vaarik olla 12 aastat Rakvere teatris ning kolm aastat vabakutseline. Eraelulistest seostest saab NO99s välja tuua ühte abielu: Ene-Liis Semper ja Tiit Ojasoo on abikaasad.

Võrreldes teiste riigi poolt asutatud ja sihtasutustena tegutsevate teatritega, on NO99 trupp kõige väiksem. 2016. aastal töötab välismaal hinnatud ja tunnustatud teatris kümme koosseisulist näitlejat. 2016. aasta kevadeks on NO99st lahkunud Mirtel Pohla.

8.2 Tudengite ja külaliste aasta

Üleminekuperiood peegeldus 2014. aasta repertuaaris, sest vaadeldaval perioodil mängukavas olnud kümnest lavastusest pooled ei olnud Ojasoo-Semperi tehtud ning kahes ei mänginud mitte ühtegi NO99 koosseisulist näitlejat. Lavastuses „Muuseas: ma armastan sind“ nägi laval Priit Võigemasti ja Vaiko Eplikut. „Samm lähemale“ oli aga lavastus XXVI lennu üliõpilastega. Kui Helena Pruuli poleks NO99ga liitunud juba märtsist, siis saanuks väita, et ka lavastuses „Enesetapja“ ei mänginu ühtegi NO99 koosseisulist näitlejat, sest tegemist oli XXVI lennu kursusetööga. „Pedagoogiline poem“ oli samuti Tiit Ojasoo töö tudengitega, ent selles lavastuses tegi rolli ka Marika Vaarik (*vt lisad 2, tabel 26.7*). Seega vaadeldaval perioodil kümnest repertuaaris olnud lavastustest olid kolm tehtud tudengitega. Igal varasemal hooajal oleks olnud väär rääkida NO99 näitlejate erinevatest koormusest, sest peaaegu kõikides lavastustes mängis kogu trupp. 2014. aastal oli olukord muutunud kahel põhjusel – vana trupp oli lagunenu ning Tiit Ojasoo oli hõivatud tudengitega, seega olid NO99 ukсед avatud külalistele ning nende soovidele. Kümnest lavastuse viies tegi kaasa Marika Vaarik, seega oli ta sel hetkel kõige rohkem hõivatud NO99 näitleja. Trupi ühistööna valmisid lavastused „Samm lähemale“, „Kolmapäev“ ja „Iga eht südamelöök“. Viimases mängisid kõik nn vanad koosseisu näitlejad.

Vaadeldaval perioodil repertuaaris olnud lavastustes osalesid lisaks NO99 trupile ja XXVI lennu tudengitele ka endised trupi liikmed Inga Salurand („Kolmapäev“, „Iga eht südamelöök“) ja Risto Kübar (Iga eht südamelöök“). Lavastuses „Kolmapäev“ tegid külalistena kaasa veel Kaie Mihkelson Eesti Draamateatrist ja Mari Abel Krahlis. Lavastuses „Mu naine vihastas“ mängis Juhan Ulfsak, kes on samuti Krahliga seotud. „Kadunud sõbra juhtumis“ oli osales lisaks Ulfsakile ka Lauri Lagle, „Suures õgimises“ Margus Prangel ning Priit Võigemast. Lavastus „Ilona. Rosetta. Sue.“ valmis koostöös Münchner Kammerspiele ja KVS-i teatritega ning seal mängisid lisaks NO99 näitlejatele saksa ja belgia näitlejad.

„Kadunud sõbra juhtum“ tõi lavastaja Juhan Ulfsakile Eesti Teatriliidu aastaauhindade žürii poolt 2014. aastal lavastajaauhinna nominatsiooni. Meespeaosa nominatsiooniga tõsteti esile Priit Võigemasti osatäitmisel lavastuses „Muuseas: ma armastan sind“ ja „Surnud hinged“ (Tallinna Linnateater). Meeskõrvalosa nominatsiooniga hinnati Lauri Lagle mängu lavastuses „Kadunud sõbra juhtum“. Rollid lavastustes „Mu naine vihastas“ ja „Tõde, mida ma olen igatsenud“ päädisid NO99 koosseisulise näitleja Gert Raudsepa meeskõrvalosatäitja lauraadiks kuulutamiseks. Seega vaatamata üleminekuperioodele korjas NO99 teatriauhindade jagamisel kolm nominatsiooni ning ühe laureaadi tiitli, arvestades hetkeolukorda, siis oli see väga hea tulemus. 2014. aasta märtsil andis Eesti teatri aastaauhindade žürii Eero Epnerile üle eripreemia.

Kuigi NO99 tegemisi ja teatrijuhte on kümne tegevusaasta jooksul mitmel korral esile tõestatud, siis näitlejate auhinnariivul on hõredam. 2014. aasta seisuga oli Marika Vaarik kuulutatud kahel korral aasta parimaks naisnäitlejaks peaosas (2015. aastal NO99s tehtud rollid tõid talle ka 2016. aasta märtsis kolmanda laureaadi tiitli) ja ühel korral ka kõrvalosas. Mitmete auhindade seas oli Marika Vaarikul ette näidata Valgetähe IV klassi teenetemärk. Ka Ene-Liis Semperi tööd on tunnustatud Valgetähe V klassi teenetemärgiga. 2016. aastal sai Tiit Ojasoo Valgetähe III klassi teenetemärgi. NO99 lavastused „ГЭП ehk Garjatšije estonskije parni“ ja „Ühtne Eesti suurkogu“ on Eesti Teatriliidu aastapreemia toonud Tiit Ojasoole. Kuna tegemist on olnud trupi ühistööna valminud lavastustega, siis teataval määral on need preemiad ka neil lavastustes osalenud näitlejatele.

8.3 Kokkuvõte. Trupp on jagunenud vanadeks ja noorteks

Kui 2014. aasta esimesel poolel oli NO99 vana trupi lagunemise ning Ojasoo-Semperi teatrist koolile suunatud pilgu tõttu õhus isegi küsimus, kas NO99 suudab säilitada oma nägu ja taset, siis kaks aastat hiljem saab nentida, et see õnnestus. NO99 ei lähtu juba valmis kirjutatud materjalidest või kui seda tehakse, siis muudetakse oluliselt algset teksti. Seega võib väita, et selles teatris pole oluline dramaturgiast tulenev näitlejate sooline või vanuseline mitmekesisus. Samas võib ka väita, mida erinevam on näitlejate elukogemus, seda suurema tõenäosusega õnnestuvad trupi ühistööna valmivad lavastused. 2009. aastast on teatri vanimaks näitlejaks olnud Marika Vaarik. Mirtel Pohla ja Marika Vaariku vanusevahe on pea 20 aastat, Gert Raudsep on Vaarikust pea kümme aastat noorem. Ent NO99s pole seni vanus olnud määrav, sest teatri ülesehitamisega alustanud näitlejate vanuseline või töökogemuste vahe ei paistnud lavastustes mitte kuidagi silma. NO99 trupp moodustas ühtse terviku. 2014. aastaks oli olukord muutunud, tekkinud olid nn vanad olijad ja Ojasoo õpilased. Kaks aastat hiljem on see vahe endiselt näha, seda nii NO99st rääkivates ajakirjanduslikes tekstides, arvustustes kui ka saalis istuva publiku silmis.

8.4 NO99 kunstilise juhi-direktori Tiit Ojasoo kommentaar

Siinse töö käigus tehtud intervjuus kinnitas NO99 kunstiline juht-direktor Tiit Ojasoo, et repertuaari koostamisel lähtutakse lipukirjast „Tee seda, mis endale huvitav tundub ja mis ümbritsevaid inimesi kõnetab“. „Sinna juurde tulevad siis veel kümned ja kümned erinevad asjaolud – millist tööd näitlejatele vaja on, millisesse saali tahaks mängima minna. Kui oleme liiga sügavmõtteliseks läinud, siis peab vahelduseks lõbusamalt tegema. Kui midagi on pooleli jäänud, siis kas saaksime uute töödega teema lõpetada jne,“ selgitab Ojasoo, lisades, et aastaid lähtus teater ideest, et kõik trupi näitlejad oleksid võrdselt hõivatud, enamasti isegi nii, et kõik mängiksid alati koos. „Idealis käib mõtlemine mitte selle järgi, et palgaline näitleja oleks mõistlikult koormatud, vaid selle järgi, et näitlejal, kes on end NO99ga sidunud, oleks huvitav ja arendav olla. Sõltuvalt hooajast võib see tähendada viit rolli või ka ainult ühte

rolli.“ Rollide arvu ja mõistlikku koormust Ojasoo omavahel ei seo. Ent kuna prooviperioodiks on tavaliselt kaks kuud, siis jõuab näitleja ühes hooajas osaleda kuni neljas lavastuses. “Aga iseenesestki mõista on suur vahe, kas olla kolmas sõdur vasakult või kanda pisut suuremat vastutust. Balanssi tuleb hoida ületöötamise ja igavuse vahel, balansi hoidmine õnnestub väga harva.“ Külalisnäitlejate kasutamine sõltub NO99s truppi seisukorrast – kui palju neil on tööd olnud/on paralleelselt, keda ja mis põhjustel külaliseks kutsutakse. „Oleme teinud lavastusi, kus ainult külalised mängivadki – siis loomulikult arvutame enne, kui mitu etendust peame andma, et projekt tuleks nulli, ja kas nii palju etendusi saab anda. Enamasti tuleb külalisi kutsuda siis, kui trupist on keegi puudu, kui on vaja spetsiifilist vanust/sugu/oskust/energiat või kui lihtsalt trupil oleks vahelduseks tore kellegagi koos töötada. Trupiga liitumise eelduseks on külalisena mängitud rollid.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Kui koduteatri töögraafik võimaldab, siis on NO99 näitleja oma otsustes ja valikutes Ojasoo kinnitusel vaba. „Kui töö väljaspool tähendab mõnest lavastusest kõrvale jäämist, siis on olukord muidugi keerulisem, kuid ka neid juhuseid on olnud. Põhiline graafikute klappimine ja kompromisside otsimine käib Eesti areneva filmitööstusega, mõnikord peab teater tegema päris valusaid valikuid, et näitlejatele filmitööd võimaldada.“ Teater NO99 ideaalne trupp oleks 12 kuni 13 näitlejat. See võimaldaks teatril töötada nii, et mängukavas oleks vähemalt üks lavastus suurema trupiga, ülejäänud väiksemate koosseisudega. Selline truppi suurus muudaks Ojasoo kinnitusel teatri vähem haavatavaks erinevate ootamatuste ja kunstiliste valikute ees. „Esimese hooga tahan öelda, et sugu ja vanus pole olulised. Mõtlemine, eetika, mängulisus, nälg on olulised. Pisut pragmaatilisemalt: naiste-meeste suhe üks kahele ja enamuses võiksid olla täiskasvanud inimesed. Aeg-ajalt tuleb uusi kolleege ise juurde kasvatada.“ Tiit Ojasoo kinnitusel on siamaani kõik lepingud näitlejatega lõpetatud nende endi soovil. Ühel või teisel põhjusel on koosolemise aeg ümber saanud ja töökohast või palganimelisest näljapajukist ei ole keegi kinni hoidnud. „Üle pole keegi,“ sõnab Ojasoo. „2014. aasta sügisest olukord muutub, trupp on suurem, aga siis ei kipu ka keegi üle jääma, ikka veel on puudu täiskasvanud mehi, kellega Gert Raudsep, Eva Klemets ja Rasmus Kaljujärvi mängida saaksid, Marikale Vaarikule on plaanis partnereid kutsuda, et ta Ema ja Õpetaja kõrval ka Naist saaks mängida. Suurte rollide pakkumisega on nii, et kui teha sellist ansambli või isegi bändi printsipiibist lähtuvat teatrit, siis jäävad nõ suured rollid ära, sest kõik mängivad korraga, kui hakata rõhuma „suurte rollide“ peale, siis peab paratamatult truppi ka

kehvemaid näitlejaid ehk kahuriliha hoidma, seda aga ei tahaks teha.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

9. VAT TEATER. VANIM ERATEATER

9.1 Kuus näitlejat, neist neli lavakunstikoolist

VAT Teater on Eesti vanim kutseline erateater, millele panid aluse 1987. aastal Tallinna Pedagoogikaülikooli näitejuhtimise eriala lõpetanud noored, kellest tänaseni teatriga seotud veel lavastaja Aare Toikka ja teatrijuht Tiina Rebane. Teatri käsutuses on Rahvusraamatukogu 80 vaatajat mahutav Teatrisaal ning 70-kohaline Tornisaal. Etendusi antakse ka Hobuveskis, kus on kohti 125 inimesele. 2014. aastal oli repertuaaris 18 lavastust, millest viis olid uuslavastused. Kokku anti 199 etendust, mida vaatas 20 074 inimest (Teatrielu 2014: 365). Repertuaarivalikus pööratakse tähelepanu noortele ja koolilastele, pakkudes neile kaasaegset dramaturgiat. Samas leiab VATi repertuaarist klassikaliste tekstide tõlgendusi.

Tabel 15. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Katariina Ratasepp, 28 (1986)	EMTA lavakunstikooli XXV lend (2008–2012), Elmo Nüganen	2 (2012)	7	-
Katariina Unt, 43 (1971)	EMTA lavakunstikooli XVI lend (1990–1994), Ingo Normet	7 (2007)	4	Voldemar Panso nim preemia (1993); Ants Lauteri nim auhind (2002); Helmi Tohvelmani nim auhind (2010); Eesti teatri aastaauhind naispeaosatäitjale (2011); festivali Monomaffia peaaauhind (2011); Eesti teatri aastaauhind naiskõrvalosatäitjale (2015)

Tabel 16. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Ago Soots, 30 (1984)	EMTA lavakunstikooli XXIII lend (2004–2008), Ingo Normet	6 (2008)	9	Voldemar Panso nim preemia (2007)
Meelis Põdersoo, 30 (1984)	EMTA lavakunstikooli XXIII lend (2004–2008), Ingo Normet	6 (2008)	8	-
Tanel Saar, 40 (1974)	Tallinna Ülikool näitejuhtimise eriala, 1997	17 (1997)	9	Teatrfestival "Banaanikala", näitlejapreemia (2005)
Margo Teder, 41 (1973)	Tallinna Ülikool näitejuhtimise eriala, 1997	17 (1997)	7	Teatrfestival "Banaanikala", näitlejapreemia (2005)

Tabelitest 15 ja 16 on näha, et 2014. aasta aprillis kuulus teatri koosseisu kaks naisnäitlejat ja neli meesnäitlejat. Vanim ja staažikam oli Katariina Unt, kes 2014. aastal sai 43-aastaseks. Uusim tulija oli kaks aastat varem teatriga ühinenud Katariina Ratasepp. VATi näitleja keskmine vanus oli 35,3, naistel oli see 35,5 ja meestel 35,2.

Teatrijuht Tiina Rebane ja kunstiline juht Aare Toikka on lõpetanud Tallinna Ülikooli näitejuhtimise eriala ning üheski teises teatris pole nad töötanud. Tallinna Ülikooli vilistlased on ka Tanel Saar ja Margo Teder, kes kohe pärast lõpetamist liitusid teatriga. Kõik teised 2014. aastal truppi kuulunud näitlejad on hariduse saanud EMTA lavakunstikoolist. Kõige rohkem, täpsemalt kolm näitlejat on õppinud Ingo Normeti käe all (Unt, Soots ja Põdersoo). Ratasepp on aga Nüganeni õpilane. Nii Ratasepp, Soots kui ka Põdersoo sõlmisid teatriga lepingu ülikooli lõpetamise aastal. Mõnes teises teatris palgalise näitlejana töötamise kogemus on ainult Katariina Undil, aastatel 1994–2001 töötas ta Tallinna Linnateatris ning kuus aastat enne VATiga liitumist oli ta vabakutseline.

2014. aasta lõpus lahkus VAT Teatrist Katariina Ratasepp, kaks aastat hiljem pole palgalise näitlejana teatriga seotud ka Katariina Unt. Uusi näitlejaid pole teatrisse palgatud, seega oli 2016. aasta aprillis VAT Teatris palgal vaid neli näitlejat ning kõik nad on mehed, kelle vanus jääb alla 45.eluaasta.

9.2 Suure hõivatusega trupp

Vaadeldaval perioodil oli Rahvusraamatukogu mittestandardsetes teatrisaalides etendusi andva teatri repertuaaris 15 lavastust, neist kaks monolavastused („Nisa“, kus mängis Katariina Unt, ja „Pop, mida sooviksin jagada“, kus mängis Tanel Saar). Suurima näitlejaarvuga lavastuses mängis viis oma teatri näitlejat, seega peaaegu kogu tupp. Kõige rohkem oli hõivatud oli Tanel Saar, kes mängis üheksas lavastuses. Katariina Unti nägi neljas tükis ja neis kõigis oli tal kandev roll. Repertuaaris oli näitleja Margo Tederi kaks lavastatust (*vt lisad 2, tabel 26.8*). VATi lavastustes tegi kaasa 14 külalist (sh kolm muusikut). Tuntud vabakutselistest mängis näiteks „Masohhisti pihtimuses“ peaosas Raivo E. Tamm, Raivo Trassil oli lavastuses „Karin ja Pearu“ Katariina Undi kõrval kandev roll. Lisaks tegid kaasa Kristiina Hortensia Port („Netis sündinud“), Liis Haab („Pop, mida sa sooviksid jagada“),

Lauri Saatpalu („Kirjaklambritest vöö“), aga ka Vanemuise näitleja Martin Kõiv („Netis sündinud“).

2014. aasta loomingu eest tunnustas Eesti Teatriliidu sõnalavastuste aastaauhindade žürii Eesti Draamateatri näitleja Ivo Uukkivi rolli VATi lavastuses „Brand“ (esietendus 16.09.2014), ta oli nomineeritud meespeaosatäitja auhinnale. Samas lavastuses tehtud roll tõi Katariina Undile naiskõrvalosatäitja auhinna nominatsiooni. Varasemalt on Katariina Unt ühe korra kuulutatud parimaks naisnäitlejaks, lisaks on tal ette näidata Voldemar Panso, Ants Lauteri ja Helmi Tohvelmani nimelised auhinnad.

9.3 Kokkuvõte. Oht muutuda projektiteatriks

Kuigi VATil on püsiv trupp, alaline mängupaik ning teater saab tegevustoetust riigilt, on teda siiski vale võrrelda riigi osalusega teatritega. Erateatri mahud ja võimalused on lihtsalt mitmeid kordi väiksemad. Kuna erateatri koosseisuliste näitlejate arv on väike, siis ei saagi oodata, et esindatud oleks igas vanuserühmas näitlejaid. VAT teatri trupi näitlejate vanus jäi 2014. aastal 28. ja 43. eluaasta vahele, seega oli tegemist pigem noore trupiga, mis lähenes keskeale (sest kuuest näitlejast kolm olid 40+).

Repertuaariteater on alalise näitetrupi ja esinemiskohaga teater, mis hoiab mängukavas korraga suurt hulka lavastusi ning valmistab samaaegselt uusi ette (Eesti Entsüklopeedia). Viimasel kahel aastal toimunud arengud tekitavad küsimuse, kas VAT Teater suudab jätkata repertuaariteatrina. Kuue näitlejaga ja külaliste kaasabil oli võimalik elus hoida mitut lavastust, mida mängiti piisava sagedusega. Kui põhitrupi moodustavadki neli näitlejat, siis paratamatult kasvab külaliste osakaal. See aga tähendab, et teater pole mängukava koostamisel enam nii paindlik, sest sõltub rollilepingutega näitlejate ajakavast. Kõik see omakorda võib tähendada teatri kunstilise taseme kukkumist ning ka repertuaari vaesumist. Kui kaob riigipoolne rahaline toetus ja VAT peab konkureerima Eesti Kultuurkapitali toetustele, siis üsna pea muutub ta repertuaariteatrist projektiteatriks.

Teatri kunstiline juht Aare Toikka on veendunud, et teatritrupi loomulik eluiga on seitse aastat. „Kuigi VAT saab institutsioonina 25-aastaseks, on selle aja sees olnud mitu truppi. Trupi loomulik surm on nagu iga surm, äärmiselt kurvastav ja võimas kogemus. Ma olen olnud ka sünni juures. See, et inimesed saavad kokku ja hakkavad midagi tegema, ei

tähenda, et trupp on sündinud. (Sibrits 2012.)“ Seega tuleb loota, et 2014. aasta oli viimane aasta VATi vana trupi elus, mis aga ei tähenda teatri vaigse hääbumise algust.

9.4 VAT Teatri juhtide kommentaar

Teatrijuhtide seas läbi viidud küsituses arvasid VAT Teatri kunstiline juht, lavastaja Aare Toikka ning teatrijuht Tiina Rebane, et kõige olulisem on trupi sünergia, eriti ansambliteatris nagu seda on VAT. „Mõistlik verevahetus tuleb aeg-ajalt kasuks, eeldusel, et tuumik on elujõuline. Koostöö eri põlvkondade vahel on meie praktikas olnud alati rikastav. Täna ei ole VAT Teatri trupis näitlejaid liiga palju. Puudu on küll. Kui mõnda näitlejat on tarvis trupile lisaks kaasata, lepime kokku ja kaasame näitleja rollilepinguga.“ Toikka-Rebane väidavad, et kui lavastaja soovib teha lavastust, milleks on vaja eri põlvkondi laval, siis koostatakse vajaduspõhiselt ka selline trupp. VAT Teater lähtub repertuaari koostamisel põhikirjast, arengukavast ja kunstilistest plaanidest. Repertuaari koostab kunstiline juht loomingulises koostöös trupiga. „Trupp on muidugi väärtus, sest VAT on ansambliteater. VATi trupp on väike ja alakoormust ette ei tule. Aga kunstiline juht ei lähtu oma näitlejate peale mõeldes mitte statistiliselt sobivast töökoormusest, vaid mõtleb, kuidas kunsti oma näitlejais parimal viisil välja tuua. Teatritegu pole siiski üks-ühele tükitöö,“ selgitavad juhid. Toikka ja Rebane nendivad, et koormus sõltub repertuaariplaanidest – on perioode, kus mõnel näitlejal on rohkem tööd ja teisel vähem. Siis tuleb arvestada, et pärast tihedamat perioodi oleks rohkem koormatud näitlejal vähem intensiivne aeg. Kuna VATi trupp on väike, siis teevad teatri lavastustes tihtipeale kaasa külalishäälseid. Enamasti on see lavastaja tahe ja lavastaja leiab teatrijuhtidega kokkuleppe. Iga juhtum on erinev, kuid olulised on kunstilised eesmärgid. Väljaspool koduteatrit tehtavad tööd tuleb teatrijuhiga kooskõlastada, sest näitleja tegevus väljaspool teatrit ei tohi segada koduteatri põhitegevust. Samas nenditakse, et praktikas on pea alati võimalikud mõistlikud kokkulepped asjast huvitatud poolte vahel. (Sibrits-Bondarenko 2014)

10. VON KRAHLI TEATER. TÄIELIKULT UUENENUD

10.1 Ühe lennu vilistlaste teater

Von Krahli teatri alguseks saab pidada 1992. aastat, mil VAT Teatrist eemaldunud Peeter Jalakas ja tema toonane trupp Ruto Killakund alustas tegevust projektiteatrina Tallinna vanalinnas Rataskaevu tänaval. 2014. aastal on Von Krahli kasutuses 135 inimest mahutav teatrisaal, proovisaal 38 kohaga. Etendusi anti ka Noblessneri Jahtklubis, kus kohti oli 200 vaatajele. 2014. aastal oli Von Krahli repertuaaris kokku 11 lavastust, millest 6 esietendusid samal aastal. Kokku anti 118 etendust, mida vaatas 11 004 inimest (Teatrielu 2014: 365).

Tabel 17. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Liis Lindmaa, 26 (1988)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lend (2007–2011)	2 (2012)	4	-
Ragne Veensalu, 28 (1986)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lend (2007–2011)	2 (2012)	5	-
Loore Martma, 29 (1985)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lend (2007–2011), lavastaja õppesuund	2 (2012)	2	-

Tabel 18. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aastal (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus / olulised preemiad
Ivo Reinok, 26 (1988)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lend (2007–2011)	2 (2012)	5	-
Ott Kartau, 26 (1988)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lend (2007–2011)	2 (2012)	6	-
Kait Kall, 27 (1987)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lend (2007–2011)	1 (2013)	5	-
Tõnis Niinemets, 27 (1987)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lend (2007–2011)	2 (2012)	4	-
Jim Ashilevi, 30 (1984)	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lend (2007–2011)	1 (2013)	1	Kristallkingakese auhind (2013)

Von Krahli teatri püsitrupi kuulus 2014. aastal seitse näitlejat, nagu tabelid 17 ja 18 kinnitavad, olid kõik näitlejad TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lennu lõpetajad. Kõik näitlejad on vanuses 26–30 aastat. Seega erineb Von Krahli teater kõikidest uuringus osalevatest teatritest. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia VIII lennu lõpetajaid on nimetatud ka Krahli kursuseks, sest teater tegi noortega õpingute ajal tihedalt koostööd, õppejõududeks olid

Juhan Ulfsak ja Peeter Jalakas. Kusjuures Ulfsak ise on õppinud Viljandi kultuuriakadeemias teatrikunsti (lõpetas 1995), Jalakas on aga Tallinna Ülikooli vilistlane, tema lõpetas Tallinna Pedagoogilise Instituudi näitejuhtimise eriala 1987. aastal.

Noored näitlejad moodustavad nn teise püsitrupi. Esimene püsitrupp võeti palgale 1998. aastal. Kui teatri asutaja ja omanik Peeter Jalakas oli ka 2014. aastal Krahli juhiks siis esimestest tuumiktrupist polnud koosseisuliste näitelajatena enam kedagi alles, sest 2008. aastal võeti aastaks aeg maha ning pärast seda endine olukord enam ei taastunud. 1998. aastal Krahliga liitunud Juhan Ulfsak tunnistas 2012. aastal antud intervjuus, vaatamata sellele, et ta pole Krahli palgal ning tehniliselt on ta vabakutseline näitleja, peab ta end ikkagi Krahli teatri näitlejaks (Sibrits 2012). 2015. aasta septembris kinnitas Ulfsak, et tema suhtumine Krahli kui koduteatrisse pole muutunud. „Ma pole siin palgal, aga olen kunstinõukogus või kuidas iganes seda nimetatakse. Ma mängin Krahli lavastuses jne, olen selle maja jaoks olemas. Kui ma siin ka kümme aastat mitte midagi ei teeks, siis ikkagi jääks see mu koduteatriks. Mulle endale on see minu identiteet ja põhjus, miks ma üldse veel teatriga tegelen. Minu pere, kust ma pärit olen. (Sibrits 2015)“ Nii nagu Ulfsaki nime tagant leiab viite Krahlile, nii leiab selle ka teiste nn vana bändi näitlejate nime tagant. Vana Krahli koosseisu moodustasid Juhan Ulfsak, Erki Laur, Tiina Tauraite, Taavi Eelmaa, Riina Maidre, Riina Vahtrik, Mari Abel. Kõik peale Ulfsaki on lõpetanud EMTA lavakunstikooli – Eelmaa XVII, Laur, Tauraite ja Vahtrik XVIII ning Maidre ja Aibel XXI lennu.

2014. aasta suvel lõppes palgeline töösuhe Loore Martma ja Ivo Reinokiga. 2015. aasta sügishooajal pani ameti maha Peeter Jalakas ning Krahli uueks kunstiliseks juhiks sai Mart Koldits.

10.2 Vana trupp osaleb uue trupi lavastustes

Vana trupp on Krahliga tugevalt seotud. Kaheksast vaadeldaval perioodil repertuaaris olnud lavastusest oli kaks Juhan Ulfsaki lavastatud, kõikides lavastustes tegid kaasa ka teatris mitte enam koosseisulised Krahli inimesed (vt lisa 2, tabel 26.9). Ainus lavastus, kus ei mänginud ainsatki koosseisulist või ka endist näitlejat, oli videokunstnik Emer Värgi „Eksperiment“, mille esitajaks oligi kunstnik ise. Ka Von Kahli teatri näitlejate koormusi arvestades tuleb

arvestada, et sageli ja ka vaadeldaval perioodil on lavastused sündinud trupi ühistööna, mida suunasid lavastajad.

Külalisinäitlejad mängisid Vene Teatriga koostöös valminud lavastuses „(Kõige) lihtsam viis suitsetamisest loobuda“, mille lavastas Ivan Strelkin ning kus lisaks Loore Martmale ja Mart Kolditsale osalesid Sergei Furmanjuk, Dmitri Kosjakov, Alina Karmazina, Roman Maksimuk, Leonid Ševtsov, Marina Malova, Jekaterina Novosjolova.

Eesti Teatriliidu aastaauhindade sõnalavastuste žürii ei tõstnud esile mitte ühtegi 2014. aastal Von Krahlis teatris tehtud näitleja- või lavastajatööd. Krahlis uue trupi näitlejatest on ainult Jim Ashilevil ette näidata oluline teatriauhind, ta sai 2013. aastal Kristallkingakese auhinna (vt *tabel 18*). Kui vaadata Krahlis vana truppi, siis Taavi Eelmaal on ette näidata Ants Lauteri nimeline auhind ja Eesti teatri aastaauhinna parima meeskõrvalosa laureaadi tiitel. Lauteri preemiaga on pärjatud ka Liina Vahtrik ja Tiina Tauraite, viimane on saanud kahel korral ka parima naiskõrvalosa laureaadi tiitli. Erki Lauri ja Juhan Ulfsaki rollid on toonud neile aastaauhindade parima meespeaosatäitja auhinna. Ulfsaki tööd on tunnustatud Helmi Tohvelmani nimelise auhinnaga. Von Krahlis lavastus „Gilgameš ehk igaviku nupp“, kus mängis Krahlis vana trupp täies koosseisus ning mille lavastajaks oli Peeter Jalakas, kuulutati 2012. aastal Eesti teatriauhindade jagamisel aasta lavastuseks. Peeter Jalaka tööd on saanud Eesti Kultuurkapitali aastapremia ning 2015. aastal andis Eesti Vabariigi president Peeter Jalakale Valgetähe IV klassi teenetemärgi.

10.3 Kokkuvõte. Vara on teha suuri järeldusi

2014. aastal oli uus trupp Von Krahlis töötanud koosseisulistena vaid kaks aastat, seega on liiga ennatlik teha suuri järeldusi. Siiski võib oletada, et kui „vanu“ poleks noorte kõrval, siis kunstilises mõttes oleks teatri jätkusuutlikkus ohus olnud. Kuigi Von Krahl vastab repertuaariteatri tingimustele, siis ennekõike on tegemist autoriteatriga, sest lavastused valmivad trupi ühistööna ja siin pole vahet, kas näitlejaid aitab lavastaja või nad peavad üksi hakkama saama. Loominguliselt põnevamate lavastuste sünnile tuleb kasuks võimalikult erinevatest, kuid siiski ühiseid väärtusi hindavatest isiksustest koosnev trupp.

Von Krahli teater on heaks näiteks, kuidas vanad ehk kogenumad näitlejad ja üheeaalsetest kursusekaaslastest uus trupp teineteist täiendavad. Samas on Von Krahl ka halvaks näiteks: noortele ruumi tegemiseks pidid vanad, kelle vanus oli siin ja sealpool 40. eluaasta piiri, teatriga töölepingu katkestama.

10.4 Von Krahli asutaja ja juhi Peeter Jalaka kommentaar

Von Krahli teatri asutaja ja loomingulise juhi Peeter Jalaka arvates peaks Von Krahli teatri suguses trupis olema palgal kuus näitlejat, nii tagataks tasakaal publikuarvu, eelarve ja repertuaari vahel. „Kuid otse loomulikult ei saa me piirduda ainult palgalise trupiga. Enamasti peame kaasama rollidesse külalishäädlejaid ja ka eelmise trupi liikmeid. Ideaalne oleks 10 pühikohaga näitlejat trupis, kuid siin tulevad ette meie rahalised võimalused. Selline ideaal annaks näitlejatele veel rohkem aega süveneda oma töösse, pidada rohkem loomingulisi pause ja seeläbi omandada uusi oskusi ja teadmisi. Teater ise saaks kergema vaevaga organiseerida lavastusprotsesse, kuna leitud lisarahastus läheks külalishäädlejate asemel produktsioonile,“ selgitas teatrijuhtide seas läbi viidud küsitluses Peeter Jalakas, kelle arvates tähendab hea trupp lahutamatu mõttekaaslast. Kuna omavahel vabalt suhtlevad mõttekaaslased on tavaliselt ka samas vanuses, siis paratamatult on hästi toimiv koosseis ka samas vanusegrupis. „Soolisi eristusi siin ei teeks. Meie noorem trupp on lihtsalt noorem, me ei otsi sinna juurde näitlejaid vanusest või soost tulenevalt, vaid kutsume vajadusel rollidesse eelmise trupi liikmeid või külalishäädlejaid teistest teatritest. Lähtume ikka ühe kindla lavastuse vajadustest ja selle lavastaja ootustest. Eelmise trupi periood Von Krahlis sai ühel hetkel otsa, nii lõppesid ka lepingud. Täna tegutseb teatris järgmine trupp. Osad selle trupi liikmed on lahkunud ka omal soovil, osad tulenevalt asjaolust, et kõik lihtsalt ei mahu praeguse riikliku rahastuse vihmavarju alla.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Peeter Jalakas kinnitusele lähtub Von Krahli teater repertuaari valikus Von Krahli kreedost ja senisest tööst teatrikeelele. „See on paljuski muidugi tunnetuslik ja põhimõtted muutuvad tulenevalt sellest, mis on meie jaoks ühel ajamomendil oluline ja väärib käsitlemist. Alati peab jääma paindlikkus ja võimekus kiirelt muutuda, kui ümbritsevad olud selle vajadusest märku annavad. Kui Von Krahl ei oleks võimeline iseendale oma seisakuid tunnistama ja seeläbi ka midagi uut ette võtma, kaoks meie majas teatritegemise mõte päris

kiiresti.“ Palgalistele näitlejatele mõistliku koormuse pakkumine on Jalaka sõnul oluline. „Oluline on näitlejat mitte üle koormata viisil, mis hakkab piirama tema loomingulist vabadust ja tahet teatrikunsti teha. See ei ole alati lihtne. Numbritel repertuaarikaardi taga on omad nõudmised publikuarvule ja etenduste hulgale ühes hooajas. Et jätta selle juures alles näitleja võimalus teha ka iseseisvalt tööd, õppida ja areneda väljaspool konkreetset lavastust, see on keeruline malet meenutav mäng. Kuid ükskõik milline repertuaar peab jätma vaba ruumi näitleja isiklikuks arenguks ja nõ järelmõtlemiseks. Muidu hakkab töö meenutama automatiseeritud konveierliini.“ Krahl lähtub printsipiist neli uuslavastust hooajas, mis teeb kokku 80–90 etendust ühele näitlejale ja seda peetakse Krahli teatris palgalise näitleja mõistlikuks koormuseks. Uuslavastustele lisanduvad lavastused eelmistest hooaegadest, näitlejate ja lavastajate eksperimendid, tööd eriprojektidega. Külalishäitlejate kasutamist määrab eelkõige lavastuse eelarve. Kui Krahli näitleja soovib teha tööd väljaspool koduteatrit, siis tuleb tal see samm kooskõlastada teatrijuhiga. „Kui see ei sega otseselt näitlejad tööd Von Krahlis, ei tee me sellele ka takistusi.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

11. THEATRUM. ÜHE PEREKONNA KESKNE TEATER

11.1 Humanitaarinstituudist välja kasvanud teater

2005. aastal asutatud Theatrum jätkab 1994. aastal Eesti Humanitaarinstituudi teatriõppetooli üliõpilaste ja õppejõude ning Vanalinna hariduskollegiumi teatriprogrammis osalejate asutatud mittetulundusühingu Studio Theatrum tegevust. 2014. aastal oli Theatrumil repertuaaris üheksa lavastust, millest kuus olid uuslavastused. Kokku anti 73 etendust, mida vaatas 5266 inimest. Tallinna vanalinnas asuva teatri kasutuses on Theatrumi 120-kohaline saal, lisaks mängitakse Püha Katariina kirikus, kus on kohti 130, Esna mõisas ja Kloostri Aidas. Kaks viimati mainitud mängupaika mahutavad 80 vaatajat (Teatrielu 2014: 354–357).

Tabel 19. Koosseisulised naisnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Naisnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus/ olulised preemiad
Laura Peterson, 31 (1983)	EMTA lavakunstkooli XXII lend (2002–2006), Prit Pedajas	3 (2009)	1	Kristallkingakese auhind, 2008
Maria Peterson, 37 (1977)		9 (2005)	2	-
Eva Eensaar, 37 (1977)	Eesti Humanitaarinstituudi teatriõpe näitlejameisterlikkuse eriala, 1997	9 (2005)	1	-
Anneli Tuulik, 41 (1973)	Eesti Humanitaarinstituut, magistrikraad näitlejameisterlikkuses, 1997	9 (2005)	2	-
Helvin Kaljula, 42 (1972)	Eesti Humanitaarinstituudi teatriõpe näitlejameisterlikkuse eriala, 1997	9 (2005)	1	-
Mare Peterson, 60 (1954)	EMTA lavakunstkooli X lend (1978–1982), Arne Üksküla	9 (2005)	1	-

Tabel 20. Koosseisulised meesnäitlejad 2014. aasta aprillis (Sibrits-Bondarenko 2016c)

Meesnäitleja nimi, vanus, sünniaasta	Kool, õppimise aeg/lõpetamise aasta, juhendaja	Staaž, tööle asumise aasta	Lavastuste arv	Tunnustus/ olulised preemiad
Ott Aardam, 34 (1980)	EMTA lavakunstkooli XX lend (1998–2002), Elmo Nüganen	4 (2008)	2	Eesti Teatriliidu muusika-, balleti- ja tantsulavastuse eriauhind (2013); Balti teatريفestival, parim lavastus (2008)
Tarmo Song, 37 (1977)		9 (2005)	2	-
Marius Peterson, 41 (1973)	Eesti Humanitaarinstituudi teatriõpe näitlejameisterlikkuse eriala, 1997	9 (2005)	1	-
Andri Luup, 42 (1972)	Eesti Humanitaarinstituudi teatriõpe näitlejameisterlikkuse eriala, 1997	9 (2005)	2	-

Lembit Peterson, 61 (1953)	EMTA lavakunstkooli VII lend (1972–1976), Voldemar Panso	9 (2005)	1	Ants Lauteri nimeline preemia (1986); Eesti Vabariigi kultuuripreemia (1998); Beata Angelico auhind, Rooma (2000); Valgetähe IV klassi teenetemärk (2001); Eesti teatri aastaauhind meespeaosatäitjale (2002); Eesti teatri aastaauhind lavastajale (2003; 2009); Riigivapi IV klassi teenetemärk (2006); Aasta isa (2007); Priit Põldroosi nim auhind (2009); Chevalier dans l'Ordre des Arts et des Lettres (2011)
-------------------------------	---	----------	---	---

Theatrum on vaadeldavate teatrite seas erandlik mitmel põhjusel. Esiteks on tegemist kõige noorema erateatriga, mis saab kultuuriministeriumi kaudu toetust ning millel on püsiv trupp. Teiseks on tegemist Eesti Humanitaarinstituudist välja kasvanud etendusasutusega. Kolmandaks moodustab teatri tuumiku üks perekond – Mare ja Lembit Peterson on abikaasad, kelle lapsed on Marius Peterson, Laura Peterson ja Maria Peterson. Laura Peterson on abielus Ott Aardamiga ja Maria Peterson on abielus Andri Luubiga.

Theatrumi näitlejast viis on saanud hariduse Eesti Humanitaarinstituudis. EMTA lavakunstkooli on lõpetanud neli Theatrumi näitlejat, Lembit Peterson on õppinud lavakunstkooli asutaja Voldemar Panso käe all. Enne Theatrumi loomist töötas Lembit Peterson Tallinna Linnateatris (1976–1979; 1985–1988), Ugalas (1979–1982) ja Eesti Draamateatris (1988–1990). Lisaks on ta olnud õppejõud lavakunstkoolis (1982–1986), Viljandi Kultuurkolledžis (1990–1992) ja Eesti Humanitaarinstituudis (1992–2003) ning alates 2004. aastast Vanalinna Hariduskollegiumi teatriprogrammi juht. Mare Peterson on olnud Tallinna Linnateatri näitleja (1982–1988). Laura Peterson töötas kaks aastat Vanemuises (2006–2008), Ott Aardamil on töökogemus Ugala teatrist, kus ta töötas näitlejana 2002–2008.

Theatrumis oli 2014. aasta kevadel tööl üksteist koosseisulist näitlejat, kuid mis ajast keegi on teatriga ametlikult ehk siis töölepinguga seotud, on keeruline tuvastada. Sest teatri loomisele on paljud tänased töötajad juba enne lepingu sõlmist õhinapõhiselt öla alla pannud. Näiteks Marius Peterson jääb töölepingu alguse kohta vastuse andmisega jänni. „Raske on öelda täpset päeva, millal ma „asusin tööle“. Ja siis ka kellena? Sest meil ei olnud kaua mingit töötasu või see oli sümboolne... Ja siis ka pikka aega oli see kõige eest – alates tegevjuhi tööst kuni näitleja, lavaehitaja, kujundusgraafiku, muusikalise kujundaja jne eest kokku,“ selgitab Marius Peterson (Sibrits-Bondarenko 2016b). Lisaks näitlemisele tegelevadki näitlejad erinevate teatriöödega, näiteks näitleja Tarmo Songi ampluaasse kuuluvad teatri tehniliste küsimuste lahendamine, Helvin Kaljula on lisaks ka valgustaja ja lavameister.

Algusest peale pole Thatrumiga seotud olnud vaid Laura Peterson ning Ott Aardam, kõikide teiste koostöö jääb juba Studio Theatrumi algusaegadesse.

Vaadeldaval ajal mängukavas olnud lavastustest kahes ei mänginud ainsatki Theatrumi koosseisulist näitlejat. „Tunneteturg“ oli Vanalinna Hariduskolleegiumi teatriõppe lavakava ning lavastuses „Rebaste õhtu“ mängisid sama kooli vilistlased. Külalishäälsetena mängisid Theatrumi lavastustes Aleksander Eelmaa („Kokteiliõhtu“), Liina Olmaru („Pruuniks“) ja Anna Ehrenberg („Pruuniks“).

2014. aasta loomingu eest nomineeriti Eesti Teatriliidu aastaauhindade žürii poolt lavastajaauhinna preemiale Theatrumis 25. oktoobril esietendunud Lembit Petersoni lavastus „Joobunud“. Naispeosa nominatsiooniga tunnustati Garmen Taborit Theatrumi lavastuses „Hääled“ (esietendus 01.08.2014). Tarmo Song pälvis lavastuses „Joobunud“ tehtud osatäitmise eest meeskõrvalosa nominatsiooni ning Liina Olmaru samas lavastuses tehtud rolli eest naiskõrvalosa nominatsiooni. Aasta lavastaja lauraadiks Lembit Petersoni 2015. aasta märtsis ei kuulutatud, see-eest „Joobunud“ kuulutati aasta lavastuseks. Lembit Peterson ongi kõige enam pärjatud Theatrumi näitleja (*vt tabel 20*), ta on saanud Eestist Riigivapi IV klassi teenetemärgi ning Valgetähe IV klassi teenetemärgi.

11.2 Kokkuvõte. Püsivuse taga on perekond

Võrreldes teiste siinses uurimistöös osalevate erateatritega on Theatrumi trupp kõige suurem ja ka püsivam. Theatrumi algusaastest pole teatris suuri muudatusi toimunud. Ka 2014. aasta oli Theatrumil stabiilne, eriliseks muutis selle teatriauhindade saak, mis näitab tegelikult selle teatri tugevust ja elujõudu. Kuna selles teatris on olulised tugevad perekondlikud sidemed, ei mõjuta näitlejate liikumine truppi – 2014. aasta 1. augustist on Ott Aardam Ugalas, kuid vaatamata Viljandisse kolimisele jäi ta loominguks seotuks ka Theatrumiga. Samas tuleb mõnda, et tema tähelepanu on nüüd suunatud Ugalale. Ent nii kaua, kui Theatrumiga on seotud Lembit ja Marius Peterson, ei muutu selles teatris midagi, seda nii heas kui ka halvas tähenduses.

11.3 Theatrumi asutaja ja loomingulise juhi Lembit Petersoni kommentaar

Teatri asutaja ja lavastaja-näitleja Lembit Peterson selgitab teatrijuhtide seas tehtud küsitluses, et Theatrum lähtub repertuaari koostamisel teatri asutamisel seatud eesmärkidest, milleks on trupi jaoks oluliste teemade olemasolu lavastatavates materjalides, uute tunnetusteede võimalused, trupi püsikoosseisust (kas on olemas sobilikud näitlejad ühe või teise materjali lavale toomiseks) ja materiaalistest võimalustest. Trupile koormuse pakkumine on Petersoni kinnitusel tähtis argument. Samas lisab Peterson, et näitleja koormust ei saa arvestada ainult mängitud rollide hulga järgi. „Kuid arvan, et aastas oleks näitlejale mõistlik koormus kolm rolli. Siis on lootust rääkida rolliloomest võimalustest ja jõuvarude taastamisest. Mõistagi on näitlejate võimed ja vajadused erinevad.“ Theatrumi-tüüpi teatri trupi suuruseks võiks Petersoni arvates maksimaalselt olla 12 inimest. „Kõik oleneb teatrist ja tema eesmärkidest. Arvan, et tuumik ei pea olema väga suur, kui teatri ümber on inimesi, keda saab alati kaasata ja kes tahaksid just selle teatri loomingulises protsessis osaleda. Ideaalset truppi ei ole olemas, sest muidu poleks see enam ideaal... Oleks hea, kui trupis oleks kõikide eluigade esindajad. Mehi peaks olema 2/3. Täna on võib-olla trupist puudu 70-aastased ja üle selle näitlejaid, tegelikult on kõik põlvkonnad esindatud. Noori tuleb peale väga palju ja on oht, et nad ei saa piisavalt arendavaid ülesandeid. Näitleja kasvab klassikalise ja väärtusliku kaasaegse dramaturgia peal, samuti kokkumängus vanemate kolleegidega.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Külalisenäitlejaid saab Theatrumis lavastav lavastaja kasutada siis, kui trupis vajalikud näitlejad puuduvad. „Aga ka siis, kui külalisenäitlejad tulevad omapoolsete pakkumistega meie teatris töötada ja neile tundub, et see materjal oleks sobilik just meie teatri kliimas elama panna. Sest mitte igas teatris ei hakka kõlama kõik teemad, mida hing teinekord väljendada igatseb.“ Theatrumi näitleja peab väljaspool koduteatrit tehtavad tööd Petersoni sõnul kooskõlastama eelkõige südametunnistusega. „Ja siis ka loomulikult vaatama, kas koduteatri ülesanded võimaldavad tal praktiliselt pakkumist vastu võtta.“ (Sibrits-Bondarenko 2014).

KOKKUVÕTE

Eesti Näitlejate Liitu kuulub 506 näitlejat. 2014. aasta aprilli seisuga töötas kümnes uuringus osalevas sõnateatris kokku 180 palgalist näitlejat, neist 101 olid mehed ja 79 olid naised. Teatrijuhid väitsid, et ideaalne sooline suhe on 2/3, realses on 5/9 mehi, see tähendab, et ollakse lähemal ühiskondlikule soolisele jaotusele. 37 koosseisulise näitlejaga oli suurim trupp Eesti Draamateatris, millele järgnes 34 näitlejaga Tallinna Linnateater.

Uuringu tegemise ajal töötas vanim näitleja Vanemuises – Herta Elviste (12.06.1923–29.10.2015) sai 2014. aasta suvel 91-aastaseks. Kõige rohkem üle 75 aasta vanuseid näitlejaid oli palgal Eesti Draamateatris – Ita Ever sai 2014. aastal 83-aastaseks, Ester Pajusoo tähistas 2014. aastal 80 aasta juubelit ja Tõnu Aaval täitus 75. eluaasta. Ka Ugalas töötas 2014. aastal mitu eakat näitlejat, vanim oli tollal 75-aastane Peeter Jürgens, temast aasta noorem oli Arvo Raimo (13.12.1940–14.10.2015) ning Luule Komissarov tähistas 2014. aasta augustis 72. sünnipäeva. Kui siia nimekirja lisada veel 74-aastane Vanemuise näitleja Raivo Adlas, siis on ära nimetatud kõik 2014. aasta aprillis eesti teatrites palgal olnud 70. eluaasta piiri ületanud näitlejad. Kokku on eakaid näitlejaid vaadeldavates teatrites kaheksa (vt tabel 22). Osad eakad näitlejad on teatritele eelkõige vajalikud sümbolse kapitalina, näiteks Herta Elviste oli juba aastaid erialaselt tagasi tõmbunud, viimase rolli tegi ta 2009. aastal. Ester Pajusoo oli 2014. aastal küll teiselt aktiivne, kuid tema kehastata olid Eesti Draamateatris pigem väiksed kõrvalosad. Samas oli eakate seas ka näitlejaid, kelle najale ehitatakse lavastused ja ka teatri repertuaari. Sellisteks näitlejateks on Ita Ever Eesti Draamateatrist ja Luule Komissarov Ugalast.

Näitlejatele kohase rakenduse leidmise küsimus pole seotud ainult vanusega, sest ka noorte seas leiab alakoormatud koosseisulisi, ent siiski probleem teravneb 60+ vanuses. Sellesse ikka jõudnud näitlejad satuvad sundseisu, sest teatris lahkumisega riskivad nad jääda töötuks, kuid koduteatris pakutavad rollid neid töises plaanis ei huvita. Kahjuks on siin heaks näiteks 2014. aastal 66. sünnipäeva tähistanud Helene Vannari ja ka 62-aastane Kalju Orro

Tallinna Linnateatrist. Teatrimälu ja kogemuste tõttu on just eakad näitlejad noortele vajalikud eeskujud ning seega ka teatris asendamatud.

Tabel 22 kinnitab, et vaadeldaval perioodil oli kõige rohkem näitlejaid vanuses 31–40, neid oli 56. Kuni 30-aastaseid näitlejaid oli 44. Uuringus osalevates teatrites töötas kokku 180 näitlejat, kellest 100 olid kuni 40-aastased.

Ei ole võimalik välja tuua ühest ja ainsat põhust, miks kuni 40-aastaste rühm moodustab palgalistest 55,5%. Ühe põhjusena võib näha seda, et igal kevadel lõpetab teatrikooli 11–19 näitlejat. Kuna Eesti teatriõpe toimib meistri-õpipoisi põhimõtteid järgides, siis pakuvad kursust juhendanud teatrijuhid oma õpilastele teatris tööd. 2014. aastal sellesse vanuserühma kuulunud näitlejad olid teatrikooli lõpetanud peale 1996. aastat. Seega on nad tööle asunud Eesti taasiseseisvumise järel teatreid tabanud (majandusliku) kriisi lõpus ning sellele järgnenud teatriuenduse lainel. Täna keskea ületanud näitlejate vähesuse põhjus võibki peituda 1990ndatel repertuaariteatrites toimunud muudatustes. 1990ndad oli aeg, mil asutati esimesed erateatrid ning toonaste riigiteatrite juhtidena asusid tööle Üllar Saaremäe, Elmo Nüganen, Priit Pedajas ja Ain Roost.

Teatrijuhtide seas tehtud küsitlusest selgus, et 2014. aastal oli truppi suurusega rahul ainult Ugalas, sest sealsete juhtide arvates on Viljandis asuva teatri ideaalne koosseisuliste näitlejate arv 22. Juhtide hinnangul võiks Eesti Draamateatri truppi olla 40, Tallinna Linnateatris 37, Rakveres 25, Endlas 25, teatris NO99 13, Von Krahli teatris 10 ja Theatrumis 12 näitlejat. Vanemuine ja VAT Teater ei avalikustanud seda arvu.

Mõni teater suurendaski 2014. aastal koosseisuliste näitlejate arvu. Kui 2014. aasta kevadel töötas näiteks teatris NO99 kuus näitlejat, siis kaks aastat hiljem on koosseisus juba kümme näitlejat. 2014. aastal lõpetas EMTA lavakunstikooli XXVI lend, kursusejuhendaja Tiit Ojasoo juhitud teatris tööd kuus noort (vanast koosseisust on lahkunud üks näitleja ning üks lavakooli noor sõlmis lepingu juba enne kooli lõppu). XXVI lennust palgati Vanemuisesse seitse näitlejat. Lisaks noorele liitusid Tartu teatriga ka kaks kogenud näitlejat, ent uute näitlejate tulek tõi kaasa nelja näitleja lahkumise. Kui 2014. aasta kevadel töötas Vanemuises 21 näitlejat, siis 2016. aasta aprillis oli selleks arvuks 25. Võrreldes 2014. aasta kevadega on toimunud suured muudatused ka Endlas, lahkunud seitse näitlejat, nende asemele on palgatud kaheksa näitlejat, seega on 2016. aasta kevadel Endla koosseis arvuliselt vaid ühe näitleja võrra kasvanud, kuid võrreldes 2014 kevadega on truppi kaheksa uut nime. 2016. aastal aprillis oli Ugalas tööl 20 näitlejat, kaks aastat varem oli see arv 22. Ka Eesti Draamateatri trupp on kahe aastaga muutunud, teatriga on lepingu lõpetanud kolm näitlejat, lisandunud on aga kolm, seega number on jäänud samaks. Tallinna Linnateatrist on samuti lahkunud kolm näitlejat, juurde pole aga kedagi tulnud. Ühe näitleja võrra on vähenenud Rakvere teatri trupp. VAT Teatris töötab senise kuue näitleja asemel 2016. aasta aprillis neli. Von Krahli trupp on vähenenud samuti kahe näitleja võrra.

2016. aasta suvel lõpetab EMTA lavakunstikooli XXVII lennu 11 näitlejat ja kolm dramaturgi. Peeter Raudsepa ja Katariina Undi juhendatud kursusest saab kolme näitleja võrra täiendust Eesti Draamateater, sest teatriga liituvad Liisa Saaremäel, Karmo Nigula ja Christopher Rajaveer. Saara Nüganen, Ott Raidmets asuvad tööle Endlasse, Karl Laumets Vanemuises ja Laura Kalle Ugalas. Kursusejuhendajad Raudsep ja Unt teadsid öelda, et noored ei sooviks jääda vabakutseliseks, sest neid on koolitatud repertuaariteatris mängima. (Sibrits-Bondarenko 2016c). Kuigi näiteks Rakveres on puudu noortest, siis teater ei teinud 2016. aastal kooli lõpetajatele ühtegi ettepanekut asuda selles teatris tööle. Rakvere on pööranud pilgu Viljandi kooli suunas, kus järgmine lend lõpetab 2017. aastal.

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia viimasest, 2015. aastal lõpetanud X lennust vaid kolm noort said pakkumise asuda tööle riigilt toetust saavas repertuaariteatris. Endlaga liitusid

toona Fatme Helge Leevald, Sander Rebane ja Lauri Mäesepp. Ülejäänud X lennu lõpetajad asutasid aga uue teatri, Tartus tegutseva Musta Kasti.

Teatriteadlased Anneli Saro ja Luule Epner on täheldanud, et teatriajaloo uurimises on pendel liikunud uuenduse ja traditsiooni pooluste ehk dünaamika ja stabiilsuse rõhutamise vahel. „Teatri spetsiifiliseks omaduseks peetakse etenduse kui teatrikunsti teose ainukordsust ja ebapüsivust, millega seostub dünaamika mõiste. Ent kaduvuse-ülistusega rööbiti eksisteerib iha teatrietendust ikkagi korrata ja jäädvustada, päästmaks teda mitte-olemisest ja unustusse vajumast, ning sellega seostub stabiilsuse mõiste.“ (Epner, Saro 2009)

Kusjuures Epner ja Saro on leidnud, et teatris ei moodusta stabiilsus ja dünaamika selget binaarset opositsiooni ega dihhotoomiat. Ka repertuaariteatrite koosseisuliste näitlejatest rääkides saab kasutada stabiilsuse ja dünaamika mõisteid. „Stabiilsus, mis lähtub ladina keelest (*stabilis* 'kindlalt seisev, kõikumatu') tähendab süsteemi või nähtuse püsikindlat olekut ning näitab tagasisidestatud süsteemide talitlusvõimelisust. Süsteemis tegutsevatele inimestele annab stabiilsus turvatunde, mis on inimese oluline emotsionaalne vajadus. Ent niisama vajalik ja väärtustatud on dünaamika (kreeka *dynamikos* 'jõusse puutuv, jõu-'), mis tähendab süsteemi või nähtuse muutumist, arenemiskäiku. (Epner, Saro 2009)“ Elujõulise trupi ehk teatri tarvis ongi vaja saavutada olukord, kus stabiilsuse ja dünaamika vahel valitseks õige tasakaal. Aga milline on õige tasakaal, see sõltub alati konkreetsest teatrist ning ajahetkest.

2015. aastast on räägitud Eesti kujutava kunsti põlvkonnavahtusest. Teatris oli see teema viimati päevakorral 1990ndatel. Ent ka teatrit (ja siinkohal pean silmas repertuaariteatrit) võib ees oodata põlvkonnavahtus, sest juba praegu saab teataval määral põlvkonnavahtusest või trupi noorenemisest rääkida NO99s, Endlas, Ugalas, Vanemuises ja ka Tallinn Linnateatris. Äärmusliku näitena on kõik trupi liikmed vahetunud Von Krahli teatris. Kuna Krahli uus trupp pole eelneva põlvkonna loomingulisi tõekspidamisi ja valitud teatrikeelt kahtluse alla seadnud, siis ei nimetaks ma Krahli toimuvat põlvkonnavahtuseks, vaid trupi noorenemiseks. Kas NO99s on tegemist põlvkonnavahtuse või trupi noorenemisega, seda näitavad järgnevad kaks aastat. Kuna teatriga liitunud noored on kõik Tiit Ojasoo õpilased, siis võib arvata, et pigem jätkatakse senist teed. Kõige intrigeerivam seis tundub olevat aga Tallinna Linnateatris, sest uute näitlejate liitumine ei toonud kaasa vana trupi lagunemist. Täna on linnateatris liiga palju näitlejaid, sest isegi kui eelarves on kõigile võimalik palgaline töökoht pakkuda, siis väärast tööd ei ole võimalik. Siinses uurimuses ei saa oletada, kas vabatahtlikult lahkuvad noored, keskealised või vanad näitlejad, kuid selge on, et

muutusteta Tallinna Linnateater läheb seestpoolt käärima. Problemaatiline seis on ka VAT Teatris, sest nelja koosseisulise näitlejaga trupp pole kõige elujõulisem.

Eesti Draamateatris ja Rakvere teatris põlvkonnavahetusest rääkida on väär. Vaatamata noorte näitlejate teatrisse lisandumisele, annavad Eesti Draamateatris endiselt tooni juba enne Eesti taasiseseisvumist hariduse saanud näitlejad. Põlvkonnavahetusest ei saa rääkida ka Theatrumis, sest tegemist on ühe perekonna keskse teatriga ning see perekond on olnud teatriga seotud esimestest päevadest. Rakvere teatris saab aga täheldada pikaajalist puudust noortest ja vanematest näitlejatest. Kaadrivoolavus on olnud probleemiks ka Vanemuises, kust mitmed noored näitlejad on viimastel aastastel lahkunud. Kaks aastat tagasi Tartu teatriga liitnud lavakooli vilistlastest kaks katkestavad 2016. aastal töösuhte, seega noorte teatri küljes hoidmine Vanemuisele endiselt keeruline.

Ugalas ja Endlas on 2016. aastal ametis uued juhid, kelle teatrinägemus erineb eelmiste juhtide omast, seega pole välistatud, et Viljandis ja Pärnus on toimumas põlvkonnavahetus, mida aitavad läbi viia Viljandis õppinud noored.

Kas Eestis koolitatakse liiga palju näitlejaid, on küsimus, millele ei tahtnud teatrijuhid otsust ja selget vastust anda. EMTA lavakunstikoolis kursusi juhendanud ja Eesti Draamateatri peanäitejuhina töötav Priit Pedajas leidis, et lavakunstikooli lõpetajatega pole probleemi, sest neid ei jätku kõigile ning parematele tehakse mitu pakkumist. Von Krahli eestvedaja ja lavastaja Peeter Jalakas arvas, et kõigile teatriõppe saanuile siiski ei jätku tööd. „Võib-olla leiab kõigile üksikuid rolle, aga kindlasti mitte põhikohaga tööd,“ nentis Jalakas, ent sellegipoolest ei peaks tema arvates näitlejate koolitusele piire panema. NO99 teatri juht ning EMTA lavakunstikooli 2014. aastal lõpetanud noori juhendanud Tiit Ojasoo oli samuti arvamusel, et kõigile koolitatud näitlejatele siiski erialast tööd ei jätku. „Iseküsimus on, kas kõik seda soovivadki,“ nentis Ojasoo, kelle teatrist NO99 on viimasel viiel aastal lahkunud pea kogu trupp. „Vaadates, kui palju noori lahkub pärast ühte-kahte hooaega mitte ainult maakonnateatritest, vaid ka pealinna omadest, tekib tunne, et võib-olla repertuaariteatris teiste hulgas olemine ei sobi tänaste mõttemallidega kokku. Repertuaariteater on ilus ja õrn ökosüsteem, keskkonnamõjudele tundlik. Ühelt poolt on alternatiivse skeeneta repertuaariteatril oht sammalduda, teisalt ei tundu killustumine vabatruppideks parim ravi sambla vastu.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Rakvere teatri kunstiline juht Üllar Saaremäe tunnistas, et Rakvere teatris töötavaid näitlejaid ta välja vahetada ei taha, aga kedagi juurde võtta on raske. „Näitlejate üleküllust küll pole,“ tunnistas Saaremäe. „Paljud Tallinna kooli lõpetajad ei vaatagi pealinnast

väljapoole. Lavakas õpetatakse näitlema, aga teatris töötamist mitte. Viljandi omad on teistsugused, neid valmistatakse ette hommikul lastetükki mängima ja õhtul suudavad nad teha suurema rolli. See kõlab küll irooniliselt, aga Viljandi kool on maakonnateatrite kool.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

Üllar Saaremäe juttu kinnitabki statistika: kaheksateistkümnest Rakvere teatri näitlejast on EMTA lavakunstkooli lõpetanud kaheksa, sama suur arv Rakvere teatri näitlejaid on Viljandi kooli vilistlased. Ainult et kui vaadata sünniaastaid, siis noorim lavakooli haridusega näitleja oli 2014. aastal Rakveres Mait Joorits (sündinud 1985), aga temalegi jäi 2014. aasta kevadhooaeg viimaseks. Üheteistkümnest Rakveres töötavast alla 40-aastasest näitlejast olid uurimuse läbi viimise ajal vaid kaks lõpetanud lavakunstkooli, ülejäänud noored on Viljandi kooli vilistlased.

Ugala seis on sarnane Rakvere teatri omale. 22-st Ugala näitlejast on 12 lõpetanud Viljandi kooli ning vaid seitse on EMTA lavakunstkooli vilistlased. See, et Ugala teatris töötab mõlema kooli vilistlasi, on Ugala teatri juhtide arvates positiivne: erinevatest koolidest väljuvad ka veidi erineva ettevalmistusega noored näitlejad ja see kindlasti tugevdab juhtide arvates üldpilti. Seegi, et kõigile näitlejahariduse saanud inimestele ei jätku tööd, on Ugala juhtide arvates hea, sest nii tekib konkurents, mis on teatris vajalik.

Endlast leiab vaid ühe EMTA lavakunstkooli haridusega noore näitleja – Bert Raudsepa, kes ongi ainus alla 40-aastane näitleja selles teatris. Kuid Endlas annavad lisaks TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias õppinud näitlejatele tooni veel Tallinna Ülikooli (kunagises Pedagoogilise instituudi) lõpetanud. Üheski teises maakonnateatris kunagises Pedas õppinud näitlejaid vaadeldaval perioodil ei töötanud.

Maakonnateatritest erineb Vanemuine, kus 2014. aasta kevadel töötas 21 näitlejat, kellest 16 olid lõpetanud EMTA lavakunstkooli. Pealinna teatritest on omapärase trupi koosseisuga Von Krahli teater – kõik näitlejad on lõpetanud Viljandi kooli. Samas vana trupi moodustasid lavakunstkooli vilistlased. VAT Teatri kuuest näitlejast on neli lõpetanud lavakunstkooli, kaks aga tänase Tallinna Ülikooli. Theatrumi näitlejast on vaid kolm lavakooli vilistlased, selles teatris annavad tooni hoopiski Humanitaarinstituudi vilistlased.

Kui vaadata lavakooli lende, siis kõige rohkem töötas teatrites näitlejaid XX lennust, mida juhatas Elmo Nüganen. 2002. aastal anti diplom kätte 15-le noorele näitlejale, kellest 12 töötasid 2014. aastal teatris näitlejatena (vt tabel 24). Ainus lend, mille lõpetajaid vaadeldaval perioodil teatrites näitlejatena ei töötanud, oli XII. Aastatel 1982–1986 lavakunstkoolis õppinuid juhendasid toona Aarne Üksküla ja Lembit Peterson.

Tabel 24. EMTA lavakunstikooli lõpetajad, kes töötasid 2014. aastal vaadeldavates teatrites (Sibrits-Bondaenko 2016c)

I lend, juh V. Panso: Tõnu Aav Eesti Draamateatris
II lend, juh V. Panso: Luule Komissarov Ugalas
III lend, juh V. Panso: Mari Lill Eesti Draamateatris
IV lend, juh V. Panso: Lembit Ulfsak Eesti Draamateatris; Helene Vannari Tallinna Linnateatris
V lend, juh V. Panso: Eesti Draamateatris Kersti Kreismann ja Martin Veinmann; Rakvere teatris Helgi Annast
VI lend, juh M. Mikiver ja G. Kromanov: Eesti Draamateatris Maria Klenskaja ja Kaie Mihkelson; Ugalas Margus Vaher
VII lend, juh V. Panso: Tallinna Linnateatris Kalju Orro; Vanemuises Külliki Saldre; Thatrumis Lembit Peterson
VIII lend, juh K. Raid: Vanemuises Aivar Tommingas; Rakvere teatris Toomas Suuman
IX lend, juh M. Karusoo: Eesti Draamateatris Ülle Kaljuste, Ain Lutsepp, Tõnu Oja, Guido Kangur
X lend, juh A. Üksküla: Eesti Draamateatris Viire Valdma ja Jaan Rekkor; Tallinna Linnateatris Andus Vaarik ja Anu Lamp, Ugalas Vilma Luik; Mare Peterson Theatrumis
XI lend, juh M. Mikiver: Eesti Draamateatris Raimo Pass; Tallinna Linnateatris Margus Tabor, Rakvere teatris Eduard Salmistu
XIII lend, juh K. Komissarov: Tallinna Linnateatris Rain Simmul ja Allan Noormets, Piret Kalda, Anne Reemann, Epp Eespäev; Vanemuises Merle Jääger
XIV lend, juh K. Komissarov: Eesti Draamateatris Maria Avdjuško
XV lend, juh K. Komissarov: Eesti Draamateatris Merle Palmiste, Ivo Uukkivi; NO99s Gert Raudsep; Tallinna Linnateatris Andres Raag; Rakvere teatris Tiina Mälberg
XVI lend, juh I. Normet: Eesti Draamateatris Indrek Sammul ja Mait Malmsten; Vanemuises Riho Kütsar ja Margus Jaanovits; Rakvere teatris Liisa Aibel, Ugalas Triinu Meriste; Endlas Ago Anderson; Katariina Unt VAT Teatris
XVII lend, juh K. Komissarov: Vanemuises Marika Barabanšikova; Rakvere teatris Tarvo Sõmer; Endlas Karin Tammaru
XVIII lend, juh P. Pedajas: Eesti Draamateatris Harriet Toompere, Hilje Murel, Taavi Teplenkov ja Tiit Sukk; Tallinna Linnateatris Andero Ermel ja Külli Teetamm
XIX lend, juh I. Normet: Eesti Draamateatris Kersti Heinloo; Vanemuises Eva Püssa ja Andres Mähar
XX lend, juh E. Nüganen: Tallinna Linnateatris Elisabet Reinsalu, Alo Kõrve, Argo Aadli, Hele Kõrve, Mart Toome, Evelin Võigemast ja Priit Võigemast; Ugalas Carita Vaikjärv ja Kadri Lepp; Vanemuises Maria Soomets, Karol Kuntsel; Theatrumis Ott Aardam.
XXI lend, juh Ingo Normet: Eesti Draamateatris Märt Avandi; Tallinna Linnateatris Indrek Ojari; Vanemuises Tanel Joonas ja Ott Sepp; Endlas Bert Raudsep; Rakvere teatris Marin Mägi-Efert, NO99s Mirtel Pohla ja, Rasmus Kaljujärvi
XXII lend, juh P. Pedajas: Eesti Draamateatris Britta Soll, Mari-Liis Lill; Tallinna Linnateatris Ursula Ratasepp ja Tõnn Lamp; Vanemuises Ragne Pekarev, Markus Luik ja Martin Kõiv; Laura Peterson Theatrumis
XXIII lend, juh I. Normet: Eesti Draamateatris Robert Annus; Ugalas Martin Mill; Ago Soots ja Meelis Põdersoo VAT Teatris
XXIV lend, juh H. Toompere: Eesti Draamateatris Jüri Tiidus, Roland Laos; Tallinna Linnateatris Sandra Uusberg, Mikk Jürjens ja Kristjan Üksküla; Rakvere teatris Mait Joorits.
XXV lend, juh E. Nüganen: Eesti Draamateatris Päärü Oja ja Piret Krumm; Tallinna Linnateatris Maiken Schmidt, Henrik Kalmet, Karl-Andreas Kalmet, Kaspar Velberg, Liis Lass, Märt Pius ja Priit Pius; Priit Strandberg Vanemuises ja VAT Teatris Katariina Ratasepp
XXVI lend, juh T. Ojasoo: Helena Pruuli NO99s

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia vilistlasi töötas vaadeldavates teatrites 34, kõige suurema rühma moodustasid VIII ja IX lennu lõpetajad. Mõlemast lennust töötas teatrites kaheksa näitlejat (vt *tabel 25*).

Tabel 25. 2014. aasta aprillis teatrites töötavad TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia vilistlased (Sibrits-Bondarenko 2016c)

IX lend: Rakvere teatris Saara Kadak, Imre Õunapuu; Ugalas Klaudia Tiitsmaa, Adeele Sepp, Marika Palm, Rait Õunapuu, Vallo Kirs, Kristian Põldma
VIII lend: Von Krahli teatris Liis Lindmaa, Ragne Veensalu, Loore Martma, Ivo Reinok, Ott Kartau, Kait Kall, Tõnis Niinemets, Jim Ashilevi
VII lend: Rakvere teatris Natali Lohk, Maarika Mesipuu-Veebel
VI lend: Endlas Kaili Viidas, Triin Lepik, Priit Loog, Sten Karpov
V lend: Rakvere teatris Silva Miks
IV lend: Ugalas Janek Vadi
III lend: Rakvere teatris Anneli Rahkema, Tarmo Tagamets, Margus Grosnõi
II lend: Ugalas Kata-Riina Luide, Tanel Ingi; Endlas Ireen Kennik, Lauri Kink
I lend: Ugalas Meelis Rämmeld, Tarvo Vridolin, Aarne Soro

Kõik küsitletud teatrijuhid leidsid, et professionaalseid väljakutseid on kõige vähem keskealistele ja vanematele naisnäitlejatel, sest neid on tavaliselt teatrites rohkem kui samas vanuses mehi, samas näitekirjanikud neile erilist materjali ei paku. Tugevaid ja keskealisi naisnäitlejaid on kõige rohkem Eesti Draamateatris ja Tallinna Linnateatris (vt *tabel 22*). Mõlema teatri juhid kinnitasid, et üle 40-aastastel naistel läheb teatris keeruliseks leida huvitavat ja arendavat tööd. Tiit Ojasoo arvab, et lisaks vanale naljale, et näitekirjanduses on seitse venda ja ainult kolm õde, tuleks otsa vaadata ka lavastajatele. „Peanäitejuhid ja kirjandustoad ajavad igale suurele repertuaariteatrile lähedale sattuvale lavastajale peale, et näe, meil on siin üks tore keskealiste naiste tükk, tee ära, kõik saavad tööd. Paraku on lavastajad enamuses mehed ja keskealiste naistega ei oska nad midagi peale hakata, kardavad neid. Ja kuna Karusoo ka ei tee, siis...“ arutles Tiit Ojasoo. (Sibrits-Bondarenko 2014)

Kõik teatrijuhid leidsid, et kõige kergem on põnevat tööd saada noortel ja keskealistel meesnäitlejal. „Need 40+ mehed, kes kirge ja kiiret mõtlemist pole kaotanud, ei jää kunagi tööta, neid ostavad teatrid üksteiselt üle,“ väitis Tiit Ojasoo. Samas leidis Nüganen, et head tööd saada on keeruline ka päris noortel näitlejatel oma karjääri alguses. „Kui noor näitleja leiab endale oma teatri või lavastaja, see on see suur vedamine,“ kinnitas Nüganen. Peeter Jalakas kaldub ka pigem arvama, et noortel on keerulisem, sest omaealisi on ümberringi palju, kogemust aga vähe. „Väljapaistvamad isiksused muidugi pääsevad paremini lavale, aga kas

ka põnevatesse rollidesse? See tuleb ikka aja ja vastupidavusega. Paljud ju annavad enne alla, kui too põnev töö algab,“ teadis Jalakas. (Sibrits-Bondarenko 2014)

Teatrijuhid tunnistasid, et teatrid peaksid tegelema näitlejate erialase arendamisega ning neile huvitava töö pakkumisega, samas sõltub vaadeldavate teatrite repertuaar paljuski lavastajate soovist. Nii on see Eesti Draamateatri kui ka Tallinna Linnateatri. Maakonnateatrites saab määravakas publiku tellimus ning väiksemad teatrid (NO99, Von Krahli teater, Theatrum ja VAT Teater) lähtuvad eelkõige teatri üleüldisemast kunstilisest ambitsioonist. Seega on koosseisulised näitlejad üsna keerulises situatsioonis. Erialane areng, põneva töö saamine sõltub sageli vaid lavastajast ja sellest, kui hõivatud on kolleegid. Samas kinnitasid kõik teatrijuhid, et näitleja – olgu ta noor, vana või keskealine – peab end ka teatris muutma märgatavaks, ta peab olema pühendunud, samas aktiivne, end pidevalt arendama, olema huvitav inimene ja ta ei tohi kaotada kirge, kibestuda ega unustada, miks ta kunagi lavale läks.

Üllar Saaremäe tunnistas, et hea näitleja võib jääda juhuslikult märkamatuks mõnele lavastajale, aga kui keegi on põhimõtteliselt jäänud mänguväljaku kõrvale seisma, siis peavad need põhjused olema seotud näitleja professionaalsega, tema amplituuda kitsuse või laiusega. „Andevaesus, ühesõnaga,“ tõdeb Saaremäe. „Noortele, kes pole veel paati saanud, soovitan tegutseda, end tutvustada. Julgeda riskida. Proovida end erinevates valdkondades, et oma amplituud laiendada. Serialides tegutsemine võib kaasa aidata. Kui inimene tunneb näitlejat, siis ta tahab ka teatrisse piletit osta. Tundmatute näitlejate hauale ei too keegi lilli.“ (Sibrits-Bondarenko 2014)

„Lilled“ osas on kõige kasulikum töötada Eesti Draamateatris, sest just selles teatris on kõige rohkem erinevate aunimetustega pärjatud näitlejaid. *Tabelitest 1* ja *2* selgub, et Eesti Draamateatri 37-st koosseisulisest näitlejast oli 17 saanud riigil teenetemärgi. Olulisi teatripreemiad polnud ette näidata vaid seitsmel näitlejal. Tallinna Linnateatri 34-st näitlejast kümnel polnud olulist teatriuhindu, kuid riiklike teenetemärke on selles teatris juba oluliselt vähem, täpsemalt neli (vt *tabel 3* ja *tabel 4*). *Tabelitest 5* ja *6* näeb, et Vanemuise draamatrupis töötanud 21 näitlejast oli vaid üheksal ette näidata erinevaid aunimetusi ja preemiaid, näitlejatest teenetemärgi kavalere töötas Tartus ainult kaks. Kui jätta teatrijuhid kõrvale, siis Rakvere teatris riiklike teenetemärke näitlejatel polegi ning Eesti Teatrilidu aastaauhindadel kõige ihaldatuma preemia — meespeaosa või naispeaosa laureaadi tiitli on saanud ka vaid teatrijuhid. *Tabelitest 9* ja *10* selgub, et Ugala näitlejatest on pälvinud Vabariigi Presidendilt teenetemärgi üks. Teenetemärgi saajaid töötab ka NO99s, Ugalas,

Endlas, Theatrumis. Päril ilma teatripreemiata pole ükski vaadeldav trupp, kuid mida noorem trupp, seda vähem kõlavaid aunimetusi.

2014. aastal koosseisuliste näitlejate andmete analüüs näitab, et vabakutselisi näitlejaid kasutatakse peaaegu kõikides teatrites, kuid vaadeldaval perioodil oli külalishäälne sageli mitte vabakutseline, vaid mõnes teises teatris palgal olev näitleja (ühels põhjuseks olid 2014. aastal repertuaaris olnud koostöölavastused). Ühes teatris mitmesse lavastusse või mitmesse teatrisse korra olid „sisse ostetud“ näiteks Lauri Kaldoja, Kristo Viiding, Terje Pennie, Raivo E. Tamm, Liina Tennosaar, Elina Purde (endine Pähklimägi), Anne Veesaar, Ene Järvis, Veikko Täär, Liisa Pulk, Liina Olmaru, Kristiina-Hortensia Port. Sageli oli teatrites külalisena aga rolle tegemas endised koosseisulised näitlejad, kes mängisid palgalise töösuhte ajal esietendunud lavastuses. Omaette nähtus on Von Krahli endine trupp, mille liikmed peavad Krahli koduteatriks. Sama tendentsi on võimalik märgata Eesti Draamateatris, Tallinna Linnateatris kui ka NO99s

Uurimustööst tuleb välja, et teatrid on polariseerunud. Ühe grupi moodustavad Tallinna suurteatrid ja Vanemuine, kus töötavad EMTA lavakunstkooli lõpetajad. Teise grupi moodustavad maakonnateatrid, kus tooni annavad TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia lõpetajad. Teatrid on võimalik jagada veel ka truppi suuruse järgi kaheks. Pealinna suurteatrites on näitlejate küllus, samas kui maakonnateatrid ja erateatrite truppid tõmbuvad aina koomale ning noorenevad. Ka näitlejate erialane tunnustus koondub Tallinna suurteatritesse, kuid siin võib olla põhjus vanuseline — noorte näitlejate karjäär on erinevate auhindade korjamiseks olnud veel liiga lühike.

Nii koosseisuliste näitlejate tabeleid uurides kui ka teatrijuhtide jutust ilmnes, et repertuaariteatritel on puudu nii eakatest kui ka noortest näitlejatest. Viimastest on eriti suur puudus Rakvere teatris, kuid ka teistes väljaspool Tallinna ja Tartut asuvatel teatritel. EMTA lavakunstkooli viimaste lendude vilistlased eelistavad Tallinna ja Tartu teatrid või vabakutselisust. Kuid paar aastat vabakutselisuse põlve ning 35. eluaasta vanusepiiri ületamine on nii mõnedki vabakutselised muutnud repertuaariteatri palgaliseks. Kui maakonnateatrid on hädas sellega, et seal ei taha töötada äsja lavakunstkooli lõpetanud noored, siis TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia vilistlastel on keeruline pääseda tööle Tallinna teatritesse (erandiks on Von Krahli). Suuremad näitlejate liikumised ehk truppi uuendamine on seotud eelkõige teatrijuhtide vahetumisega, siin on heaks näiteks nii Ugala, Endla kui ka Vanemuine. Kõige püsivama trupiga on Eesti Draamateater ja Tallinna Linnateater, sinna tullakse, et jääda. Samas on neis mõlemas teatris kõige suurem konkurents põnevale tööle,

suurtele rollidele, seepärast leiabki Tallinna Linnateatri ja Eesti Draamateatri näitlejaid tegemas tööd väljaspool oma koduteatreid. See-eest maakonnateatrite näitlejad teevad väga harva töid mõnes teises repertuaariteatris. Küsimustele, kas Eestis koolitatakse liialt palju näitlejaid ja kas kahele teatrikoolile on kohta, saab vastata nii: kätte on jõudmas hetk, kus noortele pole pakkuda piisavalt erialast ja püsipalgaga tööd. Sest 2014. aastal oli repertuaariteatrite palgalistest näitlejatest 55% alla 40-aastased, seega täies loomejõus professionaalid, kes ei kavatse lähemal 30 aastal oma kohta noorematele loovutada.

ALLIKAD

Alla, Hendrik 2014. Kalju Komissarov lahkub Endla teatri kunstilise juhi kohalt. – Postimees. 9. oktoober.

“Eesti kultuurpoliitika põhialused aastani 2020” heakskiitmine. – Riigi teataja. T III, 14.02.2014, 2.

Epner, Luule; Saro, Anneli 2009. Theatre: Stability and Dynamics. Methis. Studia Humaniora Estonica. No 3. Theatre: Stability and Dynamics. Eds. L. Epner, A. Saro. TÜ Kirjanduse ja teatriteaduse osakond, EKM kultuurilooline arhiiv.

Epner, Eero; Kaunisaar, Laur 2012. Vastab Tiit Ojasoo. – Teater.Muusika.Kino, 8-9, lk 5–19.

Etendusasetuse seadus. – Riigi Teataja, I 2003, 51, 353.

Hanson, Raimu 2016. Vanemuine otsib draamale uut nägu. – Tartu Postimees. 12. mai.

Kolk, Madis 2011. Vastab Tiit Palu. – Teater.Muusika.Kino, 3, lk 5-19.

Kulli, Jaanus 2014. Jüri Vlassov: Nüüd olen ma vaba inimene!“. – Õhtuleht. 11. juuli.

Kulli, Jaanus 2014b. Üllar Saaremäe ja Tiina Mälberg: ekskaasad nii elus kui krimisarjas. – Õhtuleht. 4. märts.

Kulli, Jaanus 2013. Velvo Väli: „Teatrijuhi kohta ei võtnud ma vastu kui sooja tooli lavalt põgenemiseks.“ – Õhtuleht. 18. mai.

Kroonika 2016. Rakvere teatris vallandus beebibuum. – Kroonika. 29. veebruar.

Kübar, Eva 2008. Krahli trupp võtab aastase pausi. – Postimees. 31. juuli.

Leivak, Verni 2013. Indrek Taalmaa, näitleja saatuse tahtel. – Postimees. 5. oktoober.

Märka, Veiko 2015. Petersonide eluteater ja teatrielu. – Eesti Ekspress. 11. veebruar.

Nõu, Ursula 2016. Helene Vannari: noored näitlejad oleksid kurvad, kui neid ootaks ees minu saatus. – LP, 13. veebruar.

Peterson, Marius 2009. Noore kultuuritegelase vahearuanne. – Sirp. 05. juuni.

Piip, Helina 2010 Teatrisse sündinud perekond Peterson. – Eesti Naine, 4.

Olmaru, Jaan 2014. Vanemuine teeb noortele ruumi. – Postimees. 20.märts.

Sibrits, Heili 2012. Postimehe „Kultuurivedur 2011“ Juhan Ulfsak. – Postimees. 6. veebruar.

Sibrits, Heili 2012. VAT 25!. – Postimees. 26. oktoober.

Sibrits, Heili 2013. Üllar Saaremäe – missiooniga mees. – Postimees. 2. juuni.

Sibrits, Heili 2014a. Eesti teatri tabu. – Postimees. 20. märts.

Sibrits, Heili 2014b. Teatrid saavad raha uut moodi. – Postimees. 5. veebruar.

Sibrits, Heili 2014c. Mees, kes julgeb kahelda ja kõhelda. – Postimees. 13. mai.

Sibrits, Heili 2014d. Pedajas: ei saa öelda, et ma olen väga rahul. – Postimees. 21. mai.

Sibrits, Heili 2015a. Vanemuine hoiab oma positsiooni teatrite külastatavuse tipus. – Postimees. 19. september.

Sibrits, Heili 2015b. Juhan Ulfsaki aeg, koht ja inimesed. – Postimees. 25. september.

Sibrits, Heili 2015c. Von Krahli uus juht Mart Koldits tunnistab, et tal läheb kõht lahti, kui ta peab mõtlema lavastuse müügile. – Postimees. 7. oktoober.

Sibrits, Heili 2016. Noor kaardivägi. – Postimees. 14. veebruar,

Teatrielu 2012. (2015). / Koost O.Karulin, K. Pappel. T. Sippol. Tallinn: Eesti Teatriliit, Eesti Teatri Agentuur.

Teatrielu 2013. (2014). / Koost H.L. Toome, L. Unt, O.Karulin, T. Sippol, M. Ründal. Tallinn: Eesti Teatriliit, Eesti Teatri Agentuur.

Teatrielu 2014. (2015). / Koost O.Karulin, K. Pappel. T. Sippol. Tallinn: Eesti Teatriliit, Eesti Teatri Agentuur.

Triisberg, Airi 2016. Uus põlvkond, vanad probleemid. –Sirp. 29. aprill.

Viira, Aigi 2014. Kais Adlas: "Eks ma ikka niikaua mängin, kui tekst suus püsib." – Õhtuleht. 20. jaanuar.

Viira, Aigi 2006. Vanemad ees, lapsed järel. – Õhtuleht. 27. märts.

ELEKTROONILISED ALLIKAD

Eesti Draamateater = Eesti Draamateater. Inimesed. – Eesti Draamateatri koduleht. Asukoht: www.draamateater.ee/inimesed (vaadatud 30.04.2014).

Eesti Teatriliit = Eesti Teatriliit. Teatriuhinnad. – Eesti Teatriliidu koduleht. Asukoht: www.teatriliit.ee/teatriuhinnad/nominendid (vaadatud 30.04.2016).

Eesti Entsüklopeedia = Eesti Entsüklopeedia veebilehekülge. Asukoht: <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/repertuaariteater> (vaadatud 16.05.2016)

Endla = Endla teater. Inimesed. – Endla teatri koduleht. Asukoht: www.endla.ee/inimesed (vaadatud 11.05.2014).

Kultuuriministeeriumi eelarve = Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium. – Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumi koduleht. Asukoht: www.kul.ee (http://dokreg.kul.ee/index.php?id=10319&op=doc_details&dok_id=33860&asutus_id=1) (vaadatud 25. mai 2016).

Rakvere = Rakvere teater. Inimesed. – Rakvere teatri koduleht. Asukoht: www.rakvereteater.ee/teater/?kategooriainimesed=loovala (vaadatud 10.05.2014).

Lavakunstikooli lennud = Lavakunstikooli lennud. – EMTA Lavakunstikooli koduleht. Asukoht: www.lavakas.ee/index.x?sisu=6&alamsisu=10011 (vaadatud 10.05.2014).

Tallinna Linnateater = Tallinna Linnateater. Inimesed. – Tallinna Linnateater koduleht. Asukoht: www.linnateater.ee/inimesed (vaadatud 30.04.2014).

Teatrikunsti vilistlased = Teatrikunsti vilistlased. – TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia koduleht. Asukoht: www.kultuur.ut.ee/et/etenduskunst/teatrikunsti-vilistlased (vaadatud 11.05.2014).

Theatrum = Theatrum. Tutvustus. – Theatrumi koduleht. Asukoht: www.theatrum.ee/tutvustus (vaadatud 01.05.2014).

Ugala = Ugala teater. Inimesed. – Ugala teatri koduleht. Asukoht: www.ugala.ee/index.php/inimesed/loomingulised-toeetajad (vaadatud 10.05.2014).

Vanemuine = Vanemuine. Inimesed. – Vanemuise koduleht. Asukoht: www.vanemuine.ee/inimesed (vaadatud 01.05.2014).

VAT = VAT Teater. Inimesed. – VAT Teatri koduleht. Asukoht: www.vatteater.ee/et/tegitjad.html (vaadatud 30.04.2014).

Von Krahl = Von Krahli teater. Inimesed. – Von Krahli teatri koduleht. Asukoht: www.vonkrahli.ee/personalarchive/inimesed (vaadatud 30.04.2014).

NO99 = NO99. Inimesed. – Teater NO99 koduleht. Asukoht: no99.ee/unimesed.php (vaadatud 01.05.2014).

KÄSIKIRJALISED MATERJALID

Sibrits-Bondarenko, Heili 2014. Autori intervjuud teatrijuhtidega (Priit Pedajas, Elmo Nüganen, Tiit Palu, Üllar Saaremäel, Kalju Komissarov, Kristiina Alliksaar, Taago Tubin ja Ott Aardam, Tiit Ojasoo, Aare Toikka ja Tiina Rebane, Peeter Jalakas, Lembit Peterson). – Tallinn, 22.04.-05.05. 2014. Arvutifail autoril.

Sibrits-Bondarenko, Heili 2016a. Autori kirjavahetus Hillar Seiniga. – Tallinn, 02. mai. Arvutifail autoril.

Sibrits-Bondarenko, Heili 2016b. Autori kirjavahetus Marius Petersoniga. – Tallinn, 09.05.2016. Arvutifail autoril.

Sibrits-Bondarenko, Heili 2016c. Autori arvutused (näitlejate keskmine vanus; jagunemine vanusetulpadesse; 2014. aastal tegutsenud etendusasutused). – Tallinn, 08.05.2016. Arvutifail autoril.

Sibrits-Bondarenko, Heili 2016d. Intervjuu Peeter Raudsepa ja Katariina Undiga. – Tallinn, 16.05.2016. Heilifail autoril.

Summary

The study analyzes ten Estonian nationally subsidized resident theatres with a permanent troupe of actors. The theatres which were analyzed in the study are the following: The Estonian Drama Theatre, Vanemuine Theatre, Rakvere Teater, Tallinn City Theatre, Ugala Theatre, Endla Theatre, NO99, Von Krahl Theatre, VAT Theatre, and Theatrum. The goal of study was to analyze the age composition, education and gender distribution of the actors employed by the aforementioned theatres, the stability of the theatres' troupes of actors and to find what actions the theatres have taken to ensure a fulfilling employment for the actors employed by them.

In the April of 2014 the sum total of actors employed by the theatres analyzed in this study was 180, of which 101 were male actors and 79 were female actors. The age composition of the actors was as follows: 100 actors were less than 40 years old, 32 actors between the ages of 41 and 50, 25 actors between the ages of 51 and 60, 15 actors between the ages of 61 and 70, and 8 actors who were older than 70. The theatre with the largest troupe of actors was the Estonian Drama Theatre with 37 employed actors. The theatre with the second largest troupe of actors was Tallinn City Theatre with 34 employed actors. The study revealed that as of 2014, the only theatre satisfied with the size of its troupe of permanent actors was Ugala Theatre, as all of the other theatres wished to expand their troupe of actors.

The study predicts an upcoming generational shift (change in the age composition of the troupe of actors) in the repertory theatres, since as of now a generational shift can already be observed at the following theatres: NO99, Endla Theatre, Ugala Theatre, Vanemuine Theatre, Tallinn City Theatre and Von Krahl Theatre. Von Krahl Theatre stands out as the theatre which has had the most radical generational shift. On the other hand, the Estonian Drama Theatre, Theatrum and Rakvere Teater have not seen a remarkable change in the composition of actors. While the Estonian Drama Theatre has expanded its troupe of permanent actors with a couple of young actors, the majority of the actors are senior, some of them having gained an education before the Estonia regained its independence in 1991. Theatrum, as it's a theatre largely owned by a single family, has not had a generational shift,

since members of the family have been at the core of the theatre since its inception. A continuing lack of both young and old actors can be observed at Rakvere Teater. Since the current graduates of the Drama School of Estonian Academy of Music and Theatre have not succeeded in working in Rakvere Teater for longer than a season or two, then the theatre has turned their search for new actors to UT Viljandi Culture Academy. Constant and rapid changes in the composition of actors has also been a problem for Vanemuine Theatre. Young actors who have studied in Viljandi are an important source of new members for Ugala Theatre and Endla Theatre. As of 2016, both of these theatres have a new company leadership with a new vision for the theatre's future, which implies a potential generation shift taking part in the near future.

The study confirmed that the repertory theatres are lacking in both older as well as younger actors. While the theatres not located in the capital city of Tallinn are struggling with the problem that graduates of the Drama School of Estonian Academy of Music and Theatre are not interested in working with them, then the graduates of UT Viljandi Culture Academy are having difficulties finding employment in the theatres of Tallinn, with the exception of Von Krahel Theatre. The large-scale flow of actors in and out of theatres is strongly correlated with changes in theatres' leaderships. The best examples of this are Ugala Theatre, Endla Theatre and Vanemuine Theatre. The theatres with the most stable troupe of permanent actors are the Estonian Drama Theatre and Tallinn City Theatre, as actors are generally stay in these theatres for a long time. On the other hand, these two theatres also have the biggest competition for grand roles, which leads to the actors searching for roles in the productions of other theatres. However, this kind of behavior is very rare in the theatres outside of Tallinn.

The study revealed that the theatres have seen an increase in their polarization in regard to the education of the actors: the actors of the theatres in Tallinn are mostly from the Drama School of Estonian Academy of Music and Theatre, whereas the members of the theatres outside of Tallinn are mostly graduates of UT Viljandi Culture Academy. The theatres can also be divided by the size of the troupe of permanent actors: the large theatres of Tallinn have a surplus of actors, whereas the sizes of the troupes of actors of private theatres and the theatres situated outside of Tallinn are decreasing. Officially recognized awards also seem to largely go to the actors working in the theatres of Tallinn, but this phenomenon can also be explained by the fact that the actors working in the theatres outside of Tallinn are generally younger, thus their career has not been long enough to win awards.

LISA 1. Eestis tegutsenud etendusasutused 2014. aastal

Alljärgnevas tabelis on ära toodud Eesti Teatri Agentuuri andmetel 2014. aastal Eestis tegutsenud etendusasutused, nende omandivorm, truppi ja saali olemasolu ja toetuse saamine või mitte saamine riigilt.

Tabel 25. Etendusasutused 2014. aastal (Sibrits-Bondarenko 2016c)

	Sõna (s)-, muusika (m)-, (tantsu) teater	Toetus riigilt	Alaline trupp	Oma saal
Avalik-õiguslik				
Estonia	MT	jah	jah	jah
Munitsipaal-etendusasutus				
Kuressaare Linnateater	S	jah	jah	jah
Tallinna Linnateater	S	jah	ah	jah
Riigi osalusega sihtasutusena tegutsevad etendusasutused				
Eesti Draamateater	S	jah	jah	jah
Endla	S	jah	jah	jah
NUKU	SM	jah	jah	jah
Rakvere teater	S	jah	jah	jah
Teater NO99	S	jah	jah	jah
Ugala	S	jah	jah	jah
Vanemuine	SMT	jah	jah	jah
Vene Teater	S	jah	jah	jah
Eraetendusasutus				
Albu vald		ei	ei	ei
Banaanikala Projektiteater	S	ei	jah	ei
Eesti Tantsuagentuur	T	jah	jah	ei
Emajõe Suveteater	S		ei	ei
Fine5 Tantsuteater	T	ei	ei	ei

Goltsman Ballet	T	ei	jah	ei
Ilmarine	S	jah	jah	jah
Kanuti Gildi SAAL	T	jah	ei	jah
Kell Kümme	S	ei	ei	ei
Kinoteater	S	ei	ei	ei
Liivi Muuseum		ei	ei	ei
Miksteater	S	ei	jah	ei
Piip ja Tuut Teater	S	ei	jah	jah
Polygon Teater	S	ei	jah	ei
R.A.A.A.M.	S	jah	ei	ei
Sõltumatu Tantsu Ühendus	T	jah	jah	jah
Tallinna Tantsuteater	T	ei	jah	ei
Tartu Uus Teater	S	jah	jah	jah
Teoteater	S	ei	jah	jah
Theatrum	S	jah	jah	jah
Tuuleveski	S	jah	jah	ei
VAT Teater	S	jah	jah	jah
Vaba Lava	S	jah	ei	ei
Vana Baskini teater	S	jah	jah	ei
Varius	S	ei	jah	ei
Von Krahli teater	S	jah	jah	jah

Tabel 26.3.1 Vanemuise draamatrupi koosseisulistele näitlejatele osalemine 2014. aasta kevadel repertuaaris olnud muusikalavastustes (Vanemuine)

2014. aasta aprillis Vanemuise koosseisulised näitlejad, kes osalevad muusikalavastustes	Mitmes muusikalavastuses osaleb	"Cabaret", lav Roman Hovenbitzer	"Detektiiv Lotte", lav Ain Mäeots	"Evyta", lav Georg Malvius	"Grease", lav Georg Malvius	"Haljakuninganna", lav Saša Peepelajev	"Helisev muusika", lav Ain Mäeots	"Mary Poppins", lav Georg Malvius	"Nukitsamees", lav Eva Klemets
Priit Strandberg	2				1				1
Margus Jaanovits	1		1						
Markus Luik	1	1							
Aivar Tommingas	3	1	1	1					
Raivo Adlas	1						1		
Merle Jääger	3	1						1	1
Kais Adlas	1						1		
Eva Püssa	2	1					1		
Andres Mähar	1							1	
Jüri Lumiste	1						1		
Karol Kuntsel	3				1		1	1	
Maria Soomets	1		1						
Külliki Saldre	2						1	1	
Tanel Jonas	2		1			1			
Hannes Kaljajärv	2	1						1	

Tabel 26.5 Ugala teatri koosseisuliste näitlejate osalemine 2014. aasta kevadel repertuaaris olnud lavastustes (Ugala teater)

Ugala koosseisulised näitlejad 2014. aasta aprillis	Mittes lavastuses osaleb	"Arabella", lav Margus Kasterpalu	"Bassin (vett ei ole)", lav Sander Pukk	"Duetid", lav Oleg Titov	"Idioot", lav Vallo Kirs	"Kahe isanda teener", lav Vallo Kirs	"Kalmistiklubi", lav Allan Kress	"Ladu", lav Taago Tubin	"Lovesong", lav Taago Tubin	"Maakad", lav Taago Tubin	"Mee hind", lav Ott Aardam	"Printsess Lulu ja härra Kere", lav Marika Palm	"Rosenrautz ja Guildenstern on surmud", lav Üllar Saaremäe	"Sajand", lav Margus Kasterpalu	"Suur maailmitöö", lav Oleg Titov	"Tuul pajukoostes", lav Oleg Titov	"Ukuaru", lav Madis Kalmet	"Utoopia rannik III. Kaldate heidetud", lav Heiti Pakk	"Vana õngitseja", lav Peeter Tammearu	"Vamad ja noored", lav Vallo Kirs	"Õed nõiduses", lav Sander Pukk	"Y geneeratsioon", lav Adeele Sepp	"Meeste kodu", lav Andres Noormets
Peeter Jürgens	6	1						1						1		1		1	1				Peeter Jürgens
Martin Mill	8	1	1		1	1		1	1		1			1						1			Martin Mill
Kristian Põldma	7	1			1	1						1		1						1		1	Kristian Põldma
Margus Vaher	6	1											1	1			1				1		Margus Vaher
Janek Vadi	5	1						1				1	1					1					Janek Vadi
Tarvo Vridolin	6	1	1	1	1													1			1		Tarvo Vridolin
Andres Tabun	8	1			1			1		1			1	1				1			1		Andres Tabun
Rait Öunapuu	7	1			1	1						1		1						1		1	Rait Öunapuu
Aarne Soro	4	1						1			1					1							Aarne Soro
Marika Palm	7	1	1		1	1								1	1							1	Marika Palm
Carita Valkjärv	6		1	1						1			1		1		1						Carita Valkjärv
Meelis Rämmeld	6		1							1	1			1				1			1		Meelis Rämmeld
Klaudia Tiitsmaa	5				1	1						1								1		1	Klaudia Tiitsmaa
Adeele Sepp	4				1	1		1												1			Adeele Sepp
Vilma Luik	7				1		1			1		1		1			1				1		Vilma Luik
Vallo Kirs	4					1							1	1								1	Vallo Kirs
Luule Komissarov	9					1	1	1	1					1		1	1		1	1			Luule Komissarov
Kata-Riina Luide	6							1				1		1	1	1					1		Kata-Riina Luide
Arvo Raimo	4											1					1	1	1				Arvo Raimo
Triinu Meriste	4											1	1								1		Triinu Meriste
Mitu koosseisulist näitlejat mängib		11	5	2	8	7	2	7	4	5	4	7	7	13	1	6	6	8	3	6	8	5	0
Ugala																							Ugala
Oleg Titov*	3												1		1								Oleg Titov*
Andre Kõiv*	2											1							1				Andre Kõiv*
Elmo Tsetskov*	1											1											Elmo Tsetskov*
Ragnar Soa*	2											1				1							Ragnar Soa*

* Oleg Titov on Ugala teatri liikumisjuht, Andre Kõiv on vanemlavameister, Elmo Tsetskov majandusjuht ja Ragnar Soa lavameister.

Tabel 26.6 Endla teatri koosseisulistele näitlejate osalemine 2014. aasta kevadel repertuaaris olnud lavastustes (Enda teater)

Endla koosseisulised näitlejad 2014. aasta aprillis	Mitmes lavastuses mängib	"Armastuse õigekiri", lav Gerda Kordemets	"Ballettmuistis", lav Andres Noormets	"Boyband", lav Andres Dvinjaninov	"Dussart'i kaasus", lav Kaili Viidas	"Eedeni aed", lav Laura Mets	"Eesti mees ja tema poeg", lav Tiit Palu	"Esimised suudlused", lav Madis Kalmet	"Hired põõningul", lav Priit Loog	"Hüvastijätt juunis", lav Andres Noormets	"Koht sigade seas", lav Enn Keerd	"Kolm pörsakest ja hea hunt", lav Enn Keerd	"Mandel ja merihobu", lav Andres Noormets	"Nähtamatu maja", lav Andres Noormets	"Pörr...!!!", Kaili Viidas	"Sinilind", lav Ingo Normet	"Testosteron", lav Enn Keerd	"Topeltelu", lav Enn Keerd	"Totaalselt sinust üle", lav Enn Keerd	"Uhkus ja eelarvamus", lav Kalju Komissarov	"Valkus", lav Andres Noormets	"Vares", lav Kalju Komissarov	"Viimane kauboi", lav Andres Dvinjaninov		
Kaili Viidas	5		1		1	1										1					1			Kaili Viidas	
Triin Lepik	7		1						1					1		1				1		1	1		Triin Lepik
Ireen Kennik	9	1		1					1			1			1	1				1	1	1	1		Ireen Kennik
Karin Tammaru	7											1	1		1	1		1					1	1	Karin Tammaru
Piret Laurimaa	4	1						1												1				1	Piret Laurimaa
Carmen Mikiver	5	1														1				1		1	1		Carmen Mikiver
Priit Loog	7	1		1											1	1				1	1	1			Priit Loog
Sten Karpov	7		1	1					1					1		1				1	1				Sten Karpov
Bert Raudsep	7			1		1							1	1	1	1					1				Bert Raudsep
Tambet Seling	9	1	1	1		1						1			1	1	1						1		Tambet Seling
Lauri Kink	6		1						1			1		1						1				1	Lauri Kink
Ago Anderson	7	1	1											1	1	1						1	1		Ago Anderson
Sepo Seeman	8						1	1			1		1				1	1				1	1		Sepo Seeman
Indrek Taalmaa	4		1	1										1								1			Indrek Taalmaa
Ahti Paudersell	5			1												1				1		1	1		Ahti Paudersell
Jaan Rekkor	1																1								Jaan Rekkor
Jüri Vlassov	2															1							1		Jüri Vlassov
Mitu koosseisulist		6	7	7	1	3	1	2	4	0	1	4	3	6	5	12	3	3	0	8	5	9	10		
Endla																									Endla
Andres Noormets	1																				1				Andres Noormets
Enn Keerd	1																					1			Enn Keerd
Roland Leesment*	1																					1			Roland Leesment*

*Roland Leesment töötas Endla teatrijuhi asetäitjana, 2015. aastast on ta Endla teatri juht (Endla).

Tabel 26.7 Teater NO99 koosseisuliste näitlejate osalemine 2014. aasta kevadel repertuaaris olnud lavastustes (NO99)

2014. aasta aprillis teatri NO99 koosseisulised näitlejad	Mitmes lavastuses mängib	"NO51. Mu naine vihastas", lav Ene-Liis Semper, Tiit Ojasoo	"NO52. Muuseas: ma armastan sind", lav Ene-Liis Semper, Lauri Lagle	"NO53. Kadunud sõbra juhtum", lav Juhani Ulfssak	"NO54. Kolmapäev", lav Lauri Lagle	"NO57. Enesetapja", lav Tiit Ojasoo	"NO58. Iloona, Rosetta, Sue", lav Sebastian Nübling	"NO59. Sannu lähemale", lav Mart Kangro	"NO60. Iga eht südameleök", lav Ene-Liis Semper, Tiit Ojasoo	"NO63. Pedagoogiline poeem", lav Tiit Ojasoo	"NO65. Suur õgimine", lav Lauri Lagle	
Helena Pruuli	3	1				1				1		Helena Pruuli
Mirtel Pohla	3			1			1			1		Mirtel Pohla
Eva Klemets	4	1			1					1		Eva Klemets
Marika Vaarik	5			1			1			1	1	Marika Vaarik
Rasmus Kaljujärv	4	1		1			1			1		Rasmus Kaljujärv
Gert Raudsep	4	1		1			1			1		Gert Raudsep
Kokku koosseisulisi näitlejaid		4	0	4	1	1	4	0	5	2	2	

Tabel 26.8 VAT Teatri koosseisuliste näitlejate osalemine 2014. aasta kevadel repertuaaris olnud lavastustes (VAT Teater)

VAT Teatri koosseisulised näitlejad 2014. aasta aprillis	Mitmes lavastuses mängib	"Andromeda saar", lav Leino Rei	"Faust", lav Aare Toikka	"Hea, paha, inetu", lav Aare Toikka	"Karin ja Pearu", lav Aare Toikka	"Kas sulle meeldib porno", lav Margo Teder	"Kirjaklambritest vöö", Rein Agur	"Masohisti pihtimus", lav Christian Römer	"Netis sündinud", lav Margo Teder	"Nisa", lav Aare Toikka	"Pal tänava poisid", lav Aare Toikka	"Pop, mida sooviksin jagada", lav Sander Põllu	"Salto Mortale", lav Kati Kivitar	"Sokrates", lav Aare Toikka	"Tsaar Saltaan", lav Tanel Saar	
Katariina Ratasepp	7	1	1				1	1	1					1	1	Katariina Ratasepp
Katariina Unt	4	1			1					1				1		Katariina Unt
Ago Soots	9	1	1	1			1	1	1				1	1	1	Ago Soots
Meelis Põdersoo	8	1	1	1	1		1		1				1		1	Meelis Põdersoo
Tanel Saar	9	1	1	1		1		1			1	1		1	1	Tanel Saar
Margo Teder	7		1	1			1	1			1			1	1	Margo Teder
Mitu koosseisulist mängib		5	5	4	2	1	4	4	3	1	2	1	2	5	5	

Tabel 26.9 Von Krahli teatri koosseisuliste näitlejate osalemine 2014. aasta kevadel repertuaaris olnud lavastustes (Von Krahli)

Von Krahli teatri koosseisulised näitlejad 2014. aasta aprillis	Mitmes lavastuses mängib	"(Kõige) lihtsam moodus suitsetamisest loobuda", lav Ivan Strekin	"4,48 psühhoos", lav Juhan Ulfisak	"Bloody Mary", lav Kerttu Moppel	"Eksperiment", lav Eimer Värk	"Käbäkäpp", lav Tero Jartti	"Life is very hard", lav Robert M. Johanson, Margit Sigmets, Simona Bäcksaite	"Puhastatud", lav Juhan Ulfisak	"Von Krahli muinasjutud", lav Mart Koldits
Liis Lindmaa	4		1			1		1	
Ragne Veensalu	5		1			1	1	1	1
Loore Martma	2	1					1		
Ivo Reinok	5		1			1	1	1	1
Ott Kartau	6		1	1		1	1	1	1
Kait Kall	5		1			1	1	1	1
Tõnis Niinemets	4			1		1	1	1	1
Jim Ashilevi	3		1				1	1	
Mitu koosseisulist mängib		1	6	2	0	6	8	6	5
Von Krahli vana trupp									
Taavi Eelmaa	1		1						
Mari Abel	2		1					1	
Tiina Taurait	2			1			1		
Erki Laur	2			1			1		
Liina Vahtrik	1							1	
Mart Koldits*	1	1							

* Mart Koldits ei ole kuulunud küll vanasse truppi, kuid ta on olnud Krahliga läbi aegade lähedalt seotud, 2013. aastal töötas ta teatris lavastajana ning alates 2015. aastast on ta Peeter Jalaka asemel Krahli kunstiline juht.

Tabel 26.10 Theatrumi koosseisuliste näitlejate osalemine 2014. aasta kevadel repertuaaris olnud lavastustes (Theatrum)

Theatrumi koosseisulised näitlejad 2014. aasta aprillis	Mitmes lavastuses mängib	"Kokteilihtu", lav Lembit Peterson	"Ma olen tuul", lav Lembit Peterson	"Pruuniks", lav Andri Luup	"Rebaste õhtu", lav Kristjan Üksküll	"Tunneteturg", lav Mirko Reijas
Laura Peterson	1			1		
Maria Peterson	2	1		1		
Eva Eensaar	1			1		
Helvin Kaljula	1	1				
Mere Peterson	1	1				
Ott Aardam	2		1	1		
Tarmo Song	1	1				
Marius Peterson	2	1	1			
Andri Luup	1	1				
Lembit Peterson	1	1				
Anneli Tuulik	2	1		1		
Mitu koosseisulist näitlejat mängib		8	2	5	0	0

Lihtlitsentsileping

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Heili Sibrits-Bondarenko**

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

”Eesti repertuaariteatrite koosseisulised näitlejad 2014. aasta kevadel”,

mille juhendaja on **Anneli Saro**

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2016

